

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**PATSTĀVĪGAS MĀCĪŠANĀS PRASMES UN
MĀJASDARBI SĀKUMSKOLAS 2. – 3. KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Dina Zveja**

Studenta apliecības Nr.: dz14008

Darba vadītāja: Dr. paed. Linda Daniela

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Jau izsenis mājasdarbi pedagoģiskajā procesā ir bijis strīdus ābols, jo par tiem nav vienota viedokļa. Pētījumi pierāda, ka mājasdarbu veikšanai ir gan pozitīvi (zināšanu nostiprināšana), gan negatīvi aspekti (zaudē laiku citām aktivitātēm). Akadēmiskie ieguvumi, veicot mājasdarbus, ir novērojami sākot no sākumskolas vecākajām klasēm. Mājasdarbi skolēniem palīdz attīstīt arī patstāvīgās mācīšanās prasmes. Pēc definīcijas mājasdarbs ir skolēna patstāvīgi veikts darbs ārpus mācību stundām, tomēr, ja skolēns nav apguvis prasmi mācīties pats, tas nav iespējams. Sākumskolā ir būtiski attīstīt šīs prasmes stundās ar dažādām metodēm un paņēmieniem, lai skolēni būtu sagatavoti, mērķtiecīgi un zinātkāri, tādi, kuri paši uzņemas atbildību par savu mācīšanos.

Atslēgas vārdi. **Mājasdarbs, patstāvīgas mācīšanās prasmes, sākumskola, pedagoģiskais process.**

ABSTRACT

INDEPENDENT LEARNING SKILLS AND HOMEWORK ASSIGNMENTS AT ELEMENTARY SCHOOL 2ND AND 3RD GRADES

Since long time ago homework assignments in pedagogical process have been reason for debate since there hasn't been unified opinion. Research shows that doing homework assignments has both positive (strengthen knowledge) and negative (less time for other activities) sides. Academic growth by doing homework assignments can be seen starting from higher grades at elementary school. Homework assignments help pupils develop independent learning skills. Homework assignment is task done by pupil out of lessons, but it's impossible if pupil doesn't know how to learn by himself. In elementary school it's important to develop these skills with different tools and methods, so that pupils are ready, goal oriented and curious to take responsibility about their own learning.

Keywords. **Homework assignment, independent learning skills, elementary school, pedagogical process.**

SATURS

Anotācija	2
Abstract	3
Ievads	6
1. Patstāvīgas mācīšanās un mājasdarbu mijsakarības	9
2. Mājasdarbu raksturojums	16
2.1. Mājasdarbu definīcijas izpēte	16
2.2. Mājasdarbu vēsturiskais aspekts pasaulē un Latvijā	16
3. Sākumskolas vecuma bērna raksturojums	21
3.1. Kognitīvā attīstība	21
3.2. Uzmanība un tās koncentrēšana	22
3.3. Runa	24
3.4. Sociāli pieņemama uzvedība un agresija	25
3.5. Sākumskolas vecuma bērnu fiziskais raksturojums	27
3.6. Bērna personība	29
4. Sākumskola Latvijā	31
5. Mājasdarbu uzdošanas paradumi	33
5.1. Pētījuma skolas raksturojums	33
5.2. Fokusgrupas intervija	35
5.4. Skolas X skolotāju mājasdarbu uzdošanas paradumu analīze	36
6. Skolēnu izvērtēšana	39
6.1. Izvērtēšanas protokols	39
6.2. Skolas X 2. un 3. klases skolēnu raksturojums	40
6.3. Skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju pirmā izvērtējuma analīze	52
7. Patstāvīgās mācīšanās prasmju sekmēšana mācību stundās	55
7.1. Izmantotās metodes un paņēmieni	55
7.2. Skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju otrā izvērtējuma analīze	58
Nobeigums	61

Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	63
Pielikumi	67
1. pielikums. Fokusgrupas intervijas atbilžu apkopojums	68
2. pielikums. Skolēnu pirmās izvērtēšanas protokols	72
3. pielikums. Skolēnu pirmā izvērtējuma apkopojums	75
4. pielikums. Skolēnu otrās izvērtēšanas protokols	79
5. pielikums. Skolēnu otrā izvērtējuma apkopojums	82

IEVADS

Kādam ir jābūt 21. gadsimta skolēnam? Kas jāprot un jāmacās skolēnam šajā laikā, kad pasaule tik strauji mainās? Vai svarīgāk iegaumēt faktus un apgūt konkrētas prasmes, uzskatot, ka ar skolas pabeigšanu, izglītošanās ir beigusies, vai tomēr svarīgi apgūt prasmi mācīties, lai arī skolu beidzot, jauniešiem būtu interese, vēlme un zināšanas turpināt mācīties? Čārlzs Fadels, Maja Bialika un Bērnij Trilings uzskata, ka, domājot par izglītību, svarīgi ievērot psihologa Abrahama Maslova izstrādāto vajadzību piramīdu. A. Maslovs zemākajā līmenī ir izvirzījis indivīda fizioloģiskās vajadzības, tām seko drošības vajadzības. Ja šīs vajadzības nav apmierinātas, skolēnam ir grūti koncentrēties mācību uzdevumiem un ir grūti īstenot augstākos vajadzību līmeņus: piederību, cieņu, pašīstenošanās un pašizcilība. Ja indivīda pamatvajadzības ir apmierinātas, tad ir iespējams īstenot tālākos vajadzību līmeņus. Šeit svarīgi atcerēties, ka cilvēks ir sabiedrības daļa, tāpēc katru indivīdu ietekmē sabiedrības kopējie mērķi. Sabiedrības līmenī skolēniem jābūt gataviem prasībām, ko izvirza pasaulē notiekošie procesi, mācoties noderīgas un atbilstošas zināšanas, prasmes, rakstura īpašības un mācīšanās stratēģijas (Bialika, Fadels, Trilings, 2017). Un skolēniem ir iespēja visas šīs lietas apgūt skolā, ja vien skola seko 21. gadsimta vajadzībām, piedāvājot skolēniem iespēju apgūt nepieciešamās kompetences.

Jau iepriekš minētie autori apgalvo arī, ka izglītība attīstās lēni. Autori, analizējot mācību priekšmetu evolūciju no Senās Grieķijas un Romas laikiem līdz mūsdienām, secina, ka izglītībā pārmaiņas ir mazākas, kādas tās varētu būt. No sākotnēji ieviestajiem mācību priekšmetiem daži ir zuduši, kā piemēram, retorika, tomēr, pamatā tie joprojām ir tie paši mācību priekšmeti, kas pirms vairākiem tūkstošiem gadu (Bialika, Fadels, Trilings, 2017). Un tieši tā pat ļoti lēni mainās veids un galvenie akcenti, kā skolēni macās.

Viens no mācību procesa aspektiem, kuru daži uzskata par arhaisku un nevajadzīgu, savukārt citi uzskata par ļoti noderīgu un labu, ir mājasdarbi. Mājasdarbi pedagoģiskajā procesā skolā ir aktuāls jautājums gan pasaulē, gan Latvijā. Tie raisa plašas diskusijas, jo tā ir forma, kā regulāri turpinās vecāku, bērnu un skolas mijiedarbība ārpus skolas telpām un mācībām noteiktajam laikam. Daudzi vecāki un skolotāji mājasdarbus uzskata par pašsaprotamiem, vajadzīgiem, daļa pārstāv viedokli, ka aktīvi ir jāmacās skolā, bet pēc stundām skolēniem ir laiks, ko veltīt citām aktivitātēm. Pasaulē ir pat precedenti, kad skolotājs cieš, jo ir uzdevis mājasdarbus. 1887. gadā Amerikā kāds skolēns pamatoja skolotājai, ka viņai nav nekādas noteikšanas pār bērna brīvo laiku ārpus skolas. Skolotāja nopēra skolēnu, par mājasdarba neiesniegšanu divas dienas pēc kārtas, savukārt skolēns izvilka nazi un sadūra skolotāju zem pleca un kājā (Kralovec, 2007₁). Attiecības starp iesaistītajām pusēm vairs netiek risinātas vardarbīgā veidā, un temats savu aktualitāti nav zaudējis, jo rada daudz būtiskus jautājumus.

Pētot mājasdarbu attīstību pasaulē var secināt, ka attieksme pret mājasdarbiem ir bijusi ļoti mainīga, arī mājasdarbu uzdošanas biežums un apjoms ir mainījies laika gaitā. Pasaulē nav vienota viedokļa par mājasdarbiem. Arvien vairāk vecāku pieprasa mājasdarbu ierobežošanu vai to atcelšanu pilnībā. No otras puses, pastāv uzskats, ka mājasdarbu veikšana veicina skolēnos atbildības izjūtas veidošanos, kā arī ļauj saprast, ka bieži vien ir vajadzīgs ieguldīt darbu, lai sasniegtu mērķus (Kralovec, 2007). Tajā pat laikā mājasdarbi liek jautāt, kad tos ir vērtīgi uzdot, cik daudz, kādi ir ieguvumi un trūkumi, veicot šos uzdevumus. Arī pētījumi šajā jomā ir pretrunīgi. Harijs Kūpers (*Haris Cooper*), viens no vadošajiem mājasdarbu pētniekiem Amerikā, ir secinājis, ka mājasdarbi ir lietderīgi un tie garantē augstākus akadēmiskos sasniegumus (Trautwein et al, 2008). Tajā pat laikā TIMSS starptautiskie testi atklājuši interesantu sakarību. Valstīs, kurām bija viszemākie rezultāti šajos testos, uzdeva visvairāk mājasdarbus. Savukārt, valstīs ar visaugstākajiem rezultātiem, uzdeva vismazāk mājasdarbus. Skolotāji, kuri izvēlas uzdot maz mājasdarbus, var veltīt daudz vairāk laika mācību satura apguves vadīšanai (Kralovec, 2007₂). Šie divi pretstati pierāda, ka pasaulē nav vienota viedokļa pedagogiskajā telpā par mājasdarbu lietderību, daudzumu, vajadzību, ieguvumiem un trūkumiem. Mājasdarbus mūsdienu kontekstā varētu skaidrot kā pieradumu, atsaukšanos, ka tā ir mācīts līdz šim. Tomēr uzdodot sākumskolas skolotājam jautājumu, kāpēc tiek uzdoti mājasdarbi, viņam būs grūti pamatot, ka tas nūdien ir vajadzīgs, lai veicinātu skolēnu akadēmiskos sasniegumus, jo pētījumi rāda tieši pretējo.

Akadēmiskie ieguvumi no mājasdarbu pildīšanas parādās pamatskolas klasēs, taču mājasdarbu pildīšanai ir vairāki citi pozitīvi blakus efekti: prasme patstāvīgi mācīties, prasme plānot savu laiku, prasme mobilizēties darbam un paveikt to noteiktajā termiņā. Šīs visas ir prasmes, kuras ir svarīgas 21. gadsimta skolēnam, lai viņš būtu zinošs un gudrs. Skolēniem nav jāiekaļ un jāatceras milzīgs apjoms faktu, bet gan jāmeklē tos atrast, atlasīt informāciju, analizēt to, izdarīt spriedumus u. tml. Sabiedrības kolektīvajā pieredzē ir iespaidies priekšstats par mājasdarbiem kā loģisku mācību procesa sastāvdaļu. Tomēr izmaiņas pasaulē rosina mainīties arī izglītības sistēmai un liek izvērtēt mājasdarbu nozīmi. Iespējams, ka mājasdarbi, it īpaši sākumskolas jaunākajās klasēs, būtu aizvietojami ar aktivitātēm mācību stundās, kurās skolēni apgūst patstāvīgās mācīšanās prasmes. Tādejādi, skolēni apgūst prasmi mācīties un pieaugot, var mājasdarbus veikt paši. Ja skolēni nav apguvuši prasmi mācīties, tad mājasdarbu izpilde tāpat nenotiek patstāvīgi, bet gan ar kāda pieaugušā iesaisti. Mājasdarbs tad zaudē jēgu. Tāpēc sākumskolā būtu daudz svarīgāk apgūt tās prasmes, ko attīsta mājasdarbu veikšana: patstāvīga mācīšanās, laika plānošana, atbildība par uzdevuma izpildi un dažādas mācīšanās stratēģijas. Arī Valsts izglītības un satura centra īstenotajā projektā “Kompetenču pieeja mācību saturā”, kas plašāk zināms kā “skola2030”, ir noteikts, ka mērķis skolēnam ir mērķtiecīgs, lietpratīgs,

personība, kurai mācīties nemitīgi un ar aizrautību, ir kļuvis par tikumu (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts, 2018).

Šī diplomdarba mērķis ir noskaidrot, kā patstāvīgās mācīšanās prasmes saistās ar mājasdarbu pildīšanu. Diplomdarba pētījuma veikšanai ir izvēlēta skola X, kurā mājasdarbi tiek uzdoti salīdzinoši reti, skolas mērķis ir palīdzēt skolēniem apgūt patstāvīgās mācīšanās prasmes. Diplomdarba ietvaros tika noskaidrots, kā skolēniem var palīdzēt apgūt prasmi mācīties, integrējot dažādus patstāvīgās mācīšanās elementus mācību stundās, sagatavojot skolēnus atbilstoši 21. gadsimta prasībām.

Diplomdarba mērķis. Izprast patstāvīgo mācīšanās prasmju un mājasdarbu būtību, to savstarpējās mījsakarības, ņemot vērā sākumskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības.

Pētnieciskais jautājums. Kādi ir patstāvīgās mācīšanās prasmju attīstības nosacījumi un to mījsakarības ar mājasdarbiem sākumskolā?

Uzdevumi:

1. Teorētiskās literatūras izpēte.

- 1.1. Analizēt, kas ir patstāvīgas mācīšanās prasme un mājasdarbu lomu to attīstībā sākumskolā.
- 1.2. Analizēt dažādas mājasdarbu definīcijas, lai izprastu šī jēdziena būtību.
- 1.3. Raksturot sākumskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības.
- 1.4. Raksturot sākumskolu Latvijas izglītības sistēmas kontekstā.

2. Empīriskais pētījums.

- 2.1. Veikt pētījumu X skolā, lai analizētu mājasdarbu uzdošanas kārtību un ietekmi uz skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju attīstību.
- 2.2. Izstrādāt un aprobēt patstāvīgās mācīšanās prasmju izvērtēšanas kritērijus.
- 2.3. Izvērtēt skolas X skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmes pēc noteiktiem kritērijiem.
- 2.4. Veikt pedagoģisko izmēģinājumdarbību, lai attīstītu patstāvīgās mācīšanās prasmes mācību stundās.
- 2.5. Sasniegto rezultātu izvērtēšana, iegūto rezultātu apkopošana un analīze.

3. Secinājumu izdarīšana.

Izmantotās pētniecības metodes: teorētiskās literatūras analīze, dokumentu analīze, pedagoģiskais novērojums, izvērtēšana, fokusgrupas intervija, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība.

Darba struktūra. Diplomdarbs "Patstāvīgās mācīšanās prasmes un mājasdarbi sākumskolas 2. un 3. klasēs" sastāv no ievada, 7. nodaļām ar apakšnodaļām, nobeiguma, izmantoto literatūras avotu saraksta ar 51. vienībām un 5 pielikumiem.

1. PATSTĀVĪGAS MĀCĪŠANĀS UN MĀJASDARBU MIJSAKARĪBAS

Bērnā jau pirmsskolas vecumā attīstās dabiskā zinātkāre. Viņš vēlas izpētīt un iepazīt pasauli sev apkārt. Bērnā augot, attīstās arī viņa prasme atcerēties informāciju, salīdzināt, grupēt, analizēt un sintezēt. Sākotnēji, šie procesi ir pieaugušā vadīti, bet ar laiku bērns kļūst patstāvīgāks un prot arvien labāk pats izzināt pasauli sev apkārt. Patstāvīgas mācīšanās prasmes tiek attīstītas jau pirmsskolā, sākumskolā, pilnveidojas pamatskolā un vidusskolā, turpina attīstīties augstskolā un tā visa mūža garumā. Mūsdienās prasme un vēlme patstāvīgi mācīties ir svarīga, jo tiek izgudrotas jaunas tehnoloģijas, kuru lietošanu nākas apgūt, daudz straujāk mainās profesijas un tajās vajadzīgās prasmes. Mūsdienās cilvēkam nepietiek ar iegūtu izglītību līdz kādam noteiktam posmam, ir nepieciešams prast un vēlēt mācīties arī turpmākās dzīves gaitā. Ja cilvēks nav gatavs mācīties un papildināt savas zināšanas, kādā brīdī viņa prasmes nebūs pietiekami konkurētspējīgas darba tirgū.

Jebkurā dzīves posmā prasme patstāvīgi mācīties ir priekšrocība pār tiem, kuriem nav šīs prasmes. Šāds cilvēks prot izvirzīt sev atbilstošus mācīšanās mērķus, prot izvērtēt savu progresu mācīšanās laikā un kur atrodas, lai sasniegtu savu izvirzīto mērķi, prot atrast sev labākās mācīšanās stratēģijas un ir daudz labāk motivēts, lai mācītos un radītu mācībām atbilstošus apstākļus (Goetz, Nett, Hall, 2013). Patstāvīgas mācīšanās prasme ir viena no prasmēm, kas tiek izcelta kā pozitīvs blakusefekts saistībā ar mājasdarbiem. Tomēr, prast patstāvīgi mācīties mājās nav iespējams, ja šie koncepti netiek apgūti skolā. Par mājasdarbu saistību ar skolēnu akadēmiskajiem sasniegumiem ir pretrunīga informācija. Biežāk var atrast pētījumus, kuri apstiprina, ka mājasdarbi nodrošina skolēnu augstākus mācību sasniegumus. Tomēr ir valstis, par kurām apgalvo, ka tās atsakās no mājasdarbu uzdošanas, kā piemēram, Somija, un skolēniem tāpat ir augsti rezultāti starptautiskajos OECD un PISA pētījumos.

Džons Hatijjs (*John Hattie*) ir apkopojis gandrīz 140 dažādus faktorus, kas ietekmē skolēnu sasniegumus. Viņš ir izvērtējis tādu faktorus kā mācību metodes, laiku, izmantotās mācību programmas, fizisko, sociālo un emocionālo vidi, attieksmi, pašvērtējumu un vēl daudzus citus. Izpētot šī autora apkopoto, var secināt, ka mājasdarbiem ir pozitīva ietekme uz skolēnu sasniegumiem. Tomēr ieguvums no mājasdarbu pildīšanas ir daudz mazāks, salīdzinot ar citiem faktoriem, jo mājasdarbi ieņem apmēram 100. vietu prioritāšu sarakstā. Pēc Hatija domām, būtiskāku lomu skolēnu sasniegumos spēlē pašvērtējums, dažādas mācību programmas, dažādas metodes u.t.t. (Hattie, 2009).

Savā rakstā Viljams Karbonaro (*William Carbonaro*) īpašu uzmanību vērš uz skolēnu sasniegumu un viņu ieguldītā darba korelāciju. Pētījumi pierāda, ka skolēni, kuri iegulda vairāk darba, tajā skaitā pilda mājasdarbus, sasniedz labākus mācību rezultātus. Autors nosauc, ka

viņaprāt, skolēna ieguldījumu, atdevi mācību darbā var sadalīt trīs līmeņos. 1.līmenis ir, kad skolēns ir ieradies uz skolu, sagatavojies, izpilda minimālās skolas prasības. Šo viņš sauc par lomorientēto ieguldījumu. 2.līmenis seko, kad skolēns izpilda īpašas skolotāja prasības, kā piemēram, pabeidz dažādus uzdevumus, izpilda mājasdarbus, nodot tos laikā. Šis ir jau augstākas prasības pret skolēnu un arī viņa piepūle ir lielāka, lai izpildītu skolotāja prasības. Šo ieguldījumu autors sauc par procedurālo. 3. līmenis, ko Karbonaro sauc par intelektuālo ieguldījumu, skolēnam liek sevi intelektuāli izaicināt. Viņam ne tikai tiek prasīts nodot mājasdarbu, bet viņš tā izpildē piedomā, atbildot uz jautājumiem nevis formāli, bet plaši un iedziļinoties (Carbonaro, 2005). To pašu var attiecināt arī uz stundā veicamajiem uzdevumiem.

Autors min, ka ieguldītais darbs un kādā līmenī tas tiek veikts, cieši saistās arī ar motivāciju. Viņš skaidro, ka motivācija un produktivitāte cieši saistās ar skolēna vēlmi ieguldīt darbu, lai izpildītu konkrētu uzdevumu. Autors gan norāda, ka motivāciju un produktivitāti nevar viennozīmīgi pielīdzināt ieguldītajam darbam, jo skolēni var iesaistīties mācību darbā pēc viena no iepriekš minētajiem līmeņiem, tajā pat laikā parādot atšķirīgu motivācijas un produktivitātes līmeni (Carbonaro, 2005). Ir pierādīts, ka veiksmīgas mācīšanās rezultātā, cilvēka smadzenēs izstrādājas tādi hormoni kā serotonīns, dopamīns un endorfini. Šie hormoni rada laimes un apmierinātības sajūtu par padarīto, un tā strādā kā motivācija turpmākajam darbam (Smilkstein, 2011).

V. Karbonaro izceļ arī atšķirību starp iesaisti un ieguldījumu. Viņš skaidro, ka iesaiste no skolēna vairāk prasa mehāniskas darbības, kā būšanu klasē, piedalīšanos dažādu uzdevumu izpildē. Savukārt, ieguldījums saistās ar skolēna ieinteresētību tēmā, uzmanību un koncentrēšanos veicamajam darbam, psiholoģiskajiem komponentiem. Autors pārstāv nostāju, ka šie komponenti jāapskata visi kopumā un skolēna ieguldījums un sasniegtais rezultāts var būt augsts, pat ja viņam pētāmā tēma neinteresē un viņš nejutās piederīgs skolai (Carbonaro, 2005).

Apkopojot Dž. Hatija un V. Karbonaro autoru pētījumus, var secināt, ka skolēniem galvenokārt ir svarīga iesaiste mācību procesā. Mājasdarbi var palīdzēt sasniegt augstākus mācību rezultātus, bet tie nav izšķiroši. Ir grūti skaidri apgalvot, cik liela ir mājasdarbu ietekme uz skolēnu sasniegumiem. Balstoties uz šiem autoriem, var teikt, ka mājasdarbi ir vērtīgi, bet ir jāizvērtē to daudzums, tiem veltāmais laiks, forma un mērķis.

Mājasdarbu pildīšana rada iespēju skolēniem gūt ne tikai akadēmiskus panākumus. Pētījumā “Vai mājasdarbi uzlabo akadēmiskos sasniegumus?” Harijs Kūpers (*Harris Cooper*), Džordžiāna Kīveja Robinsone (*Jorgianne Civey Robinson*) un Ērika A. Patala (*Erika A. Patall*) nosauc vairākus pozitīvus blakusefektus mājasdarbu veikšanai. Autori šos ieguvumus grupē 4 kategorijās:

1. Tūlītēji akadēmiski ieguvumi un mācīšanās;
2. Ilgtermiņa akadēmiskas zināšanas;
3. Neakadēmiski ieguvumi;
4. Vecāku un ģimenes ieguvumi.

Galvenie ieguvumi no mājasdarbiem ir plašākas akadēmiskas zināšanas, ja šie darbi ir regulāri. Tomēr mājasdarbu oponenti argumentē, ka šādā veidā palielinās laiks, ko skolēni velta akadēmiskiem uzdevumiem. H. Kūpers, Dž. K. Robinsone un Ē. A. Patala arī apgalvo, ka ilgtermiņa ieguvumi no mājasdarbiem ne vienmēr atspoguļojas tā brīža akadēmiskajos sasniegumos, bet drīzāk palīdz apgūt skolēnam dažādas mācīšanās tehnikas. Viņi min tādus ieguvumus kā skolēnu mudināšana veikt uzdevumus laikā, veicināt pozitīvu attieksmi pret skolu un kopumā uzlabot skolēnu mācīšanās prasmes un paradumus. Šie paši autori min, ka mājasdarbu veikšana ļoti iespējams pilnveidos skolēna personību, attīstot tādas īpašības un prasmes kā pašdisciplīna, pašregulāciju, laika plānošanu, patstāvīgāku problēmu risināšanu un veicina zinātkāri, jo šis uzdevums ir jāpaveic ar daudz mazāku pieaugušā pārraudzību un brīvā laikā. Šīs īpašības ir noderīgas ne tikai veicot akadēmiskus uzdevumus, bet arī ikdienas dzīvē (Cooper, Robinson, Patall, 2006). Lai visas šīs prasmes attīstītu un pilnveidotu, pildot mājasdarbus, sākotnēji, tās ir nepieciešams apgūt mācību stundās.

H. Kūpers, Dž. K. Robinsone un Ē. A. Patala ir apkopējuši arī negatīvos aspektus mājasdarbiem mācību procesā. Viens no tiem ir skolēnu motivācijas un mērķu sagrozīšana. Skolēni mācās nevis, lai gūtu jaunas zināšanas, prasmes, attīstītos (sākumskolas vecumam dabiskā zinātkāre vēl ir īpaši augstā līmenī), bet gan tādēļ, lai iegūtu vērtējumu. Tas var radīt kļūdainu priekšstatu bērnam, ka jebkurš uzdevums ir nozīmīgs tikai tad, ja par to tiek saņemts vērtējums. Tātad, jebkuram mācību uzdevumam ir jābūt jēgpilnam un pamatotam, lai tie nebūtu formāli, bet gan sniegtu iespēju skolēniem paplašināt savas zināšanas un prasmes (Cooper, Robinson, Patall, 2006).

Autori arī norāda, ka mājasdarbi var liegt iespēju vai samazināt laiku, ko bērns varētu pavadīt dažādās ārpusskolas aktivitātēs. Mājasdarbu pretinieki norāda, ka izmantojot dažādās brīvā laika pavadīšanas aktivitātes, skolēni mācās gan akadēmiskas, gan dzīves prasmes. Viņi norāda, ka mājasdarbi nav vienīgais veids, kā turpināt mācīties ārpus skolas sola (Cooper, Robinson, Patall, 2006). Mājasdarbu kritiķiem var oponentēt, ka pētījumos ir pierādīts to pozitīvais ieguldījums skolēnu akadēmiskajos sasniegumos. H. Kūpers ir apkopojis un analizējis 17 eksperimentālus un 50 neeksperimentālus pētījumus. Tajos visos viens no mainīgajiem bija "laiks, kas pavadīts veicot mājasdarbus". Pētnieks ir atklājis, ka mājasdarbi uzlabo skolēnu sasniegumus. Tiesa, ņemot vērā skolēnu vecumposmu īpatnības, pētnieks ir atklājis, ka

izteiktāka korelācija starp mājasdarbiem un tiem veltīto laiku ir vidusskolas klasēs, tomēr arī sākumskolas klasēs šī korelācija ir gana nozīmīga (Trautwein et al, 2008).

Džons B. Kerols (*John B. Carrol*) savā pētījumā pirms jau vairāk kā 30 gadiem izceļ kādu citu ar mācību sasniegumiem un laiku svarīgu aspektu. Autors uzskata, ka svarīgi mājasdarbu un mācību sasniegumu korelācijā ņemt vērā, cik daudz laika ir bijis vajadzīgs uzdevuma izpildei. Respektīvi, uzdevums, kuru vienam skolēnam vajadzētu pildīt 30 minūtes, citam varētu prasīt tikai 15 minūtes, bet sasniegtais rezultāts ir, iespējams, vienāds. Šajā brīdī ir jāvērtē ne tikai mājasdarbam veltītais laiks, bet arī tā kvalitāte. Autors arī min, ka mājasdarbu un mācību sasniegumu saistību ietekmē arī skolotāja sniegtās instrukcijas. Šeit svarīgi, cik skaidri un bērnam saprotami skolotājs komunicē ar katru bērnu. Iespējams, viņš varētu lieliski veikt uzdevumu, ja to pilnībā izprastu (Carrol, 1989).

Mājasdarbi var izraisīt arī nesaskaņas bērnu un vecāku vidū. Vecāki ne vienmēr izprot skolas sagatavotos materiālus un nespēj palīdzēt pilnvērtīgi savam bērnam, kas ar radīt strīdus un nesaskaņas savā starpā. Tāpat vecāku un skolas izvēlētā pieeja, lai mācītu konkrēto tematu, var būt atšķirīga. Dažādās pieejas var radīt skolēnā apjukumu, iespējams, vecāki sāk pamatoti vai nepamatoti apšaubīt skolotāja kompetenci. Mājasdarbu veikšanas procesā vecāki vai, piemēram, privātskolotājs var iesaistīties pārāk daudz. Ir pieņemami, ja bērnam tiek nedaudz asistēts vai paskaidrots uzdevums. Ja iesaiste ir lielāka un / vai regulāra, tad tas var radīt milzīgu vēlmi vienmēr uz kādu paļauties un nespēju tikt pašam galā pat ar vienkāršiem uzdevumiem vai palielināt iespēju, ka bērns “špikos”, centīsies norakstīt. Ir pētnieki, kas uzskata, ka mājasdarbi rada daudz lielāku atšķirību starp spējīgākiem un ne tik spējīgiem skolēniem, it īpaši, ja bērnam netiek sniegts vajadzīgais atbalsts. Skolēniem, kuriem ir augstāki akadēmiskie sasniegumi, bieži vien ir arī atbilstošāki mācīšanās apstākļi un resursi, lai veiksmīgi paveiktu uzdevumus (Cooper, Robinson, Patall, 2006).

H. Kūpers, Dž. K. Robinsone un Ē. A. Patala apgalvo, ka mājasdarbi konkrētam skolēnam var sniegt pozitīvus un negatīvus ieguvumus. Piemēram, bērns apgūst prasmi plānot savu laiku, paredzēt laiku mācībām un darbam, tajā pat laikā zaudējot iespēju doties uz dažādiem pulciņiem.

Var secināt, ka mājasdarbi pedagoģiskajā procesā sākumskolā ir noderīgi, bet tie nav izšķiroši mācību sasniegumos. Sākumskolā daudz būtiskāk ir iemācīt bērniem mācīties jeb palīdzēt kļūt par skolēniem, kuri mācās patstāvīgi. Arī projektā “skola2030”, kas paredz apjomīgas reformas Latvijas izglītībā, kā viens no mērķiem ir izvirzīts, ka katrs skolēns ir “lietpratējs izaugsmē, kam mācīties nemitīgi un ar aizrautību kļuvis par ieradumu” (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts, 2018).

Pašvadīta mācīšanās ir veids, kādā gūt zināšanas. Šādā veidā skolēni ir neatkarīgi un pašmotivēti. Skolēni paši izvirza sev mērķus un izvēlas mācīšanās stratēģijas, lai sasniegtu izvirzīto rezultātu. Šajā procesā skolēni izvērtē savas mācīšanās stratēģijas, lai atrastu sev noderīgākās. Galvenās kompetences, kas ir vajadzīgas, lai skolēni varētu īstenot pašvadītu mācīšanos ir prasme izvirzīt sev mācīšanās mērķus, prasme novērtēt sava paveiktā darba apjomu, lai apzinātos, kur atrodas mērķa sasniegšanā, prasme īstajā brīdī izmantot atbilstošas mācīšanās stratēģijas un vēlme mācīties. Pašvadīta mācīšanās ir process, kura laikā skolēns virzās no sava pašreizējā stāvokļa uz izvirzīto mērķi. Svarīgi, ka visas iepriekš minētās prasmes tiek pielietotas, jo skolēnam, kurš prot izvirzīt sev mērķi, bet nav ieinteresēts tā sasniegšanā, neizdosies īstenot pašvadītu mācīšanos. Pašvadīta mācīšanās var tikt īstenota arī tad, ja kādu no minētajām prasmēm kontrolē kāds cits, nevis skolēns (Goetz, Nett, Hall, 2013). Šajā gadījumā tas var būt kopīgi izvirzīts mērķis, klasesbiedru novērtējums par cita skolēna veikto progresu, mācīšanās stratēģiju kopīga izdomāšana vai ārējā motivācija.

Aktīva mācīšanās sniedz iespēju skolēniem pašiem veidot savus konceptus, nevis liek iegaumēt skolotāja sniegtos. Tādā veidā skolēni ir arī daudz aktīvāki un ieinteresētāki. Ja indivīds spēj patstāvīgi mācīties, tas nozīmē, ka viņš kļūst atbildīgāks un autonomš. Spēja patstāvīgi mācīties cieši saistās ar metakognīciju jeb indivīda prasmi apzināties savas prasmes, prasmi izmantot atbilstošās mācīšanās stratēģijas un spēju pielāgot tās pēc vajadzības. Pēc Žana Piažē (*Jean Piaget*), metakognīcijas prasmes bērniem parādās 8 līdz 10 gadu vecumā. Bērni šajā vecumā sāk varēt domāt par sevi, savām prasmēm abstraktā veidā. Bērni sāk saprast abstraktus jēdzienus un konceptus. Ž. Piažē arī uzsvēra, ka bērniem ir pašiem jāveido savi mācīšanās ceļi, pašiem jādara un tikai tādā veidā bērni patiesi sapratīs apgūstamo tematu (Piažē, 2002). Tomēr pētījumi rāda, ka zināmas metakognitīvās spējas bērniem ir novērojamas jau agrākā vecumā, piemēram, prasme plānot vienkāršus uzdevumus vai uzdevuma sarežģītības novērtēšana. Metakognitīvās prasmes sākotnēji attīstās kā iemaņas un tikai ar laiku kļūst par prasmēm (Goetz, Nett, Hall, 2013).

Pašvadītas mācīšanās modeļus var iedalīt divās lielās grupās: hierarhiskie un procesa. Hierarhiskajā pieejā skolēniem tiek piedāvāti pakāpeniski arvien sarežģītāki uzdevumi pastāvīgai mācību satura apguvei. Kā zināmāko T. Goetz, U. Nets un N. Hals nosauc Monikas Bokartas (Monique Boekaerts) izstrādāto trīs līmeņu modeli, kas iekļauj sevis regulāciju, mācīšanās procesa regulāciju un mācīšanās stratēģiju regulāciju. Kā zināmāko pašvadītās mācīšanās procesa modeli autori nosauc Bernharda Šmita (Bernhard Schmitz) izstrādāto pieeju. Tas nosaka, ka uzdevumam ir trīs fāzes. Pirmā, lai izvēlētos atbilstošo stratēģiju uzdevuma veikšanai. Otrā, lai veiktu pašu uzdevumu dotajā laikā. Trešā, lai izvērtētu savu sniegumu un izdarītu secinājumus turpmākajām reizēm (Goetz, Nett, Hall, 2013).

Viens no veidiem, kā īstenot pašvadītu mācīšanos, ir neatkarīga mācīšanās (*independent learning*). Tas nozīmē, ka skolēniem ir viens noteikts mērķis, kas jāsasniedz noteiktā laikā, bet kā viņi gūst paredzētās zināšanas – to organizē pats skolēns. Šāda veida uzdevumi var būt vairāk skolotāja sagatavoti, piemēram, norādot konkrētus avotus, lapaspuses, kuros meklēt informāciju. Mazāk skolotāja sagatavots šis uzdevums būtu, ja skolotājs piedāvā resursus, nenorādot, kur konkrēti ir atrodama vajadzīgā informācija. Svarīgi, īstenojot neatkarīgu mācīšanos, nevērtēt skolēnu pierakstus un to, kā tiek organizēts pats mācīšanās process. Skolotājs var dot skolēniem īsus testus, lai skolēni labāk saprastu, cik tālu ir nokļuvuši līdz nospraustajam mērķim un kas vēl jāapgūst. Šo pieeju iesaka īstenot apmēram 20 % mācību satura, jo tā ir sarežģīta mācīšanās metode. Šāda mācīšanās prasa no skolēna augstu motivāciju, prasmi plānot pa soļiem paveicamos uzdevumus, kā arī spēju pašam sevi adekvāti novērtēt. Sākotnēji var palīdzēt jau gatavs paveicamo darbu saraksts. Šādai mācīšanās formai lielisks papildinājums ir mācību grupas vai pāri, kurās skolēni sadarbojas, palīdz viens otram (Petty, 2009).

Īstenot neatkarīgu mācīšanos ir iespējams tad, ja skolotājs pakāpeniski samazina sniegtā atbalsta un palīdzības daudzumu. Pēkšņi liekot skolēniem strādāt patstāvīgi, rezultātu nebūs, jo viņi nebūs raduši šādam darbam, bet, ja tas tiek pakāpeniski ieviests, tad šāda mācīšanās forma rada skolēnos augstāku motivāciju. Skolēni paši ir atbildīgi par satura apguvi. Šī metode noņem daļu atbildības no skolotāja. Skolēni var mācīties paši savā tempā, veidā, viņi netiek tādejādi ierobežoti. Tēma tiek izpētīta daudz dziļāk, jo skolēni paši ir meklējuši informāciju un mācījušies sev atbilstošākajā veidā (Petty, 2009).

Neatkarīga mācīšanās sniedz iespēju skolēniem pašiem padziļināti savā veidā apgūt vajadzīgo mācību saturu, tomēr šo metodi ieteicams īstenot tikai 20 % gadījumu. Šādu mācīšanos nav iespējams īstenot uzreiz, skolotājam ir pamazām jāreducē sniegtā atbalsta un palīdzības daudzums.

Viens no piemēriem, kāpēc sākumskolā vajadzētu īstenot pašvadītu mācīšanos ir eksperiments, ko veica pētnieku grupa ASV ar 9 – 11 gadus veciem bērniem. (Karpicke et al, 2014). Eksperimenta mērķis bija noskaidrot, kā skolēni spēj atsaukt un pēc tam lietot lasītu informāciju. Eksperimentam bija trīs etapi. Pirmā posma ietvaros, skolēniem tika dots teksts, ar kuru viņi iepazinās un pēc noteikta laika, bez papildus dotiem mehānismiem, atsaucā prātā. Lai gan bērniem bija pieejams teksts visa etapa garumā (kopā 4 dienas), tomēr kopumā bērniem izdevās atcerēties apmēram tikai 20 % no lasītā. Otrajā etapā bērniem tika dots teksts un domu karte, kurai arī bija pievienota vārdu banka, ar kuru aizpildīt tukšumus dotajā domu kartē. Pēc šī posma pētnieki novēroja, ka domu karte un vārdu banka skolēnus mulsināja. Dotais materiāls palīdzēja atsaukt plašāku lasītā teksta daudzumu prātā, bet skolēniem bija grūti aptvert doto

formu, kādā jāstrādā, tāpēc uzlabojumi nebija ievērojami. Trešajā etapā skolēniem tika piedāvāts teksts un domu karte, kurā bija jautājumi, ar iespēju skolēniem pašiem piefiksēt savas atbildes. 82 % skolēnu atbildēja precīzi un pareizi uz jautājumiem par tekstu, izmantojot doto domu karti ar jautājumiem. Šis eksperiments pierāda, ka skolēniem sākumskolā vēl nevar dot pilnībā patstāvīgi veicamus uzdevumus, ja netiek iedoti soļi, kā uzdevumu varētu veikt. Skolēniem sākumskolas vecumā vēl nav izveidojušās savas mācīšanās stratēģijas, ar kuru palīdzību viņi var efektīvi mācīties.

Vēl pašvadītu mācīšanos var organizēt, ļaujot skolēnam mācīties atbilstošā tempā, bet nosakot, kas ir jāmācās, no kādiem materiāliem. Šāda veida mācīšanās var tikt izmantota visa satura apguvei vai tikai daļai no tā. Šāda mācīšanās forma tiek izmantota bieži vien pieaugušajiem, taču arī arvien biežāk arī skolēniem (Petty, 2009).

Svarīgi atcerēties pašvadītas mācīšanās kontekstā trīs nosacījumus.

- Skolēnam ir jāgrib un jābūt gatavam dotajai autonomijai mācību procesā.
- Skolēnam ir vajadzīgas prasmes, lai tiktu galā ar sniegto autonomiju.
- Skolēnam ir vajadzīgs prast mācīties, izmantojot sniegto autonomiju.

Lai īstenotu pašvadītu mācīšanos skolēniem ir jāapzinās īsāka vai garāka laika perioda mērķis, kam seko veicamo soļu plānošana. Šos soļus var veikt ar skolotāja palīdzību. Visā mācību procesā, īstenojot pašvadītu mācīšanos, skolotājs ir kā palīgs, ļaujot skolēnam pašam ieraudzīt veicamos soļus. Skolotāja loma ir ļoti svarīgi tieši vides radīšanai, lai tā būtu draudzīga un atvērta. Skolotājam jāļauj skolēniem ieraudzīt viņu sasniegumi.

Sākotnēji būtu ieteicams izvēlēties pašvadītu mācīšanās formu, nevis sākt ar neatkarīgu mācīšanos. Skolēniem būs vieglāk strādāt autonomi ar gataviem resursiem, kā izvirzīt mērķus, plānot sava darba soļus. Tāpēc arī sākumskolā sākotnēji var sākt ar pašvadītu mācīšanos kādai stundai, tematam, pamazām skolēnus radinot pie sniegtās autonomitātes (Petty, 2009).

Analizējot teorētisko literatūru var secināt, ka sākumskolā viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir palīdzēt skolēniem iemācīties mācīties. Pēc Ž. Piažē tieši sākumskolas vecums ir tas laiks, kad skolēniem sāk parādīties prasme domāt par domāšanas un mācību procesu, kas ļauj mācīties daudz apzinātāk. Attīstot prasmi mācīties patstāvīgi, skolēni daudz labāk izprot apgūstamos konceptus, jo paši tos ir konstruējuši. Lai gan pēc savas būtības mājasdarbi ir tie, kas prasa skolēniem pielietot patstāvīgas mācīšanās prasmes, tomēr šīs prasmes vispirms ir jāapgūst. Pētījumi rāda, ka mājasdarbi ir vērtīgi, lai skolēni apgūtu prasmi plānot laiku, savas darbības, tomēr sākumskolas klasēs mājasdarbi nesniedz lielu ieguldījumu skolēnu akadēmiskajās zināšanās. Tāpēc sākotnēji ir būtiski skolēniem palīdzēt apgūt dažādas mācīšanās stratēģijas un tikai vēlākajās klasēs mācību procesu papildināt ar regulāriem un jāpildniem mājasdarbiem.

2. MĀJASDARBU RAKSTUROJUMS

2.1. Mājasdarbu definīcijas izpēte

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins “mājasdarbs” skaidrots kā “patstāvīgi veicams intelektuāls vai praktisks vingrinājums zināšanu un prasmju apguvei un / vai nostiprināšanai, ko skolēns kā uzdevumu saņem izpildei ārpus mācību stundu laika” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Pēc šī skaidrojuma var secināt, ka mājasdarbs tiek uzdots ar mērķi gūt papildus zināšanas vai prasmes ārpus stundu laika. Tiek pieļauts, ka vajadzīgās prasmes vai zināšanas būs jāapgūst patstāvīgi, nevis tiks nostiprinātas jau mācību stundu laikā apgūtās zināšanas. “Internacionālajā izglītības enciklopēdijā” mājasdarbi skaidroti līdzīgi (Husen, 1995). Tas nozīmē, ka skolēnam tiek uzdots pētīt kādu jautājumu, kas saistās ar skolas mācību priekšmetiem, ārpus mācību stundām. Laiks, ko var veltīt mājasdarba pildīšanai var būt gan pašā mājā, gan pārvietojoties, gan brīvajos brīžos no stundām, gan pašās stundās. Šajā mājasdarbu skaidrojumā uzsvars tiek likts uz to, ka uzdotais uzdevums tiek veikts ārpus mācību stundu laika vai mācību stundās, kad viss ir pabeigts. “Oxford Living Dictionaries” šim jēdzienam piedāvā skaidrojumu, ka mājasdarbi ir skolēniem lūgta uzdevumu izpilde mājās vai sagatavošanās kādai stundai / pasākumam (English Oxford Living Dictionaries, 2017). Šis skaidrojums parāda, ka mājasdarbs var būt ne tikai vingrināšanās kādas jau izmēģinātas prasmes nostiprināšanai vai zināšanu atkārtošanai, bet piemēram, noteiktas informācijas sameklēšana stundai, mājās tālāk to nemaz neapstrādājot. Arī Kembridžas vārdnīca šim jēdzienam piedāvā skaidrojumu, ka skolēni veic uzdevumus, lai sagatavotos skolai (Cambridge Dictionary, 2017).

Analizējot jēdziena “mājasdarbs” skaidrojumu var secināt, ka izpratne par to laika gaitā ir mainījusies. Ja sākotnēji mājasdarbi tika uzskatīti par skolēnu patstāvīgi veiktiem vingrinājumiem zināšanu vai prasmju nostiprināšanai, tad šobrīd mājasdarbs tiek definēts kā sagatavošanās stundai. Analizētajās definīcijās nekur nav minēts, ka skolēni pilda mājasdarbus ar kāda palīdzību, bet gan tiek uzsvērta viņu patstāvīgā darbība. Mājasdarbs nav obligāti veicams skolēnam atrodoties mājās. Analizējot definīcijas, mājasdarbu drīzāk var dēvēt par ārpus mācību stundu darbu, kas var noritēt skolēna izvēlētā laikā un vietā.

2.2. Mājasdarbu vēsturiskais aspekts pasaulē un Latvijā

Sabiedrības attieksme pret mājasdarbiem ir bijusi atšķirīga dažādos laikos. 19. gadsimta beigās mācīšanās sastāvēja no iegaumēšanas un atkārtošanas, kas prasīja īpašu sagatavošanās darbu mājās. 1. – 4. klasē skolēni pārsvarā apguva lasīšanu, rakstīšanu, aritmētiku un mājasdarbi

tika uzdoti reti. Pārejot uz 5.klasi, skolēni sāka apgūt tādus priekšmetus kā ģeogrāfiju, vēsturi, literatūru un matemātiku, kas prasīja sagatavošanos arī mājās. Skolēniem bija jāatkārto stundās teiktais, kas nozīmēja, ka vakaros un naktīs tas bija jāiekaļ, lai spētu parādīt savas akadēmiskās prasmes. Pirms bērns pārgāja uz augstāku izglītības pakāpi, ģimenei bija jāsaprot, vai viņu mājas aktivitātes netraucēs bērna mācībām. Daudzās ģimenēs vecāki izvēlējās nesūtīt bērnu tālāk izglītoties. Vēsturiski, bērni ir bijuši vēl viens darba roku pāris, kurš veic dažādus pienākumus saimniecībā. Ne katra ģimene varēja atļauties sūtīt bērnu mācīties vai arī veltīt katru dienu 2 – 3 stundas bērna izglītošanai mājās papildus darbam skolā. 20. gadsimta sākumā tika uzskatīts, ka mājasdarbi palīdz disciplinēt sevi un sagatavoties stundām (Vatterott, 2009).

Nedaudz vēlāk mainījās domas par mājasdarbiem. 1901. gadā Kalifornijas civilkods noteica, ka skolēniem, kas jaunāki par 15 gadiem, nedrīkst prasīt veikt jebkādas mājasdarbus. Progresīvi izglītotāji apšaubīja daudzus skološanās aspektus, kur viens no tiem ir iegaumēšanas, atkārtēšanas nozīmīgums un vajadzība. Medicīnā attīstījās pediatrija kā nozare un ārsti sāka runāt par mājasdarbu ietekmi uz bērnu veselību un labsajūtu. Tika augstu novērtēts svaigs gaiss, saules gaisma un kustības brīvā dabā – visas šīs lietas ierobežoja mājasdarbi. Tie tika noteikti kā cēlonis bērnu nervozitātei, grūtībām gulēt, redzes problēmām u.tml. Bērniem, kuriem bija uzmanības deficīts, tika noteikts vairāk kustēties. Bērnu aizsardzības likumi tika izmantoti, lai pasargātu bērnus no apjomīgiem mājasdarbiem. Amerikā Edvards Buks (Edward, 1900), “Mājsaimnieču žurnāla” (*Ladies Home Journal*) redaktors, bija autors rakstam “Amerikas vecāku nacionālais noziegums” (*A National Crime at the Feet of American Parents*). Rakstā tika spēcīgi kritizēti mājasdarbi, tie tika par raksturoti kā visbarbariskākā izglītības sistēmas daļa (Kralovec, 2007₁). Viņš stingri iestājās, ka skolēniem, jaunākiem par 15 gadiem, nevajadzētu vispār uzdot mājasdarbus. Šī ideja bija tik ļoti iesakņojusies sabiedrībā, ka tika radīta “Sabiedrība par mājasdarbu atcelšanu”. Daudzas skolas balsojot nolēma atteikties no mājasdarbiem, it īpaši jaunākajās klasēs (Vatterott, 2009).

Gadsimta vidū cilvēki sāka uzskatīt, ka mājasdarbi atņem laiku citām aktivitātēm. Problēmsituāciju risināšanas prasme, kā pretreakcija iegaumēšanai, 20.gs. vidū kļuva par centrālo mācīšanās mērķi. Mainījās arī dzīves apstākļi un skolotāja uzdotus mājasdarbus sāka uzskatīt par traucēkli citām svarīgām aktivitātēm. Pret mājasdarbiem tika argumentēts, ņemot vērā arī skolēnu veselību. Galvenie pretargumenti bija skolēniem liegtā iespēja izbaudīt svaigu gaisu, saules starus, spēlēšanos brīvā dabā un daudzu smago gāmatu nēsāšana. Izglītotāji arī uzsvēra, ka mājasdarbi “iejaucas” ģimenes dzīvē. Izglītībā ienāca atziņa, ka daudz labāk ir mācīties, darot praktiski (Kralovec, 2007₁).

Attieksme pret mājasdarbiem atkal mainījās, kad 1957. gadā PSRS palaida kosmosā satelītu *Sputnik*. Šie sasniegumi zinātnē lika domāt, ka ASV vajadzētu nopietnāk pievērsties

tieši mājasdarbiem. ASV sabiedrība kļuva apsēsta ar sacensību ar krieviem. Sabiedrība ASV uzskatīja, ka stingrības trūkums izglītībā nepietiekami sagatavo skolēnus nākotnes tehniskajiem izaicinājumiem un spējai cīnīties pret dažādām ideoloģijām. Mājasdarbus sāka uzskatīt par instrumentu, kā papildināt skolā sniegtās zināšanas. Mājasdarbus uzskatīja arī par iemeslu, kāpēc ASV zaudēja Aukstajā karā. PSRS bērni bija gudrāki, viņi strādāja smagāk un sasniedza vairāk skolās. Mājasdarbu nelielais apjoms tika noteikts par cēloni skolu sistēmas problēmām un zemajiem sasniegumiem skolēnu vidū. Arī sabiedrības attieksme bija mainījusies un tā atbalstīja mājasdarbus skolēniem, tomēr sākumskolas klasēs tie joprojām tika uzdoti reti (Vatterott, 2009). Mājasdarbi īpaši daudz tika uzdoti matemātikā un dabaszinātnēs visu vecumu skolēniem (Kralovec, 2007₁).

1960. gados mājasdarbu “tēls” atkal mainījās. Tie tika novērtēti kā milzīgs spiediens uz skolēniem. Tika veikti dažādi pētījumi, kādu iespaidu mājasdarbi atstāj uz bērnu garīgo veselību. Sabiedrībā izskanēja daudz pretrunīgu viedokļu gan atbalstot, gan noraidot ideju par mājasdarbu esamību. Diametrāli pretējus viedokļus puda Amerikas Izglītības pētījumu asociācija un Nacionālā Izglītības asociācija. Pirmie apgalvoja, ka mājasdarbi atņem iespēju gūt dažādas sociālās prasmes, spēlēties ārā, radoši izpausties un mājasdarbi neietilpst ne skolēnu, ne pieaugušo pamatvajadzībās. Savukārt Nacionālā izglītības asociācija apgalvoja, ka būtu nepieciešams minimāls mājasdarbu daudzums, kas atbilstoši pieaugtu, pieaugot arī skolēna vecumam. Sākumskolā mājasdarbiem tiktu veltīta ne vairāk kā stunda dienā, bet pamatskolā tā būtu ne vairāk kā 90 minūtes dienā. Mājasdarbu apjoms skolēniem saruka (Vatterott, 2009). Daži pētnieki pārstāv viedokli, ka šajā periodā no 19. gadsimta beigām līdz pat 1970. gadiem mājasdarbi ir bijis iemesls nemitīgai cīņai. Vieni ir aizstāvējuši viedokli, ka mājasdarbi ir vajadzīgi, tas ir lielisks veids, kā komunicēt un sadarboties skolai un vecākiem. Savukārt otri ar visiem spēkiem centušies panākt mājasdarbu atcelšanu un uzskatījuši to par lieku bērnu laika izšķiešanu (Kralovec, 2007₁).

80.gadu vidū Amerikā, attieksmi pret mājasdarbiem lika mainīt dažādo starptautisko testu sliktie rezultāti. Tika ierosināts pagarināt mācību gadu, biežāk testēt skolēnus un uzdot vairāk mājasdarbu. Lielāks mājasdarbu apjoms tika izmantots kā pirmais instruments, lai uzlabotu situāciju. Šai tēmai tika veltīti daži raksti par to, vai var viennozīmīgi vērtēt, ka vairāk mājasdarbu ir arī labāk. Šis viedoklis izskanēja reti un daudz pārliecinošāk tika pausts atbalsts, meklēti veidi, kā nodrošināt, ka mājasdarbi tiek paveikti (Vatterott, 2009). Tie tika uzskatīti par akadēmisko zināšanu nodrošinātāju un kopumā šai idejai bija milzīgs sabiedrības atbalsts (Kralovec, 2007₁).

90. gadu vidū jau atkal viedoklis par mājasdarbiem tika mainīts. Dažādos ar izglītību saistītos žurnālos tika publicēti raksti, kas bija vērsti pret tradicionāliem mājasdarbiem.

Amerikas Izglītības pētījumu asociācija organizēja simpoziju, kurā Hariss Kūpers (Harris Cooper) prezentēja savu jaunāko pētījumu par mājasdarbiem. Šī tēma bija īpaši aktuāla arī tāpēc, ka Mičiganas Universitātes parādīja, ka pēdējo 20 gadu laikā mājasdarbu apjoms 6 – 8 gadus veciem bērniem ir audzis vairāk kā par 50 %. Gadsimtu mijā skolēnu vecāki raisīja sabiedrībā diskusiju, kādu iespaidu mājasdarbi atstāj uz skolēnu garīgo veselību (Marzano, Pickering, 2007), (Cooper, Robinson, Patall, 2006).

Mājasdarbi ir svarīga daļa katra skolēna ikdienā. Saskaņā ar pētījumiem Amerikā, vairāk kā divas trešdaļas deviņus gadus vecu bērnu apgalvo, ka katru dienu veic kādus mājasdarbus un 16 % no šiem skolēniem katru dienu velta 1 stundu mājasdarbiem. Pētījumi arī parāda, ka jaunāko klašu skolēnu vidū, laika gaitā mājasdarbu daudzums ir pieaudzis no 52 minūtēm nedēļā līdz 128 minūtēm nedēļā (Hofferth & Sandberg, 2000), (Cooper, Robinson, Patall, 2006).

Vēsturiskās situācijas izpēte par mājasdarbiem Latvijā.

Latvijā mājasdarbiem var mēģināt izsekot, pētot pedagoģiskās domas attīstību. Pētījumu, kas veltīti tieši mājasdarbu plusiem un mīnusiem Latvijas izglītības sistēmas kontekstā, ir ļoti maz. Līdz 12. gadsimta beigām, pirms vācu krustnešu ienākšanas Latvijas teritorijā, šejienes iedzīvotāju izglītošanās notika ģimenē ar vārdiem un darbiem. Skola bija pati dzīve ar bērna vecākiem, tēvu un māti, priekšgalā. Ikdienai vajadzīgās prasmes tika apgūtas mācoties paaudzei no paaudzes. Ienākot krustnešiem, ar mērķi pakļaut teritoriju un ieviest tajā kristīgo ticību, radās vajadzība pēc skolu dibināšanas. 1211. gadā bīskaps Alberts nodibināja Domskolu blakus Doma baznīcai. Domskolā galvenokārt gatavoja garīdzniekus, bet tur tika sagatavoti arī dažādu rakstu darbu veicēji, kas varēja strādāt pilsētas pārvaldē. Tā pat kā citās līdzīgās viduslaiku mācību iestādēs, arī Domskolā mācības notika latīņu valodā. Tā bija ne tikai katoļu baznīcas ceremoniju, bet arī zinātnes un mākslas valoda. Domskolā mācīja arī septiņas brīvās mākslas, to apguvei bija sholastiska ievirze (mācīšanās pakārtota reliģijas vajadzībām). Skolēniem bija daudz jālasa, jāapgūst lasītais no galvas, jāraksta sacerējumi (Staris, Ūsiņš, 2007). Šie, ļoti iespējams, jau bija pirmie mājasdarbi, kurus veica Domskolas audzēkņi. Par mājasdarbiem varētu liecināt gan tas, ka skolēniem ir daudz jālasa, gan jāiemācās plaši teksti runāt no galvas.

1201. gadā Romas pāvests Innocents III izdeva rīkojumu, ka visiem jaunkristītajiem Livonijā jāprot grēksūdze, tēvreize un ticības apliecinājums. Domskola un Jura skola vairāk kā 100 gadu bija vienīgā skola Latvijas teritorijā, tāpēc tika dota atļauja Rīgas svētā Jura brāļiem “turēt skolu” (mācīt baznīcā vai mājās). Šīs skolas mērķis bija nodrošināt, ka jaunkristītie ir apguvuši prasītās lietas. Lieldienās un Vasarsvētku sestdienās brāļi pārbaudīja bērnu un jauniešu zināšanas un no tā lēma – uzņemt vai ne kristīgajā draudzē (Anspaks, 2003). Arī šos nelielos uzdevumus varam uzskatīt par vieniem no pirmajiem mājasdarbiem.

14. gadsimta vidū tika atvērta Pētera skola, kuras uzdevums bija sagatavot laicīgo profesiju pārstāvjus. 13.gadsimta vidū tika atvērta skola meitenēm, kas bija Marijas Magdalēnas klosteris. Viduslaikos atkārtošana jeb iekalšana bija didaktikas pamats arī tāpēc, ka kristīgās ticības izplatītāji neprata latviešu valodu, nespēja kristīgās idejas izstāstīt latviešiem saprotami un tas bija vienīgais veids kā nodrošināt tautas tuvināšanos Dievam (Anspaks, 2003).

Reformācija 16. gadsimtā ieviesa izmaiņas arī skolās. Rīgas Domskola bija trīsklasīga iestāde, kurā mācību saturu noteica reliģiska satura priekšmeti, kā arī grieķu un latīņu valodas. Iespējams, ka, lai apgūtu daudzveidīgo un plašo mācību saturu, skolēniem bija mājasdarbi. Tomēr neskatoties uz to, Domskola nespēj konkurēt ar citām tā laika Rietumeiropas izglītības iestādēm. 16. gadsimta beigās Domskola tika reorganizēta un pārveidota par piecklasīgu mācību iestādi. Audzēkņi apguva vācu, latīņu, grieķu valodu, studēja grieķu un romiešu prozu un dzeju, daudz laika veltīja katķisma un evaņģēlija studijām. Ņemot vērā paveicamo uzdevumu apjomu, ļoti iespējams, ka patstāvīgs darbs ārpus stundām bija nepieciešams (Staris, Ūsiņš, 2007). Šajā laikā latviešu skolās mācīšanās aprobežojās ar katķisma apguvi un baznīcas dziesmu dziedāšanu. Arī Latvijā 16. gadsimtā lēnām mainās pedagoģiskā paradigma no teocentriskās un jaunlaiku zinātnē un mākslā balstītu skolu. Lēnām ienāk J. A. Komenska idejas, tiek veidotas pirmās ābece (Anspaks, 2003).

18. un 19. gadsimtā mainās fokuss izglītībā, tiek akcentēts pieredzes nozīmīgums. Parādās idejas, ka zināšanas ir vajadzīgs saistīt ar reālo dzīvi. Aktualizējās humānpedagoģijas idejas, cilvēks ir centrā. Svarīga patstāvība un radoša aktivitāte (Anspaks, 2003). 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā arvien vairāk tiek aktualizēts tūlītēju zināšanu praktiskums un noderīgums. Tiek pārveidots un pielāgots mācību saturs, daudz eksperimentēts un pētīts. Jaunas zināšanas un prasmes tiek gūtas praktiski darbojoties. Liela nozīme tiek piešķirta apkārtnes pētīšanai un apzināšanai. Latvijā ienāca daudzas alternatīvās pedagoģijas idejas kā Montessori pedagoģija, Daltonas plāns u.c. (Ķestere, 2010).

Laiks, kad Latvija bija PSRS pakļautībā, ienesa arī straujas izmaiņas izglītībā. Tiek slēgtas privātās skolas, atvērtas valsts skolas. Zēni un meitenes mācās kopā, izglītība līdz 17 gadu vecumam ir obligāta. Mācību programmas tiek pārveidotas, izslēdz ticības mācību un klasiskās valodas, sāk apgūt krievu valodu. Tika atbalstītas skolēnu dažādas radošās izpausmes, it īpaši sportā, mūzikā, dejošanā. Skolēnu savstarpējā sadarbošanās lieliski papildināja kolektīvisma ideoloģiju. Arī šajā laikā bērns ir augstākā vērtība. Mainoties PSRS ģenerālsekretāriem, mainījās arī uzsvāri izglītībā. Jau 80. gadu vidū, kad sākās “perestroika”, sākās izglītības demokratizācija (Ķestere, 2010). Šobrīd Latvija ir priekšā lielām pārmaiņām izglītībā, ieviešot kompetencēs balstītu izglītību projekta “skola2030” ietvaros (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas, 2018).

3. SĀKUMSKOLAS VECUMA BĒRNA RAKSTUROJUMS

Bērns, kā jebkurš dzīvs organisms, aug un attīstās. Augšana ir kvantitatīvs process, kura laikā palielinās ķermeņa šūnu skaits. Attīstību var raksturot no diviem skatu punktiem. Pirmkārt, attīstība ir kvalitatīvs process, kura laikā notiek ķermeņa struktūru pārmaiņas un dažādu orgānu, orgānu sistēmu nostiprināšanās. Jēdziens "attīstība" tiek lietots arī plašākā nozīmē, ietverot sevī gan fizisko attīstību, gan psihosociālo attīstību. Fiziski cilvēks nobriest jaunībā, bet psihiskā un sociālā attīstība notiek visas dzīves garumā (Golubeva, Puškarevs, 1999).

Lai varētu runāt par konkrēta vecumposma īpatnībām, attīstība tiek periodizēta. Sākumskolas vecuma bērni lielākoties ir otrajā bērnībā jeb jaunākajā skolas vecumā no 7 līdz 12 gadiem. Meitenes šajā vecumā attīstās nedaudz straujāk un jau sākumskolas beigās, apmēram 11 gadu vecumā, kļūst par pusaudzēm (Golubeva, Puškarevs, 1999). Tie bērni, kuri skolas gaitas uzsāk 6 gadu vecumā, ir vēl pirmsskolas vecumā jeb pirmajā bērnībā. Savukārt, tie zēni, kuri skolas gaitas uzsāk gadu vēlāk, sākumskolu pabeigs jau esot pusaudža vecumposmā. Viennozīmīgi, skolēnu mācīšanos skolā, tajā skaitā mājasdarbu izpildi, ietekmē vecumposma īpatnības. Sākumskolas skolēnu var raksturot no fiziskās attīstības, kognitīvās attīstības un psihosociālās attīstības viedokļa.

3.1. Kognitīvā attīstība

A. Golubeva, analizējot Ž. Piažē vecumposmu periodizāciju, uzsver, ka sākumskolā bērni ir konkrēto operāciju stadijā. Domāšana notiek konkrētos tēlos. Bērniem ir prasme domāt abstrakti, šī prasme vēl tiek pilnveidota. Bērni vēl nespēj vispārināt, analizēt, izvirzīt hipotēzes, tāpēc sākumskolā ir īpaši svarīgi bērniem visu demonstrēt. Bērniem labi padodas darbības ar priekšmetiem, tāpēc šo paņēmieni ir vērtīgi izmantot mācību procesā. Piemēram, apgūstot auga sastāvdaļas, bērniem daudz vieglāk šo būs iemācīties, augu izkrāsojot, pierakstot atbilstošos daļu nosaukumus, izgriežot un uzlīmējot uz citas lapas (Golubeva, Puškarevs, 1999). Šajā vecumā attīstīties loģiskā domāšana, lēnām izprotot cēloņu un sekū saistību. Bērni spēj arī apzināties, ka priekšmeti var mainīt kādu no parametriem, bet pārējie saglabājas nemainīgi (McLeod, 2009).

Sākumskolas beigu posmā, apmēram tad, kad skolēni ir sasnieguši 11 gadu vecumu, viņu domāšana mainās un pāriet uz formālo operāciju stadiju. Šajā vecumā viņu domāšana pietuvojās pieaugušo abstraktajai domāšanai. Skolēni spēj analizēt, abstrahēties, izteikt pieņēmumus, alternatīvas, spriedumus. Domāšana ir kļuvusi par analītiski sintētisku darbību, kuras laikā bērns strādā ar jēdzieniem un vārdiem, nevis priekšmetiem vai to tēliem (Golubeva,

Puškarevs, 1999). Sākumskolas skolēniem, it īpaši jaunākā vecuma klasēs, vēl nav izstrādājušās dažādas mācīšanās stratēģijas un paņēmieni, kas būtu vajadzīgi, veicot patstāvīgi mājasdarbus, tāpēc būtu svarīgi skolēniem palīdzēt apgūt prasmi patstāvīgi mācīties.

3.2. Uzmanība un tās koncentrēšana

Koncentrēt nozīmē sakopot, vērst, virzīt savu uzmanību uz noteiktu objektu. Tā ir psihiskās darbības koncentrētība un virzība, darbības izpausme pret kādu vai kaut ko (Vārdnīca “tezaurs.lv”, 2017). Uzmanības noturība un spēja koncentrēties kādam uzdevumam ir tieši saistīta ar mācību rezultātiem un sasniegumiem. Jo ilgāk bērns spēj koncentrēties darbam, jo labāki ir viņa akadēmiskie sasniegumi. Intensīva koncentrēšanās bez pārtraukuma, vienam uzdevumam ir tieši proporcionāla bērna vecumam, respektīvi, sešgadnieks bez pauzēm koncentrēs savu uzmanību sešas minūtes un trīspadsmitgadnieks to pašu varēs 13 minūtes. Ir izņēmumi, bet lielākoties bērniem ir vajadzīgs atpūtas brīdis vai uzdevuma maiņa pēc tik minūtēm, cik šim bērnam ir gadu. Uzmanības noturība palielina skolēna izpratni par konkrēto tēmu, zināšanu dziļumu (Kahneman, 1993).

Uzmanība var būt tīša un netīša. Tīša tā ir tad, ja tiek mērķtiecīgi koncentrēta veicamajam uzdevumam vai kādam objektam telpā. Netīša uzmanība ir tad, kad, piemēram, otra runātāja teiktajā īsti neklausās, bet teiktais tā pat ir sadzirdēts, un to pēc tam spēj atkārtot. Uzmanība var tikt vērsta uz vienu vai vairākiem objektiem vienlaikus, tas atkarīgs no uzdevuma veida. Protams, vieglāk uzmanību noturēt veicamajam uzdevumam ir tad, ja tas ir interesants un saistošs (Bernier, Levin, 2011). Uzmanība tiek virzīta ietekmējoties no apkārtējiem vai iekšējiem stimuliem. Tā maina arī uzvedību, piemēram, verbālas instrukcijas izpildīšana (atver grāmatā noteiktu lapaspusi), reakcija uz piktogrammu vai simbolu u.c. Spēju uzmanību koncentrēt un vērst uz vēlamu var ietekmēt arī saslimšana, piemēram, gripa (Arcus, 1998).

Uzmanību var iedalīt 3 tipos: selektīvā (*selective*), noturīgā (*sustained*) un regulējošā (*executive*). Selektīvā uzmanība attīstās pirmajos dzīves gados, sasniedzot augstāko attīstības punktu bērnam esot apmēram 16 gadus vecam. Ir vajadzīgs uzbudinājums un tam seko atbildes reakcija. Bērns koncentrējas uz noteiktu objektu vidē, ignorējot citus, piemēram, sarunas turpināšana skaļā vidē. Vecākiem bērniem tas padosies labāk, jaunākie – pievērsīsies visiem apkārt esošajiem stimuliem. Noturīgā uzmanība ir uzmanības koncentrēšana noteiktam uzdevumam kādu laika periodu. Arī šis uzmanības tips savu augstāko punktu sasniedz bērnam 16 gadu vecumā esot. Noturīgā uzmanība ir labi attīstīta jau sākumskolas vecuma bērniem. Spēja koncentrēt uzmanību kādu laika sprīdi līdz 4 gadu vecumam pieaug lineāri. Līdz 6 gadu vecumam šī spēja strauji palielinās, un 7, 8 gadu vecumā tā stabilizējas. 9 – 11 gadu vecumā

bērniem šī spēja uzlabojas, bet vēl nav sasniegts pieauguša cilvēka uzmanības koncentrēšanas līmenis. Šī uzmanības koncentrēšanas prasme saistās ar smadzeņu attīstību. Regulējošā uzmanība cieši saistās ar darba atmiņu. Bērns izvēlas, kam pievērst uzmanību telpā, kā atbildēt uz dažādiem izteikumiem u. tml. Tāpat šis uzmanības tips ir atbildīgs par to, kādu informāciju bērns izvēlas saglabāt atmiņā, vai kādu ir vajadzīgs izgūt no atmiņas. Šis uzmanības tips sāk attīstīties 3 gadu vecumā un bērni kļūst diezgan prasmīgi 7 – 11 gadu vecumā. Šis ir vecums, kad bērni iet sākumskolas pirmajās klasēs (Bernier, Levin, 2011).

7 un 8 gadu vecums ir tas laiks, kad bērniem var diagnosticēt Uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindromu (UDHS). Bērni ar šo traucējumu nespēj ilgi koncentrēt uzmanību veicamajam uzdevumam, kā arī viņiem var sagādāt lielas grūtības pārslēgšanās no viena uzdevuma uz citu (Arcus, 1998). Šiem bērniem būtu grūtības gan attīstīt patstāvīgās mācīšanās prasmes mācību stundās, gan veikt patstāvīgi mājasdarbus.

Mūsdienās daļa skolu praktizē apzinātības nodarbības, kas trenē bērnos spēju izprast sevi, fokusēt uzmanību uz detaļām, pievērsties notikumiem šeit un tagad. Viņi ir daudz labāk fokusējušies darbam, apzinās veicamos uzdevumus, kā arī daudz labāk spēj tikt galā ar stresu. Uzmanības noturību var trenēt ar dažādiem apzinātības vingrinājumiem, kas ir līdzīgi jogai. Kad bērns ir trenēts apzināties sevi, viņš spēj problēmu analizēt no dažādiem skatupunktiem, zina doto informāciju, pielāgo konkrētajam gadījumam savu pieredzi, zināšanas un rada jaunus domu ceļus, kā izmantot iegūto informāciju. Apzinātība var veidoties kā bērna rakstura iezīme. Skolēni, izmantojot apzinātības paņēmienus, spēj daudz vieglāk domāt radoši, sasaistīt jaunās zināšanas ar iepriekšējām, izmantot savu pieredzi. Sevis apzinātību, uzmanību pret detaļām, apkārtējo vidi, procesiem, prasa arī mūsdienu laikmets, jo mācīšanās arvien vairāk saistās ar izpratni, nevis faktu iekalšanu (Napoli, Krech, Holley, 2005). Sevis apzināšanās arī palīdz bērnam labāk kontrolēt savas emocijas un uzvedību. Pētījumi rāda, ka apzinātība, kas ir uzmanības īpaša koncentrēšana šī brīža pieredzēm, palīdz ne tikai attīstīt akadēmiskās prasmes, bet arī rada vietu socioemocionālai izaugsmei, kā arī mazina stresu, kas saistās ar pārbaudes darbiem. Bērns spēj daudz labāk regulēt savu selektīvo uzmanību. Tiesa, sevis apzināšanās sniedz daudz vairāk iespēju tiem skolēniem, kuriem ir uzvedības problēmas (Flook *et al*, 2010).

Pētījums par uzmanības noturību mācību stundā parāda, ka gandrīz 30 % laika tiek patērēts citiem, ar mācību darbu nesaistītiem uzdevumiem. Visbiežāk uzmanību novērš vienaudži, diezgan bieži arī pats skolēns novēršas no uzdevuma, savukārt visretāk koncentrēšanos iztraucē staigāšana. Analizējot uzmanības noturību dažādās mācību organizācijas formās, visbiežāk grūtības koncentrēties skolēniem ir veicot individuālus uzdevumus vai kad skolotājs strādā frontāli ar visu klasi (Godwin *et al*, 2013). Tas nozīmē, ka sākumskolēniem pildīt mājasdarbus ir īpaši sarežģīti. Viņiem būtu vajadzīgs spēt pašiem

koncertēties veicamajam uzdevumam, bet skolēni nemaz to nespēj. Daudz veiksmīgākas ir kopīgas sarunas, sasēžoties visiem uz grīdas vai darbs mazās grupās. Ja uz klases sienām ir daudz dažādu vizuālo materiālu, tad arī bieži vien skolēns novērsīs savu uzmanību no veicamā uzdevuma, lai izpētītu plakātus un atgādnēs (Godwin *et al*, 2013).

Sākumskolā bērnu uzmanības koncentrēšanas spēja pieaug, bērnam attīstoties. To var papildus veicināt, apgūstot sevis apzinātību, kas dažiem skolēniem var nostiprināties kā rakstura iezīme. No apzinātības nodarbībām lielāki ieguvēji ir bērni ar uzvedības problēmām. Skolēniem palielinās prasme koncentrēties noteiktam uzdevumam. Spēja noturēt uzmanību noteiktam uzdevumam ir būtiska gan patstāvīgi mācoties, gan veicot mājasdarbus. Sākumskolas beigu posmā skolēniem šī prasme ir attīstījusies kā pieaugušajiem, kas nozīmē, ka skolēni būs daudz gatavāki veikt uzdevumus mājās paši.

3.3. Runa

6 – 9 gadu vecumā bērna runa ir augsti attīstīta un pielīdzināma pieaugušā prasmei runāt. Bērna runa ir ļoti labi saprotama. Šis ir periods, kad bērns arvien biežāk izvairās no dažādām fonēmu kļūdām un ir attīstījis augstas artikulācijas prasmes. Var būt nelielas kļūdas dažādu svešvārdu un īpaši sarežģītu vārdu izrunā. No 9 gadu vecuma bērni spēj pilnībā izrunāt visas fonēmas. Var būt problēmas izrunāt tādas vārdu rindas, kas sākas ar vienu un to pašu fonēmu vai tā tiek bieži atkārtota. Lai pilnveidotu un attīstītu šo prasmi, var noderēt dažādi mēles mežģī un skaitāmpanti, piemēram, “lielu lapu laipu liku” (Hopkins *et al*, 2005).

Līdz 12 gadu vecumam daļa skolēnu spēs apgūt svešvalodas, apgūstot prasmi runāt bez dzimtās valodas akcenta, taču apmēram pusei skolēnu tas neizdosies. Nav vienota skaidrojuma, kāpēc svešvalodu apgūvē runas attīstība ir tieši šāda. Daļa pētnieku to skaidro ar sensitīvajiem jeb kritiskajiem periodiem, jo neironu mehānismi, kas atbildīgi par valodas apguvi, zaudē savu elastību vai plastiskumu apmēram pubertātes sākumposmā. Svešvalodas precīzu apguvi var arī ietekmēt maņu trūkums, sociālā izolācija vai slimības (Hopkins *et al*, 2005).

Vārdu krājuma papildināšanās un arvien plašāka jēdzienu izpratne palīdz bērnam saprast arī dažādas abstrakcijas. Šajā vecumā bērni vēl joprojām daudz ietekmējas no pieaugušo piedāvāto atbilžu ievirzes. Tas nozīmē, ka bērna atbildi uz sarežģītāku jautājumu, kuram ir atbilžu varianti, var vērtēt kā mazāk ticamu, ja vien bērna pieredzē nav saskares ar konkrēto problēmu. Šajā vecumā bērni radoši un brīvi veido stāstījumu par faktiem un notikumiem, ja nesaņem skaidras direktīvas no pieaugušā. Bērnam sākumskolas pirmajās klasēs ir grūti saprast cita cilvēka runu, ja tā nebalstās emocionālā pieredzē vai demonstrējumā. Pieredze ir pamats

paša domu radīšanai. Abstraktos jēdzienu apguve ir jaunrades procesa produkts (Bērziņa, Markuss, 2015).

Sākumskolas pēdējās klasēs, var dzirdēt izmaiņas balsī. Kad skolēni ir sasnieguši 10 līdz 12 gadu vecumu, zēniem var sākt parādīties pirmās balss lūzuma pazīmes. Šī parādība daudz biežāk novērojama puisiem kā meitenēm. Balss izmaiņas, it īpaši zēniem, turpinās līdz pat 18 gadu vecumam, kas ir jau pusaudža vecums (Hopkins *et al*, 2005). Valodas un runas attīstība sekmē skolēnu patstāvīgumu, jo dažādus jēdzienus, instrukcijas un nosacījumus skolēni spēj izprast arvien labāk. Skolēni tekstu spēj ne tikai izlasīt, bet arī izprast, kas ir būtisks priekšnosacījums skolēna patstāvīgās mācīšanās prasmju attīstībai.

3.4. Sociāli pieņemama uzvedība un agresija

Socializācijas teorijās var atrast uzskatu, ka bērni sociāli pieņemamu un labu uzvedību apgūst bērnam piemērotās, atbilstošās vidēs. Savukārt, uzvedību, kuras rezultātā kāds cits tiek sāpināts, bērns apgūst tam nepiemērotā un neadekvātā vidē. Tomēr pētījumus nevar vērtēt viennozīmīgi, jo lielākoties tiek pētīts tikai viens aspekts – agresija vai sociāli pieņemamā uzvedība. Kā atzīst Ričards E. Tremblajs (*Richard E. Tremblai*), pētījumu, kas vienlaikus analizē abas šīs uzvedības formas ir maz. No tiem var secināt, ka tie bērni, kuri lielākoties rīkojas sociāli pieņemami, arī var būt agresīvi un otrādi – agresīvie var darīt arī ko labu (Hopkins *et al*, 2005).

Interesantā kārtā, pētnieki sociāli atbilstošas uzvedības attīstību ir izvēlējušies pētīt pirmsskolā, taču agresivitāte tiek pētīta sākumskolā. R. E. Tremblajs izvirza apgalvojumu, ka sociāli pieņemamu un atbilstošu uzvedību bērni iemācās pirmsskolā, taču agresija tiek apgūta skolā (Hopkins *et al*, 2005). Psihologi pārstāv uzskatu, ka agresīva un vardarbīga uzvedība ir apgūta pretreakcija frustrācijai (vilšanās), veids, kā sasniegt savus personīgos mērķus vai arī šī rīcība tiek atkārtota, jo ir iepriekš novērota. Šādi attiecību veidošanas modeļi var tikt novēroti ģimenē, vienaudžu starpā, medijos u.tml (Zirpoli, 2008).

Pētījumi Kanādā, Jaunzēlandē un ASV ir pierādījuši, ka agresivitātes biežums, pieaugot bērna vecumam, samazinās. Agresivitātes augstākais punkts ir pirmsskolas vecumā, apmēram 2,5 gadu vecumā. Nonākot līdz skolai, bērns jau daudz retāk būs agresīvs. Šī sakarība attiecas gan uz zēniem, gan meitenēm, tomēr meitenes daudz retāk ir agresīvas, salīdzinot viena vecuma bērnus. Tieši pirms pusaudža vecumposma sākuma, bērna agresivitāte ir tās viszemākajā līmenī. Apmēram 10 gadu vecumā agresivitātes līmenis pieaug, ko var skaidrot ar hormonu līmeņa paaugstināšanos, it īpaši testosterona (Hopkins *et al*, 2005).

Agresijas izpausmes var iedalīt divās lielās grupās. Pirmajā ietilps visi tie, kuri ar savu agresīvo, provokatīvo uzvedību cenšas sasniegt savus personīgos mērķus. Otrajā ietilpst tie, kuri reaģē uz agresiju, aizstāvoties, bet paši nav iniciatori. Pretreakcija bieži vien ir ļoti emocionāla un spēcīga. Bieži vien šiem skolēniem ir grūtības risināt dažādas problēmas, viņi nespēj atbildēt, ko būtu varējuši darīt citādi (nevis sist, bet vērsties pie skolotāja) (Larson, 2008).

Apmēram 4 gadu vecumā bērni sāk attīstīt prasmi izmantot netiešu agresiju jeb bērni sāk izmantot dažādus mehānismus, lai ieriebtu kādam, viņam to nezinot. Pētījumos nav gūti pierādījumi, ka netiešā agresija aizstāj tiešo jeb fizisko. Bērni tikai izvēlas, kuru agresijas veidu kurā brīdī izmantot. Aptauja 8 – 11 gadu vecu bērnu starpā Itālijā, Somijā, Izraēlā un Polijā pierādīja, ka meitenes daudz biežāk izvēlas izmantot netiešo agresiju kā verbālo vai fizisko agresiju. Zēni šo agresijas veidu izmanto daudz retāk (Hopkins *et al*, 2005).

Sociāli pieņemamas uzvedības biežums pieaug, pieaugot bērnam. Šāda veida uzvedības biežums pieaug bērniem vecumā no 2 līdz 11 gadiem. Sociāli pieņemamās uzvedības biežums nedaudz krītas jaunākā skolas vecuma bērniem, bet īpaši liels kritums novērojams pusaudža gados. Apskatot sociāli pieņemamās uzvedības biežumu kopumā, var secināt, ka meitenes tādu demonstrē daudz biežāk kā zēni (Hopkins *et al*, 2005).

Salīdzinot fiziskās, verbālās un netiešās agresijas veidus var secināt, ka meitenes visbiežāk izmanto netiešo agresiju un visretāk fizisko agresiju. Meitenēm pieaugot, izteikti krītas fiziskās agresijas izmantošanas biežums, palielinās verbālās agresijas pielietošanas biežums, bet netiešā agresija tiek izmantota līdzīgā apmērā. Savukārt, zēni līdzvērtīgi bieži izvēlas izmantot fizisko un verbālo agresiju, savukārt daudz retāk izmanto netiešo agresiju. Pieaugot, nedaudz krītas fiziskās agresijas biežums un palielinās verbālās agresijas biežums. Netiešā agresija tiek izmantota līdzīgā apmērā (skatīt 3.1. tabulu).

3.1. tabula

Agresijas veidu sadalījums pēc vecuma un dzimuma (Hopkins *et al*, 2005)

Vecums	Dzimums	Verbālā agresija	Fiziskā agresija	Netiešā agresija
8 gadi	Meitenes	31 %	14 %	55 %
	Zēni	37 %	37 %	26 %
11 gadi	Meitenes	39 %	20 %	41 %
	Zēni	39 %	38 %	23 %
15 gadi	Meitenes	40 %	8 %	52 %
	Zēni	47 %	33 %	20 %

Pētnieki ir vienprātis, ka dažādos agresīvās uzvedības ietekmes faktoros var iedalīt 2 grupās: indivīds un vide. Visbiežāk cilvēki, kuri ir agresīvi ir zēni, viņi ir bezbailīgi, meklē dažādus piedzīvojumus, hiperaktīvi, neuzmanīgi, nav ieinteresēti saņemt dažādus sociālus

apbalvojumus. Fizioloģiski šiem cilvēkiem ir lēnāks sirds ritms, augstāks testosterona līmenis un zemāks serotonīna līmenis. Fizioloģiskos faktorus var ietekmēt arī ģenētika. Ļoti iespējams grūtniecības laikā māte ir lietojusi nikotīnu un alkoholu saturošus produktus. Iespējams, bērnībā saņemtais uzturs ir bijis nepilnvērtīgs. Vecākiem iz zema izglītība, ienākumi, uzvedības problēmas un zemas audzināšanas prasmes (Hopkins *et al*, 2005).

Tomēr runājot par agresīvu vai sociāli pieņemamu uzvedību jāatceras, ka bērns šo uzvedības modeli pārņems tikai, kad būs novērojis. Un bērni, kuri lielākoties uzvedas sociāli pieņemami, var būt agresīvi, kā arī otrādi. Tie bērni, kuri pirmsskolā un jaunākajā skolas vecumā neapgūst prasmi kontrolēt agresiju, ir pakļauti sociālās izolācijas riskam (Hopkins *et al*, 2005). Vērtējot skolēnu uzvedību mācīšanās jautājumu kontekstā, var secināt, ka sākumskolas klasēs skolēni var apgūt, kāds ir pieņemams mācīšanās veids un kāds ne. Skolēni, novērojot pozitīvu piemēru un atbilstošā vidē, uzvedīsies sociāli pieņemami, piemēram, nodos mājasdarbus laikā. Apgūstot patstāvīgās mācīšanās prasmes, skolēni mācās arī pašregulāciju, kas saistās ar uzvedības un agresijas kontroli.

3.5. Sākumskolas vecuma bērnu fiziskais raksturojums

Sākumskolas vecuma bērns (6 – 13 gadi) attīstās strauji un šajā laika periodā izaug no bērna par pusaudzi.

6 gadu vecumā bērns nemitīgi atrodas kustībā. Viņš ir attīstījis prasmi kontrolēt savas kustības, koordinēt tās. Kustības ir kļuvušas daudz plastiskākas. Šajā vecumā bērni spēj nostāvēt uz vienas kājas ar aizvērtām acīm, ir labi attīstīta līdzsvara sajūta. Labi izjūt ritmu. Spēj driblēt bumbu un diezgan labi to arī kontrolēt. Ļoti labi spēj spēlēt tādas spēles kā “Klasītes” (kvadrāti noteiktā secībā izkārtoti no viens līdz desmit, lec ar vienu vai abām kājām reizē). Tas nozīmē, ka kopumā ir labi attīstīta prasme lekt, spēj koordinēt savas kustības un ielekt ierobežotā laukumā (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.). Spēj mest un ņert vidēja izmēra bumbu apmēram 1, 5 metru attālumā. Muskuļu koordinācijas spēja ir tik ļoti attīstījusies, ka spēj sākt kāpšanas, peldēšanas un skrituļošanas / slidošanas apguvi (Goldfarb, Ford-Jones, Tocek, 2011). Tā kā šajā vecumā bērni ir īpaši aktīvi pa dienu, viņiem vajadzīgas apmēram 10 stundas diennaktī veltīt miegam (Humphrey, 2017). Lai bērns spētu pilnvērtīgi un ar pilnu atdevi darboties pa dienu, ir svarīgs režīms. Nemainīgs atpūtas un darba cikls uzlabos bērna pašsajūtu un kognitīvās spējas. Gadā pieaug apmēram par 8 cm garumā un pieņemas vidēji par 2 kg svarā (Goldfarb, Ford-Jones, Tocek, 2011).

Arī sīkā motorika jau ir labi attīstīta. Bērni spēj sasiet savu kurpju šņores, aiztaisīt rāvējspēdzēju, aizpogāt pogas. Spēj pats patstāvīgi apģērbties. Rada vienkāršus, bet saprotamus

zīmējumus, krāso ievērojot līniju robežas. Šajā vecumā bērni sāk arvien biežāk veikt tādas darbības kā rakstīšanu, zīmēšanu, rakstīšanu ar savu vadošo roku. Bērns atklāj, vai būs labrocis vai kreisrocis (Goldfarb, Ford-Jones, Tocek, 2011).

7 gadu vecumā bērni jau sāk parādīt atšķirīgu fiziskās aktivitātes līmeni. Ne visi vienmēr vēlas skriet un kustēties. Šajā vecumā bērni brauc ar velosipēdu droši un pārliecinoši, daudzi bērni šo prasmi ir apguvuši līdz 7 g. v. Lai brauktu ar velosipēdu bērniem nav nepieciešami papildus riteņi stabilitātei. Skrien vienmērīgi un plūstoši. Bērna svars palielinās straujāk kā iepriekšējos gados. Īpaši svarīgs ir miegs, kas šajā vecumā vajadzīgs līdz pat 11 stundām diennaktī. Svarīgi, ka skolēns ir izgulējies un atpūties. Ja nē, tad stundās skolēnam pirmkārt nāksies koncentrēties, lai paliktu nomodā, un viņš nebūs spējīgs stundās mācīties. Vēlme mācīties cieši saistās ar skolēna fizisko gatavību mācību darbam. Apmēram 7 gadu vecumā bērniem sāk izkrist piena zobi un sāk augt kaula zobi (Goldfarb, Ford-Jones, Tocek, 2011). Šajā vecumā bērniem ir labi attīstīta sīkā muskulatūra. Labi spēj saskaņot un koordinēt acu un roku kustības, piemēram, lai rakstītu vai ķertu bumbu. Spēj glīti kopēt gan horizontālas, gan vertikālas īsas līnijas (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.). Spēj sasprindzināt muskuļus līdz 15 minūtēm, lai rakstītu. Rokraksts kļūst glītāks un skaidrāks (Morin, 2017). Tas nozīmē, ka mācību procesā maksimums ik pa 15 minūtēm ir vajadzīga atpūta no rakstīšanas, lai atbrīvotu muskuļus un pēc tam varētu tik pat labi turpināt strādāt. Skolēniem jāapgūst prasme sabalansēt darba un atpūtas brīžus, izmantojot mācību laiku maksimāli efektīvi.

8 gadu vecumā bērns jau spēj ļoti veiksmīgi izpildīt ritmiskas kustības, dažiem tās pat ir ļoti graciozas. Bieži pārvērtē savas fiziskās spējas un prasmes, tāpēc traumē sevi, piemēram, ir lieli nobrāzumi vai tiek salauzta roka. Sīkos priekšmetus kā pildspalvu, zīmuli, šķēres, zobu birsti u.c. tur brīvāk. Muskuļi vairs netiek tik ļoti sasprindzināti. Šajā vecumā bērniem patīk vingrināt gan sīko, gan lielo muskulatūru (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.).

9 gadu vecumā bērnam parādās interese par dažādiem sporta veidiem, kuros ir jāsacenšas. Sporta loma bērna dzīvē mainās. Tas ir ne tikai veids kā izkustēties, bet arī svarīgs socializēšanās aspekts. Spēj mērķtiecīgi strādāt, lai uzlabotu savas fiziskās prasmes, var pārpūlēt sevi fiziskajās aktivitātēs. Muguras muskuļi ir vāji. Tas nozīmē, ka mugura ir saliekta, rakstot dažādus darbus, ir ļoti tuvu pieliecies papīram vai informāciju tehnoloģijas ierīcei. Svarīgi skolēniem regulāri atgādināt par pareizu sēdēšanu, mācot ne tikai dažādas mācīšanās stratēģijas, bet arī kā regulēt savu ķermeni un stāju izglītošanās procesā. Tādā veidā skolēni saprot, kāda vide viņiem ir vajadzīga, lai gūtu jaunas zināšanas un prasmes visefektīvāk. Šajā vecumā var parādīties dažādas somatiska veida sūdzības vai pat saslimšanas: vēdera un kāju sāpes, slikta dūša u.c. (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.). Šajā vecumā bērniem ir grūti kontrolēt savu enerģiju un aktīvu vēlmi darboties. Lai trenētu šo prasmi, ir ieteicams

veikt gan fiziski aktīvas darbības, gan ļoti mierīgas darbības, kas vairāk trenē sīko muskulatūru (Humphrey, 2017).

10. gada sākumā zēni un meitenes ir garumā un seksuālajā briedumā līdzvērtīgi, tomēr līdz 11. dzimšanas dienai notiek ievērojamas pārmaiņas. Meiteņu ķermeņi sāk kļūt nedaudz apaļīgāki. Meitenes kļūst nemierīgākas, bet trauksmaini mēdz būt arī puīši. Kopumā krītas sūdzības par dažādām somatiskām saslimšanām. Reti izrāda noguruma pazīmes, labprāt sporto, spēlē dažādas sporta spēles gan mācību stundu ietvaros, gan brīvajā laikā. Šajā vecumā mēdz atteikties no mazgāšanās (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.).

11 - 13 g. v. bērnu ķermeņos notiek pārmaiņas, viņi kļūst par jauniem pusaudžiem. Intensīva dzimumnobriešana notiek nedaudz vēlāk, ar pirmajām pārmaiņām bērniem nākas saskarties jau sākumskolā. Meitenes piedzīvo ļoti straujas augšanas fāzi. Savukārt zēni šajā vecumā vēl ir pirmspubertātes fāzē. Šajā vecumā zēnu augšana ir konstanta, atšķirībā no meitenēm (Wisconsin Child Welfare Training System, n.g.). Pieaugušajiem, tajā skaitā skolotājiem, ir svarīgi spēt orientēties šajos jautājumos, arī prognozēt tos, lai varētu atbildēt uz tiem. Bieži vien šo pārmaiņu nopietnums un bērna, pieaugušo nesagatavotība un sliktā informētība var būt iemesls pašvērtējuma kritumam (Golubeva, Puškarevs, 1999).

3.6. Bērna personība

Sākumskolas vecumā, it īpaši sešu līdz 11 gadu vecumā, bērniem raksturīga aktīva pasaules izzināšana. Bērni vēlas uzzināt vairāk un attīstīt savas prasmes. Šādi pilnveidojoties, bērns paaugstina savu pašvērtējumu, viņš spēj pašapliecināties, gūst pašcieņu un pārliecību par saviem spēkiem. Ja bērnam netiek radīti apstākļi, kuros viņš var pilnveidoties un attīstīties, vai arī iespējas tam ir traucētas, piemēram, slimības dēļ, bērnam veidojas mazvērtības komplekss. Mazvērtības kompleksu var mazināt, iekļaujot bērnu dažādās aktivitātēs (Golubeva, Puškarevs, 1999).

Bērna personības attīstību raksturojis Eriks H. Eriksons. Viņš ir izstrādājis psihosociālās attīstības teoriju, kurā izdala vairākas stadijas, kā viena no tām – skolas vecums. Tas ir sākumskolas vecums, kuru galvenokārt var raksturot ar vārdiem: “Es esmu tas, ko varu iemācīties paveikt.” Šis vecums iezīmē iztēles augšanas beigas, bērni spēj īpaši ātri mācīties un apgūt jaunas lietas. Apgūtās prasmes bērns vēl joprojām pārbauda dažādās rotaļās, izspēlējot arī dažādas sev saprotamas profesijas. E. Eriksons uzsver, ka īpaši ieguvēji ir tie bērni, kuri daļu sava laika pavada veicot praktiskus darbus, piemēram, uzklāj galdu, mazgā traukus u.tml. Bērni grib palīdzēt savu spēju un prasmju ietvaros (Eriksons, 1998).

M. Makleods, analizējot E. Eriksona bērna personības attīstības teoriju saka, ka uzsākot skolas gaitas, bērna dzīvē notiek ārkārtīgi daudz pārmaiņu. Bērnā var sākt justies atsvešināts no sevis. Tas var būt kā rezultāts pilnībā neatrisinātam iekšējam konfliktam. Konflikta pamatā var būt bērna psiholoģiskā nesagatavotība skolas gaitām, vairāk vēlēšanās būt pie mammas kā mācīties, bērns sevi salīdzina ar kādu no vecākiem un nejūtas par sevi labi, skola nav attaisnojusi iepriekš izloloģotās cerības, vai arī bērnā ir talants, ko skolā nepamana un viņam nav iespēja izcelties. Vērīgam skolotājam šeit būtu vērtīgi sadarboties ar vecākiem, lai izprastu bērna nomāktības un mazvērtības cēloņus, tālāk risinot tos (McLeod, 2017). Apgūstot patstāvīgās mācīšanās prasmes, skolotājam jāņem vērā skolēnu gatavība šādam mācīšanās modelim. Iespējams, visi vienas klases skolēni vienlaikus tam nav gatavi, kas var novest pie nepārliecinātības par sevi.

Šajā vecumā bērni apgūst, kas ir pieļaujams tikai fantāzijā. Viņi saprot, ka nedrīkst apzināti skriet otram virsū. Šādā veidā bērni arī apgūst sociāli pieņemamo uzvedību. E. Eriksons iesaka, ka bērniem ir vajadzīgs laiks, ko viņi var pavadīt vienatnē, lai rotaļātos. Sākotnēji šīs rotaļas ir pašam ar sevi, bet pēc tam ar dažādiem priekšmetiem – grāmatas, rotaļlietas, dažāda veida tehnika. Rotaļāšanās vienatnē bērnam sniedz produktivitātes apziņu un iespēju apzināties, ko viņš kā indivīds var paveikt. Šis laiks ir būtisks, lai bērns spētu sajūties labi par sevi. Ja iecerēto uzdevumu neizdodas paveikt, tad bērns izjūt neapmierinātību. Šajā vecumā bērns apgūst prasmi gūt atzinību, veicot konkrētus uzdevumus. Viņš mērķtiecīgi var veikt kādas darbības, lai saņemtu atzinību. Ir ļoti svarīgi izmantot mācību procesā praktiskus reālās dzīves piemērus, kas ļauj bērnam izjust prieku, piedaloties pieaugušo pasaulē. Šis ir arī pamats, lai bērns kompetenti spētu risināt sarežģītus un izaicinošus uzdevumus. Bērniem ir tendence šajā vecumā pieķerties saviem skolotājiem, kā arī citu bērnu vecākiem. Ir svarīgi, lai arī vecāki atbalstītu un rosinātu bērnu uzticēties skolotājam, jo tas palīdz veidot daudz godīgākas savstarpējās attiecības. Ja ir izveidojusies saikne starp skolotāju un bērnu, skolotājam būs daudz vieglāk pievērst bērnu mācībām. Tāpat nedrīkst aizmirst, ka arī lielas pūles un centība jāuzslavē. Bērniem vecāki vairs nav viennozīmīgas autoritātes, vēl joprojām ārkārtīgi svarīga autoritāte ir vecāki (Eriksons, 1998). E. Eriksons uzsver, ka bērniem šajā vecumā patīk mācīties. Bērni vēlas, lai viņiem tiktu noteiktas robežas, veicamie uzdevumi. Bērniem patīk apgūt jaunas zināšanas, it īpaši ja tās var saistīt ar realitāti un praktiski izmēģināt, jo tas rada apziņu, ka viņi ir līdzdalībnieki pieaugušo pasaulē. Tiesa, ja bērni tiek pārāk strikti ierobežoti, viņos var rasties spēcīga pienākumu apziņa un sevis ierobežošana (Eriksons, 1998). No šī var secināt, ka mācību procesā svarīgi atcerēties par līdzsvaru starp striktiem noteikumiem un brīvību. Tas nozīmē, ka iekļaujot mācību stundās pašvadītas mācīšanās elementus, skolēniem tiek doti gan noteikumi, gan sava veida brīvība mācību procesā.

4. SĀKUMSKOLA LATVIJĀ

Latvijā pamatizglītība ir obligāta, “sākumskolas īsteno pamatizglītības pirmā posma programmas no 1. – 6. klasei”. Vispārējās izglītības likums nosaka, ka mācību stundu skaits nedēļā vienā pamatizglītības programmā nedrīkst pārsniegt 1. klasē 22 mācību stundas, kas pakāpeniski pieaug līdz 30 mācību stundām 6. klasē. Stundas garums ir 40 līdz 45 minūtes. Šo izvērtē un nosaka izglītības iestādes vadītājs jeb direktors. Dienā 1. – 3. klasei ir ne vairāk kā 5 mācību stundas, 4. un 5. klasē tās ir 6 mācību stundas, bet 6. klasē vienā dienā drīkst būt jau 7 mācību stundas. Likums nosaka arī mācību gada garumu nedēļās. 2. – 6. klasei tas ir 35 nedēļas garš, bet 1. klasei par vienu nedēļu īsāks. 1. klasei ir papildus brīvlaiks (Vispārējās izglītības likums, 1999).

Latvijā Vispārējās izglītības likuma 6. nodaļa par pamatizglītību nosaka, ka pamatizglītību var īstenot sākumskolas un pamatskolas. Skolas gaitas bērns uzsāk tajā kalendārajā gadā, kad izglītojamam aprit 7 gadi. Izvērtējot bērna veselības stāvokli un psiholoģisko sagatavotību, izglītojamais var uzsākt skolas gaitas gadu ātrāk vai vēlāk. Šis lēmums ir saskaņā ar vecāku vēlmēm un ģimenes ārsta vai psihologa atzinumu (Vispārējās izglītības likums, 1999). Ņemot vērā likumā reglamentētās normas, sākumskolā var mācīties 6 – 13 gadus vecs bērns. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datubāzes informācijas var spriest, ka pēdējo 5 gadu laikā gandrīz 20 tūkstoši bērnu uzsāk savu pēdējo mācību gadu pirmsskolā sešu gadu vecumā un uz skolu dosies jau ar pilniem 7 gadiem. Statistikas dati parāda, ka pēdējos gados nedaudz vairāk kā 20 tūkstoši uzsāk skolas gaitas 1. klasē. 1. klasē sāk iet nedaudz vairāk bērnu, kā pabeidz pirmsskolas izglītības iestādi. Šie bērni visticamāk pirmsskolas sagatavošanu apmeklē estētikas skolā vai mācās ar vecākiem mājās, regulāri dodoties uz pārbaudēm pirmsskolā (Bērni 1.septembrī pirmsskolā, 2010. – 2015.), (Izglītojamo skaits pa klasēm, 2013./2014. – 2015./2016.).

Centrālās statistikas pārvaldes datubāzes vēsta, ka pēdējos 5 gados, par kuriem pieejami dati, pirmsskolas izglītības turpināšanu izvēlas apmēram 1700 bērnu 7 gados. Šī tendence pēdējos gados ir pieaugusi no 1379 gadījumiem 2010. gadā līdz 1765 gadījumiem 2015. gadā. Īpaši straujš kāpums ir bijis no 2010. līdz 2013. gadam, pēc tam šādu gadījumu līmenis saglabājies vienmērīgs (Bērni 1. septembrī pirmsskolā, 2010. – 2015.). Tātad lielākoties skolas gaitas skolēni uzsāk gadā, kurā viņiem aprit 7 gadi, taču apmēram 7 % gadījumu vecāki kopā ar pedagogu un ģimenes ārstu vai psihologu izvēlas bērnam ļaut uzsākt skolas gaitas, kad viņš jau ir sasniedzis 8 gadu vecumu. Par bērniem, kuri uzsāk skolas gaitas ātrāk, respektīvi, 6 gadu vecumā, nav pieejama informācija.

2015. / 2016. mācību gadā Latvijā bija 783 vispārizglītojošās skolas, no kurām apmēram puse īsteno sākumizglītības programmas. Sākumizglītību apgūstošo bērnu skaits pēdējos 10 gados ir sarucis no 141 tūkstoša līdz 111 tūkstošiem (Izglītojamo skaits pa līmeņiem, 2015). Skolotāju skaits vidēji ir ap 10 tūkstošiem sākumizglītībā un tas nav īpaši mainījies pēdējo 10 gadu laikā (Skolotāju skaits, 2015). Sākumizglītības posmā lielākoties strādā skolotājas – sievietes, apmēram 7 % no strādājošajiem skolotājiem ir vīrieši (Bērni Latvijā, 2016). Pirms 2008. gada, skolas, kuras īstenoja sākumizglītības programmu, bija apmēram 500, bet šobrīd Latvijā ir apmēram 400 šādu skolu. Biežāk sākumizglītības programmas īsteno pamatskolas, daudz retāk sastopamas skolas, kurās īsteno tikai sākumizglītību (Vispārizglītojošo skolu skaits, 2015). Skolu un skolēnu skaits pēdējos gados sākumizglītībā ir krities, bet skolotāju skaits ir palicis nemainīgs. Lielajās pilsētās, ir īpaši Rīgā, ir problēmas, jo klases ir pārpildītas, savukārt, lauku reģionos ir problēmas tās nokomplektēt. Skolās izglītību lielākoties iegūst latviešu valodā, taču apmēram 25 % izglītību Latvijā iegūst mācoties krievu valodā. Maz ir tādu skolu, kur šīs valodas tiek miksētas.

Ministru Kabinets nosaka valsts izglītības standartus (Izglītības likums, 1999). Ministru kabineta noteikumos Nr. 468 sīkāk iztirzāti pamatizglītības programmu un mācību priekšmetu galvenie mērķi, uzdevumi, obligātais saturs, vērtēšana. Pamatizglītības, tātad arī sākumizglītības, programmu galvenie mērķi nosaka, ka skolēnam tiek radīts pamats turpmākajai izglītībai, ir pamatzināšanas un pamatprasmes turpmākajai dzīvei. Pamatizglītības obligāto saturu veido četras jomas: valoda, tehnoloģiju un zinātņu pamati, cilvēks un sabiedrība, māksla. Caur šīm jomām skolēni mācās izpausties, analizēt, apgūst morāles, ētikas normas, prasmi sadarboties, sazināties, mācīšanās prasmi un mācās pielietot matemātikas zināšanas praksē (*Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem*, 2014). Apgūstot šobrīd spēkā esošajā standartā iekļautās prasības, skolēniem vajadzētu mācēt mācīties. Viņiem vajadzētu zināt, kā izvirzīt sev mācīšanās mērķi, novērtēt savu progresu, piemeklēt atbilstošākās stratēģijas, metodes katram uzdevumam un ar vēlmi mācīties. Tomēr vēl joprojām skolās var novērot, ka skolēniem tiek sniegtas gatavas zināšanas. Izglītības likums nosaka pedagoga, izglītības iestādes, vadītāja u.tml. tiesības un pienākumus. Pētot normatīvos aktus, var secināt, ka par mājasdarbu uzdošanu nekas nav minēts. Izglītības likums tikai nosauc, ka pedagogs radoši un atbildīgi piedalās attiecīgo izglītības programmu īstenošanā, palīdz veidot dažādas attieksmes (Izglītības likums, 1999). No šī var secināt, ka mājasdarbu izmantošana, vai tieši pretēji – neizmantošana, ir pedagoga lēmums. Normatīvajos aktos nav noteikts ne mājasdarbu apjoms, ne biežums, kā arī nav definēts, kas tas vispār ir.

5. MĀJASDARBU UZDOŠANAS PARADUMI

5.1. Pētījuma skolas raksturojums

Skola X dibināta 2014. gada vasarā. Skolas veidotāji un vadītāji ir uzņēmīgi cilvēki, kuri pēc darba programmā "Iespējamā misija" saprata, ka vēlas veidot atšķirīgu skolu, lai īstenotu savas idejas un redzējumu par izglītību Latvijā. Skolā sākotnēji mācību gaitas uzsāka 7 skolēni, bet šobrīd skolā mācās vairāk kā 100 skolēnu un notiek nodarbības topošajiem pirmklasniekiem, lai iepazītu bērnu, ģimeni un iespējamās skolas - ģimenes sadarbības modeļus. Skolā strādā 12 skolotāji un katrs no tiem māca savu mācību priekšmetu. (Parasti sākumskolā viens skolotājs māca lielāko daļu priekšmetu vienai klasei.) Skolā strādā arī skolas psiholoģe, kura ir kā atbalsts un papildu resurss darbā ar bērniem.

Skolēni mācās klasēs, kurās ir ne vairāk kā 14 bērnu. Tas nozīmē, ka mācību procesā skolotājs var veltīt īpašu uzmanību katram. Klašu grupas mēģina veidot tā, lai tajās nav diametrāli pretēji bērni, piemēram, ļoti ātri, apķērīgi un lēni, tādi, kuriem nepieciešams skaidrot vairākas reizes. Katrā grupā ir 1 – 2 bērni, kuriem vajadzīgi atbalsta pasākumi. Dažiem bērniem ir nepieciešams īpašs atbalsts mācībās, ir lēns darba temps un/vai regulāri jālieto zāles. Ņemot vērā, ka bērnu skaits klasē ir relatīvi mazs, skolotājs var veltīt īpašu uzmanību bērniem, kuriem tā ir vajadzīga. Tāpat bērnus var daudz labāk iepazīt un diferencēt viņiem veicamos uzdevumus. Šajā skolā nemācās bērni ar kustību traucējumiem.

Skola atrodas divās atsevišķās ēkās, kas nozīmē, ka skolēniem ir jāpārvietojas starp šīm ēkām mācību dienas laikā. Skolas fiziskā vide rada mājīguma izjūtu. Visas grīdas ir izklātas ar paklājiem, ienākot var dzirdēt putnu balsis (ierakstā) un jūtams viegls, nomierinošs aromāts no ēteriskajām eļļām. Gaitenā pie sienām redzami bērnu darbi, kas ar savu pausto ideju un lielisko izpildījumu parāda viņu radošumu. Klašu telpām ir nosaukumi, kas asociējas ar telpā esošo vai notiekošo (Brīvnīca, Māksla, Melnbaltā, Svītrainā u.t.t.).

Skolēni skolā ierodas laikā no 8.00 – 9.00, līdz stundu sākumam skolēnus pieskata kāds no skolotājiem vai viņi dodas uz rīta konsultāciju, ja to vajadzīgs apmeklēt. Stundas sākas 9.00 un visbiežāk pirmā stunda ir kopā ar klases audzinātāju. Izņēmumi ir tās dienas, kad pirmā stunda ir džudo, tā notiek ārpus skolas telpām. Mācību dienas laikā skolēniem ir divas ēdienreizes – brokastis un pusdienas. Skolēni, kuri apmeklē skolas nodrošinātās pēcpusdienu nodarbības, ēd arī launagu. Ja bērns apmeklē divas pēcpusdienu nodarbības, mācību diena viņam beidzas 18.00. Daļa skolēnu dodas prom no skolas uzreiz pēc pusdienām, lai apmeklētu mūzikas skolu vai ārpuskolā interešu pulciņus.

Skolā nav zvana, tas ļauj iedziļināties mācību procesā un netraucēti turpināt mācīties. Stunda beidzas, kad to beidz skolotājs. Kādreiz, lai pabeigtu uzdevumu, stunda tiek nedaudz

pagarināta. Kopumā dienas gaitai, mācību stundām ir laika rāmis, bet tas ir elastīgs, ja nepieciešams.

Pēc mācību stundām, skolēni dodas pastaigā uz kādu no netālu esošajiem parkiem. Tas ir lielisks veids, kā atpūsties no intelektuālā darba un sagatavoties pēcpusdienas cēlienam. Skolēni dodas pastaigā gandrīz visos laikapstākļos, tāpēc tiek regulāri gan pašiem bērniem, gan viņu vecākiem atgādināts par atbilstoša apģērba izvēli, jo ārā tiek pavadīta apmēram stunda. Pēc pastaigas skolēni atgriežas skolā uz pēcpusdienu nodarbībām. Nodarbības skolēni apmeklē brīvprātīgi. Šīs nodarbības vada gan skolas skolotāji, gan pedagogi, kas tiek piesaistīti tikai pēcpusdienu nodarbībām.

Skolai nav nekādu oficiālu iekšējo dokumentu, kas regulētu mājasdarbu uzdošanas biežumu, apjomu, formu u.c. Skolai ir saistoši valsts noteiktie dokumenti par mājasdarbu uzdošanu, respektīvi, skolotājs pats izvēlas, kā atbilstoši organizēt mācību procesu, tajā skaitā mājasdarbus (par to sīkāk rakstīts darba 4. nodaļā). Skolai ir izstrādāta stratēģija par mājasdarbu uzdošanu, bet šobrīd šī stratēģija ir tikai kā vienošanās skolotāju starpā. Skola ir izdalījusi divus mājasdarbu veidus.

1. Apjomā nelieli mājasdarbi, piemēram, vajadzīgs atrast dažus faktus par konkrētu tēmu, izlasīt tekstu, uzrakstīt 5 teikumus par konkrētu tēmu. Šie ir mājasdarbi, kur paveiktais mājās tiek izmantots pēc tam tālākai apstrādei stundās. Mājasdarbs šajā gadījumā ir kā sagatavošanās darbs stundai. Par šiem mājasdarbiem netiek likts vērtējums. Mājasdarba izpildes termiņš ir apmēram nedēļa. Šāda veida mājasdarbus skolotāji izmanto apmēram reizi trijās nedēļās.

2. Apjomīgi un lieli mājasdarbi. Visbiežāk tie ir projektu darbi, prezentācijas, radošie darbi. Šiem darbiem ir skaidri izvirzīti kritēriji, kas ir darbā jāiekļauj un kas tiks vērtēts. Šādus mājasdarbus uzdod ilgākam laika periodam un par tiem skolēni saņem vērtējumu. Apjomīgos mājasdarbus uzdod biežāk tajos mācību priekšmetos, kuros mazāk mācību stundu, kā piemēram, dabaszinības, angļu valoda, sociālās zinības. Šādi mājasdarbi katrā no minētajiem mācību priekšmetiem ir ne biežāk kā reizi ceturksnī.

Skolā X biežāk apjomā un ieguldāmā laika izteiksmē mazie mājasdarbi ir pamatpriekšmetos latviešu valodā un matemātikā, savukārt, apjomīgi mājasdarbi mēdz būt mācību priekšmetos, kuriem ir mazāk stundu, kā piemēram, mūzika, angļu valoda, sociālās zinības un dabaszinības. Mājasdarbu apjoms skolēniem pieaug pakāpeniski. 1. – 3. klasē skolēnam ir apmēram viens mājasdarbs nedēļā, bet var būt tādas nedēļas, kad nav neviena mājasdarba. 4. un 5. klasē mājasdarbu apjoms pamazām pieaug. Šie mājasdarbi var būt arī paredzēti, lai gatavotos pārbaudes darbam. Skolotāji uzdod salīdzinoši reti mājasdarbus, jo skolas mērķis ir iemācīt skolēniem izmantot mācībām paredzēto laiku skolā. Tas ir arī viens no skolas iekšējās kārtības noteikumiem. Skolas skolotāju pieredze liecina, ka daļai skolēnu

mājasdarbus ļoti aktīvi palīdz pildīt vecāki un tas negatīvi atsaucas uz mācību darbu klasē. Skola grib iemācīt skolēniem, kā patstāvīgi mācīties, tādēļ sākotnēji skolēniem palīdz apgūt, kā mācīties un tikai pēc tam pamazām uzdot mājasdarbus patstāvīgam mācību darbam mājās.

5.2. Fokusgrupas intervija

Ar skolas X skolotājiem tika veikta fokusgrupas intervija, lai noskaidrotu, kādi ir skolotāju paradumi, uzdodot mājasdarbus. Intervija tika veikta 2018. gada 22. februārī. Intervijā piedalījās visi skolotāji, kuri māca skolā. Tie ir: dabaszinību skolotāja, divas latviešu valodas skolotājas, divas matemātikas skolotājas, angļu valodas skolotājs, mūzikas skolotāja, vizuālās mākslas skolotāja, projektu skolotāja, sociālo zinību un ētikas skolotāja, sporta skolotājs un informātikas skolotājs. Kopā tie ir 12 intervijas dalībnieki. Tā bija daļēji strukturēta intervija ar desmit sagatavotiem jautājumiem. Ja bija nepieciešams, tika uzdoti papildus jautājumi, lai precizētu skolotāja atbildi. Intervijā uzdotie jautājumi redzami zemāk. Skolotāju atbildes tika apkopotas tabulā (skatīt 1. pielikuma 2. tabulu).

Fokusgrupas intervijas jautājumi:

1. Kādu mācību priekšmetu jūs mācāt?
2. Kurām klasēm jūs pasniedzat šo priekšmetu?
3. Cik bieži jūs uzdodat mājasdarbus? Lūdzu, atbildiet par katru klašu grupu, kurai mācāt, atsevišķi!
4. Kāda veida uzdevumus liekat veikt skolēniem mājās patstāvīgi?
5. Cik ilgu laiku paredzat, varētu prasīt mājasdarba veikšana?
6. Vai mājasdarbu izpildē paredzat, kas skolēnam būs nepieciešama vecāku, citu pieaugušo palīdzība?
7. Nosauciet, lūdzu, biežākos mājasdarbu uzdošanas iemeslus (skolēni nespēj paveikt visu stundā, neievēro uzvedības noteikumus, tiek uzdoti atsevišķiem skolēniem, kuri neizpilda stundā paredzēto, atsevišķiem skolēniem, kuri neievēro uzvedības noteikumus, izlases kārtībā)!
8. Kā veicat mājasdarbu pārbaudi?
9. Vai un kā tiek pārrunātas kļūdas skolēnu mājasdarbos (ar visiem stundā, ar atsevišķiem skolēniem pārrunā kļūdainās vietas)?
10. Kā motivējat skolēnus pildīt mājasdarbus? Kā rīkojaties gadījumos, kad mājasdarbs netiek izpildīts?

5.4. Skolas X skolotāju mājasdarbu uzdošanas paradumu analīze

Iepriekšējā nodaļā (skatīt 5. nodaļas 5.3. apakšnodaļu) tika aprakstīts, ka skolā X katrs skolotājs māca savu mācību priekšmetu. Skolotāji, kuriem ir mazāks stundu skaits nedēļā pie vienas klases, māca visām klasēm, savukārt, latviešu valodu un matemātiku dažādām klašu grupām māca atšķirīgi skolotāji, jo vienam skolotājam nav fiziski iespējams novadīt vairāk stundu. Turpmāk analizētas skolotāju atbildes uz intervijas jautājumiem (skatīt 1. pielikuma 2. tabulu).

Mājasdarbu biežums. Izvērtējot skolā X mājasdarbu uzdošanas biežumu, var secināt, ka mājasdarbi tiek uzdoti reti. Mājasdarbi vispār netiek uzdoti tādos mācību priekšmetos kā sociālās zinības, ētika un informātika. Daudzi skolotāji 1. un 2. klasē izvēlas uzdot mājasdarbus ļoti reti vai neuzdod tos vispār. 1. un 2. klasē nav mājasdarbu tādos mācību priekšmetos kā projekti, vizuālā māksla, mūzika. Ļoti reti mājasdarbi šajā vecumā ir pārējos mācību priekšmetos. 3. klasē mājasdarbu daudzums nedaudz aug, 4. un 5. klasē tas vēl palielinās, taču vēl joprojām varētu uzskatīt, ka mājasdarbi tiek uzdoti reti.

Uzdevumu veidi. Skolotāji lielākoties izvēlas uzdot mājās tādus uzdevumus, kas prasa turpināt klasē iesākto darbu vai arī uzdevuma paveikšana ir kā sagatavošanās darbs stundai. Veiktais uzdevums mācību stundā tiek izmantots un attīstīts tālāk. Kā mājasdarbus skolotāji izvēlas likt veikt novērojumus, pabeigt darba lapas, turpināt veidot projekta darbu, stāstījumu, plānot eksperimentu, turpināt mācīties no galvas dzejoli vai skaitāmpantu, gatavoties pārbaudes darbiem, radošais darbs (rakstiski, ierunā video skaņu, turpina veidot bukletu), vajadzīgās informācijas noskaidrošana, matemātikas prasmju trenēšana darba lapā veicamos uzdevumos un fizisko prasmju trenēšana. Izvērtējot, kādus uzdevumus skolotāji izvēlas uzdot, var secināt, ka diezgan bieži tie ir rakstiski uzdevumi darba lapās. Skolotāji izvēlas uzdot projektu darbu turpināšanu un stāstījuma gatavošanu mājās, kā arī tiek pielietoti tādi uzdevumi, kurus pēc tam tālāk attīsta mācību stundās. Skolotāju izvēlētie mājasdarbu uzdevumu veidi ir daudzveidīgi, lielākoties veicami rakstiski un neprasa skolēnu sadarbību ārpus stundām.

Paredzētais laiks. Skolotājiem bija grūti nosaukt, cik kuram skolēnam varētu būt vajadzīgs laika uzdevuma veikšanai, taču vērtējot, cik ilgs laiks ir dots, uzdevuma izpildei, daudzi skolotāji kā mājasdarba termiņu minēja 1 nedēļu. Skolotāji, kuri minēja konkrētu laiku, vērtēja, ka skolēniem varētu būt uzdevumu izpildei vajadzīgs no 10 minūtēm (dzejola mācīšanās, fizisko vingrinājumu izpilde) līdz pat 4 stundām (projekta darbs dabaszinībās). Daudzi skolotāji arī minēja, ka mājasdarbu veikšanas ilgums ir ļoti atkarīgs no paša skolēna darba tempa un darba spējām.

Pieaugušā iesaiste. Vērtējot, vai skolēnam būtu vajadzīga mājasdarba izpildē pieaugušā iesaiste un cik lielā mērā, lielākā daļa skolotāju apgalvoja, ka viņuprāt, pieaugušā palīdzība nebūtu vajadzīga. Daļa skolotāju minēja, ka lielākā daļa skolēnu mājasdarbus varētu veikt patstāvīgi, atsevišķiem skolēniem būtu vajadzīga palīdzība. Vēl skolotāji minēja, ka pieaugušā iesaiste var būt vajadzīga tādā mērā, ka skolēnam ir kaut kas jānoskaidro sarunā ar vecākiem. Tātad tiek sagaidīta atsaucība, nevis palīdzēšana paša uzdevuma veikšanā.

Uzdošanas iemesli. Mājasdarbus skolotāji uzdod visbiežāk, lai skolēni papildus trenētu prasmes, nostiprinātu zināšanas. Mājasdarbi tiek arī uzdoti, lai skolēns būtu sagatavojies stundai, savukārt skolotājam būtu iespēja saprast, ko skolēns jau zina par attiecīgo tematu. Mājasdarbi tiek izmantoti arī kā veids, kā pagarināt mācību stundu jeb likt veltīt papildus laiku uzdevuma veikšanai.

Mājasdarbu pārbaude. Lai pārbaudītu mājasdarbus, tie tiek pārrunāti, izmantoti mācību stundā kādam uzdevumam vai prezentēti klasei vai skolotājam. Skolotāji, kuri izvēlas uzdot mājasdarbu, kurš pēc tam tiek izmantot arī mācību stundā, atzīst, ka mācību uzdevumu bez šī darba var paveikt, bet tas skolēnam ir daudz sarežģītāk, laiktietilpīgāk, iespējams, viņš nevarēs saņemt maksimālo vērtējumu. Par šiem kritērijiem skolēni iepriekš ir brīdināti. Skolēni par mājasdarbu visbiežāk saņem vērtējumu e-klases mājasdarbu žurnālā (atbilstoši vecumam un mācību priekšmetam apguves rādītājs vai ieskaitīts / neieskaitīts). Ja mājasdarbs ir bijis apjomīgs, piemēram, projekta darba izstrāde, tad skolēns saņem vērtējumu e-klases žurnālā kā par pārbaudes darbu (atbilstoši vecumam un mācību priekšmetam apguves rādītājs vai atzīme ballēs). Viens no skolotājiem mājasdarbus nepārbauda un izmanto mājasdarbu kā “ieejas biļeti” stundā, kad jāraksta pārbaudes darbs.

Kļūdu analīze. Kļūdas mājasdarbos skolotāji izvēlas analizēt atšķirīgi. Daļa skolotāju kļūdas mājasdarbos izvēlas pārrunāt ar klasi vai individuāli, daļa skolotāju kļūdas neanalizē. Dabaszinībās un mākslā kļūdu analīze, notiek vērtējot skolēnam sevi un skolotājam vērtējot, viņa izstrādāto produktu. Rakstiskos darbus, kuri bija veicami darba lapās, skolotājs izlabo un dod apskatīties, bet tālāka kļūdu analīze netiek veikta. Kļūdu izvērtēšana ir atkarīga no uzdevuma veida un sarežģītības.

Motivēšana. Skolotāji bieži vien izvēlas skolēnus īpaši nemotivēt veikt mājasdarbus. Skolēniem tiek paskaidrots, kāpēc mājasdarba veikšana ir nozīmīga un viņiem svarīga. Skolotāji izmanto pozitīvo vai negatīvo vērtējumu kā motivatoru. Uzdevumi, kuri pēc tam tiek tālāk attīstīti stundā, skolēniem prasa sagatavošanos, lai viņi pilnvērtīgi varētu iesaistīties stundas darbā. Skolēni šo labi apzinās. Daļa skolotāju min, ka motivēt nav vajadzīgs, jo skolēniem mājās veicami uzdevumi liekas gana saistoši un mājās veicami uzdevumi ir tik reti, ka to skolēni uztver kā pozitīvu pārmaiņu.

Skolā X mājasdarbi tiek uzdoti salīdzinoši reti. Skolotāji izvēlas dažādus uzdevumus patstāvīgam darbam. Ir mācību priekšmeti kuros mājasdarbi vispār netiek uzdoti, un 1., 2. klasē mājasdarbi ir daudz retāki. Mājasdarbu apjoms pieaug pakāpeniski. Mājasdarbi ir kā uzdevumi, lai pabeigtu darbus vai sagatavotos stundām. Mājasdarbi tiek vērtēti atbilstoši darba apjomam, mācību priekšmetam un uzdevumam. Kopumā mājasdarbu nepildīšana nav problēma, jo skolēni apzinās to vajadzību (izmantos nākamajā mācību stundā), mājasdarbi ir reti un ir saistoši skolēniem.

6. SKOLĒNU IZVĒRTĒŠANA

Ņemot vērā pozitīvos ieguvumus, kurus sniedz mājasdarbu izpilde un kuri sasaucās ar patstāvīgās mācīšanās prasmēm, tika izstrādāti kritēriji, pēc kuriem tika vērtēti skolēni. Pirmoreiz skolēni tika vērtēti janvārī un, lai saprastu veiktās izmaiņas, skolēni tika otrreiz vērtēti maijā.

6.1. Izvērtēšanas protokols

1. Atbildība

1.1. Ir līdzī nepieciešamie mācību piederumi.

4 - Vienmēr ir līdzī nepieciešamie mācību piederumi.

3 - Dažreiz trūkst kāds no vajadzīgajiem mācību piederumiem.

2 - Apmēram uz pusi no mācību stundām nav kāds no nepieciešamajiem mācību piederumiem.

1 - Lielākajā daļā stundu nav līdzī kādi no vajadzīgajiem mācību piederumiem.

0 - Nekad nav līdzī mācību piederumi.

1.2. Pabeidz iesāktos uzdevumus līdz galam.

3 - Iesāktos uzdevumus vienmēr pabeidz.

2 - Iesāktos uzdevumus pabeidz lielākajā daļā gadījumu.

1 - Iesāktos uzdevumus pabeidz apmēram pusē gadījumu.

0 - Iesāktos uzdevumus pabeidz reti vai tie netiek pabeigti vispār.

1.3. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu.

3 - Meklē patstāvīgi informāciju. Prot pats atrast palīdzību (atgādnēs, mācību grāmata u. tml.).

2 - Vēršas pēc palīdzības pie klasesbiedriem, reti prasa palīdzību skolotājam.

1 - Regulāri prasa atbalstu skolotājam un klasesbiedriem.

0 - Bez skolotāja atbalsta nestrādā, nerisina uzdevumu vai pēc palīdzības nevēršas vispār. Ja uzdevumu nesaprot, sēž un neko nedara.

2. Patstāvīgums

2.1. Prot atlasīt nepieciešamo informāciju.

2 - Prot atlasīt vajadzīgo no nevajadzīgās informācijas veicamajam uzdevumam.

1 - Daļēji prot atlasīt vajadzīgo informāciju. Daļa atlasītās informācijas var būt lieka. Daļa vajadzīgās informācijas ir palaista garām.

0 - Neproto atlasīt vajadzīgo informāciju.

2.2. Izlasa uzdevuma nosacījumus, pats izvirza darbības soļus.

- 3 - Prot patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem, strādāt saskaņā ar tiem.
- 2 - Lielākoties prot strādāt un plānot savas darbības, bet ir vajadzīgs neliels atbalsts.
- 1 - Ir vajadzīgs atbalsts, lai izplānotu darbības soļus.
- 0 - Strādā tikai pēc gatava plāna, kurā ir iekļauti konkrēti soļi.
- 2.3. Seko līdzī laika, lai paspētu izpildīt uzdevumus.
- 2 - Pats seko līdzī laika uzdevumu pildot, lai visu paspētu. Uzdevumus izpilda dotajā laikā.
- 1 - Regulāri vērsas pēc palīdzības, lai noskaidrotu atlikušo laiku. Daļēji izdodas ievērot laika rāmi, sekot tam.

0 - Laika rāmi līdzī neseko. Laika rāmī iekļauties neizdodas.

3. Mājasdarbi

3.1. Izpilda paredzētajā laikā.

2 – Mājasdarbus izpilda un nodod paredzētajā laikā.

1 – Mājasdarbus izpilda un nodod ar dažū dienu kavēšanos.

0 – Mājasdarbus izpilda un nodod ļoti novēloti vai nenodod vispār.

3.2. Izpilda paredzētajā apjomā.

3 – Mājasdarbā ir izpildīti visi dotie uzdevumi.

2 – Mājasdarbā ir izpildīta lielākā daļa uzdevumu.

1 – Mājasdarbā ir izpildīta apmēram puse.

0 – Lielākā daļa uzdevumu nav izpildīta vai mājasdarbs nav vispār izpildīts.

3.3. Izpilda paredzētajā kvalitātē.

3 – Mājasdarbs ir izpildīts glīti, kārtīgi, salasāmi. Ir izpildīti kritēriji par darba formātu.

2 – Mājasdarbs ir salasāms, bet ar dažām ķēpām. Daļēji izpildīti kritēriji par darba formātu.

1 - Mājasdarbs veikts nekārtīgi, dažviet grūti salasāms, daudz ķēpājumu. Nav izpildīti kritēriji par darba formātu.

0 - Mājasdarbu nav iespējams izlasīt.

6.2. Skolas X 2. un 3. klases skolēnu raksturojums

Pētījuma bāze. Pētījumā tika iesaistīti 54 skolēni. Skolēni ir no 2. un 3. klases, vecumā no 7 līdz 10 gadiem. Pētījumā tika iesaistītas 28 meitenes un 26 zēni.

2.a klase kopumā ir salīdzinoši mierīga, grib sadarboties ar skolotāju un mācīties. Klase ir atvērta jaunām idejām, labprāt strādā grupās, bet vēl jāmacās sadarboties savā starpā un neaizmirst par veicamo uzdevumu. Lielākā daļa klasesbiedru ir gatavi viens otram palīdzēt, lai sasniegtu mācību mērķi.

1. skolnieks. Viņš ir centīgs un lielākoties labprāt vēlas mācīties un pilnveidoties. Mācību procesā prasa bieži apstiprinājumu, ka ir uz pareizā ceļa. Labprāt pļāpā arī ar klasesbiedriem, tomēr diezgan viegli atgriežas pie darba. Grib darbus paveikt ātri. Ja darbs ir izpildīts neglīti, diezgan viegli pieņem, ka darbs ir jāpārstrādā. Pildot rakstisku uzdevumu, arī lēnām un rūpīgi, var aizmirst vārdos vajadzīgās garumzīmes. Skolotāja un klasesbiedru stāstījumā klausās labprāt, pēc skolotāja stāstījuma uzdod jautājumus, lai apstiprinātu, ka uzdevumu ir pareizi sapratis. Labprāt izsaka savu viedokli, bet garāka uzstāšanās prasa saņemšanos. Vajadzīgs atbalsts, ja kādu jautājumu neizprot uzreiz, jo var padoties. Kad tēmu saprot, strādā raiti. Mācību sasniegumi ir gandrīz labi.

2. skolniece. Lēns darba temps, darbus grib paveikt pedantiski. Ļoti rūpīga. Salīdzinoši ar pagājušo mācību gadu, darba temps ir uzlabojies, tomēr tas tā pat ir diezgan lēns. Dažkārt cenšas iegūt no skolotāja pareizo atbildi vai vismaz uzdevuma nosacījumus, lai pašai nebūtu jālasa. Tomēr pārbaudes darbos ir ļoti mērķtiecīga un centīga, lai gan darba izpilde prasa daudz vairāk laika, kā pārējiem klasesbiedriem. Labi uztver un saprot mācību saturu. Klusa un mierīga, bet dažkārt patīk arī pļāpāt ar blakus sēdošajiem. Savas domas izsaka diezgan īsi, ir grūtības pastāstīt par savu izlasīto grāmatu. Runā klusi, uzstājoties vienmēr jāatgādina, cik skaļai balsij ir jābūt. Problēmas sagādā radošie darbi.

3. skolniece. Ļoti klusa, mierīga. Strādā diezgan lēni, bet mācību saturu izprot labi. Ļoti rūpīga un kārtīga. Publiska uzstāšanās sagādā lielas grūtības, jo ir bail. Ja tiek izdarīts psiholoģisks spiediens uz skolnieci, šī meitene noslēgsies sevī, nerunās un tikai vēlāk atkāš savus pārdzīvojumus vecākiem.

4. skolnieks. Darbus bieži vien veic ļoti nekārtīgi un pavirši. Ja sastopas ar grūtībām mācību procesā, viegli padodas. Ļoti viegli novērst uzmanību, tā var būt gan klasesbiedru runāšana, gan durvju atvēršana. Ja neveicas, vaino apstākļus, uzdevumus. Stiprā pusē ir uzstāšanās publikas priekšā un prot izteikt savu viedokli. Rada priekšstatu, ka ir apmierināts ar saviem sasniegumiem mācībās, lai gan bieži vien, tie nav nemaz tik augsti. Ja doto uzdevumu nesaprot, labprātāk izvēlās pļāpāt ar klasesbiedriem, zīmēt, bet, tikai retos gadījumos, meklēs palīdzību pie skolotāja. Saņemot aizrādījumu par nestrādāšanu, bieži atrunājas, ka nav sapratis uzdevumu. Diezgan zema motivācija mācīties, it īpaši sarežģītākus uzdevumus, ir mehānismi, kā "izšļūkt" stundās. Lasot tekstu, mēģina uzminēt vārdiem beigas. Mācību sasniegumi ir vidēji.

5. skolniece. Centīga un rūpīga, grib paveikt doto uzdevumu līdz galam, lai gan tas ne vienmēr izdodas viegli. Neatmaidīga. Ir problēmas rakstiskos darbos ievērot teikumu robežas. Publiski uzstājoties ir diezgan kautrīga, bet ar katru reizi izdodas arvien labāk. No vietas pauž

savu viedokli droši. Ir gatava izpalīdzēt klasesbiedriem ar dažādiem piederumiem. Blakus sēdošajiem var atgādināt, lai viņi turpina darbu.

6. skolniece. Stundās strādā diezgan lēni, viegli pievēršas citām lietām, nevis veicamajam uzdevumam. Iespējams, ka pārbaudes darbi rada lielu stresu, jo rezultāti tajos ir slikti, lai gan stundās uzdevumus paveic labi. Padodas un patīk radošie darbi. Darbus veic glīti un kārtīgi. Ir mēģinājusi špikot, blēdīties uzdevuma izpildē, piemēram, stāstot par grāmatu, lasa sagatavotu stāstījumu. Mācību sasniegumi ir mainīgi.

7. skolnieks. Jau klasē ienāk ļoti pompozi un teatrāli, parādot visiem, ka apgūstamais priekšmets ne pārāk patīk. Darbus kādreiz veica rūpīgi un kārtīgi, bet tagad tie ir nekārtīgi. Gudrs un spējīgs zēns, bet savas negatīvās attieksmes dēļ, kaut ko neiemācās, un beigās rezultāts ir viduvējs. Mācību sasniegumi varētu būt teicami. Šis skolēns ietekmē klases dinamiku, jo viņš spēj klasi pārvērst haosā vai arī, strādājot pats, arī klasesbiedri katrs darīs savu uzdevumu. Ļoti runātīgs, bieži vien runā par daudz, komentāri var būt aizskaroši gan pret pieaugušo, gan klasesbiedriem. Uz visām skolas piemērotajām sekām reaģē vienaldzīgi, piemēram, negatīvs ieraksts uzvedības žurnālā. Grūtības nesagādā uzstāšanās, ir drošs, bet uzstāšanās reizes ir neveiksmīgas, ja kaut kas iepriekš bija jāsagatavo.

8. skolnieks. Ļoti lielas grūtības koncentrēties darbam un nosēdēt savā vietā. Nejūt citu cilvēku personisko telpu, mēdz kaitināt citus klasesbiedrus un pēc tam sūdzēties. Var būt izpalīdzīgs un laipns. Neskaidra dikcija, var būt grūti uztvert, ko saka. Regulāri apmeklē konsultācijas. Kad lieto medikamentus, ir vieglāk koncentrēties darbam. Jūtīgi uztver kritiku, var sākt raudāt. Darbu rūpīga izpilde prasa ļoti lielu piepūli. Lai paveiktu uzdevumu kvalitatīvi, tas prasa diezgan daudz laika. Sevi vērtē ļoti augstu, salīdzinot ar sasniegumiem. Mainīgs sniegums katru dienu. Labprāt dalās ar savu viedokli. Publiska uzstāšanās problēmas nesagādā, bet neskaidrās runas dēļ, sacīto ir grūti uztvert. Ja neatgādina, neievēro starp vārdiem atstarpes.

9. skolniece. Aktīvi iesaistās mācību procesā. Labprāt dalās ar savu viedokli publiski. Strādā ātri un precīzi, bet gadās arī neuzmanības kļūdas. Darbus veic rūpīgi un kārtīgi. Ja uzdevumu nesaprot uzreiz, neatlaidīgi prasa palīdzību, lai to izprastu. Publiski uzstājoties spēj pārvarēt uztraukumu un paveikt uzdevumu. Labprāt palīdz klasesbiedriem tajās jomās, ko pati labi saprot. Mācību sasniegumi ir labi. Grib mācīties un pilnveidoties.

10. skolniece. Ļoti gudra, ātri saprot mācību saturu. Darbus veic ātri, pieļaujot paviršības kļūdas. Lai gan lielākā daļa uzdevumu grūtības nesagādā, ja kādu uzdevumu izpilda nepareizi, to būs ar mieru arī izlabot to. Labprāt strādā individuāli vai arī sadarbojas ar savu draudzeni, tādejādi veicot uzdevumus vēl ātrāk. Pati viedokli neizteiks, tikai tad, ja tiks uzrunāta. Publiski uzstājoties ir jaušams kautrīgums un satraukums, tomēr ar to tiek veiksmīgi galā. Liekas, ka meiteni virza pienākuma apziņa, nevis iekšēja motivācija un vēlme mācīties.

11. skolnieks. Sākotnēji šis skolēns bija klusāks un mierīgāks, tagad ir cieši sadraudzējies ar diviem klases zēniem, un ir kļuvis daudz drošāks, skaļāks un mēdz runāt pretī. Skolēns vēl joprojām ir ļoti rūpīgs uzdevumu izpildē un cenšas apgūstamo tematu izprast pilnībā. Lai gan šim skolēnam patīk smieties un jautroties ar draugiem, viņš ir arī patiesi ieinteresēts mācīties. Skolēns var uzdot jautājumus par apgūstamo priekšmetu, par sev neskaidriem jautājumiem, ko viņš ir novērojis. Labprāt dalās savā viedoklī. Publiska uzstāšanās prasa drosmi, bet skolēns prot pastāstīt par izlasīto grāmatu arī argumentējot savu viedokli.

12. skolnieks. Ļoti runātīgs, pļāpīgs, slikti uztver verbāli sniegtas instrukcijas, it īpaši, ja tās sniegtas visai klasei vienlaikus. Centīgs, ātrs un var būt nekārtīgs, ja nedomā par darba izpildes kvalitāti. Prot sevi diezgan objektīvi izvērtēt. Grib sasniegt rezultātu, pabeigt uzdevumu. Dalās savās domās ar klasesbiedriem. Publiska uzstāšanās nesagādā grūtības, bet var būt grūtības runāt par prasīto tematu, jo ieslīgst ļoti sīkās detaļās.

13. skolnieks. Lieto medikamentus, lai spētu koncentrēties un veikt uzdevumus. Skolēns ir ļoti atvērts un pozitīvs, grib mācīties. Steidzīgs, vienmēr jāatgādina, lai darbi tiktu veikti rūpīgi. Ja mācību stunda ir pēcpusdienā, tad skolēnam var būt problēmas uztvert kritiku par nepareizi paveiktu uzdevumu. Mēdz kašķēties ar klasesbiedriem, un pēc tam sūdzas, ja viņam kaut ko norāda. Lasa raiti, bet instrukcijas ne vienmēr saprot. Ir vajadzīgs pieaugušā atbalsts, lai stundās uzdevumus paveiktu ne tikai ātri, bet arī kvalitatīvi. Var ātri par kaut ko sadusmoties un tik pat ātri būt priecīgs un atvērts. Rīta cēlienā, kad nav vēl noguris, ir centīgs, un darbus var paveikt arī ļoti labi.

2.b klase ir ļoti aktīva un dinamiska. Šiem skolēniem vajadzīgs regulāri mainīt uzdevumus, lai varētu noturēt viņu uzmanību. Daļa no skolēniem var runāt pretī, apšaubīt skolotāja teikto gan izrādot patiesu interesi, gan provocējot skolotāju. Skolēniem ir vēl jāmacās radīt atbalstošu un pozitīvu vidi savā starpā. Šos skolēnus vajag nemitīgi nodarbināt, atrodot uzdevumus, kuri ir gana sarežģīti, lai izvairītos no klasvadības problēmām.

14. skolniece. Mācību sasniegumus ietekmē noskaņojums konkrētajā dienā. Diezgan slikti pieņem kritiku, par sevi un savu veikumu ir pārliecināta. Meklē apstiprinājumu, ka labi veic uzdevumu, labi uzvedas. Var strādāt diezgan ātri, bet strādājot mēdz arī pļāpāt ar klasesbiedriem, aizmirstot atgriezties pie darba. Sevi īsti nevērtē, ja kaut kas neizdodas, vairo apstākļus. Apgūstamo saturu lielākoties saprot ātri, bet, ja saskaras ar grūtībām, tās pārvarēt ne vienmēr ir viegli, jo ir jau sadusmojusies un nolēmusi, ka nekas nesanāks. Biežāk ir labs kā sliktas noskaņojums. Ir gatava palīdzēt citiem, bet vēl jāmacās komunicēt, neaizvainojot citus.

15. skolniece. Centīga, mierīga, ieinteresēta mācīties un pilnveidoties, jo grib kļūt par rakstniecei. Ir izpalīdzīga un labprāt pati, bez skolotāja uzaicinājuma, palīdz blakussēdētājiem, ja viņiem kas nav skaidrs. Prot savus ieteikumus, komentārus formulēt pieklājīgā veidā. Labprāt

dalās savās domās ar klasesbiedriem. Publiska uzstāšanās prasa saņemšanos, tomēr skolniece ar to lieliski tiek galā. Labi saprot, kādās situācijās uzvesties mierīgi un kad var atļauties skaļi smieties un trakot, piemēram, klases vakarā.

16. skolnieks. Ļoti lielas problēmas ar dikciju, tāpēc arī viņa teikto dažkārt ir grūti saprast. Rakstu darbos pieļauj ļoti daudz kļūdu, kas saistās arī ar neskaidro dikciju. Ļoti vājas patstāvīgās mācīšanās prasmes, gandrīz visu laiku ir vajadzīgs skolotāja atbalsts, lai paveiktu uzdevumu. Tekstu lasa tehniski, ar kļūdām un teksta saturu neuztver. Stundās nodarbojas ar traucēšanu bieži vien, muļķīgu komentāru izteikšanu, jo mācīšanās prasa piepūli. Ļoti viegli novērst uzmanību, reaģē uz visu apkārt notiekošo. Darbus var izpildīt glīti un rūpīgi. Problēmas sagādā radošie darbi, grūti ģenerēt idejas. Daudzu uzdevumu izpildē atrunājas, ka ir slikta atmiņa, lai gan ikdienas notikumus atceras ļoti labi.

17. skolniece. Steidzīga, strauja gan darbos, gan savos izteikumos. Ātri visu saprot, bet ātrais temps mazina darba kvalitāti, par to vienmēr jāatgādina skolotājam. Pašai nepatīk savs rokraksts, kas ir labs motivators strādāt nedaudz lēnāk un rūpīgāk. Prot pamanīt kļūdas savā darbā, ja norāda uz to eksistenci. Labprāt izsakās skaļi, arī publiska uzstāšanās nesagādā problēmas. Vēl mācās, kā izteikt savu viedokli neaizskarošā veidā. Prot paskaidrot apgūstamo tematu arī klasesbiedriem, bet visbiežāk, pati neizrādīs iniciatīvu to darīt. Ir gatava strādāt arī ar sarežģītākiem uzdevumiem un mēģina pati atrast risinājumu.

18. skolnieks. Ļoti motivēts sasniegt rezultātu, izdarīt līdz galam un cenšas uzdevumus paveikt labi. Ļoti labi saprot, ko drīkst un ko nedrīkst darīt skolā un var aizrādīt klasesbiedriem uz viņu uzvedību. Nepareizi savieno burtus, tas ietekmē arī kopējo darba kvalitāti un salasāmību. Ar papildus uzdevumiem mājās, ir izdevies uzlabot rokrakstu un tas tiek turpināts. Labprāt dalās savās pārdomās ar klasesbiedriem. Publiski uzstājās diezgan droši, tomēr uztraukumā var nedaudz raustīt valodu. Ir gatavs palīdzēt klasesbiedriem, bet pats neizrādīs iniciatīvu, uz to jāpamudina skolotājam.

19. skolniece. Klusa un mierīga skolā stundās, brīvajā laikā ar draudzenēm ir jau skaļāka, aktīvāka. Pret vecākiem var būt diezgan valdonīga, grib noteikt savus noteikumus un bieži vien tas arī izdodas. Ļoti gudra uz spējīga, ātri saprot apgūstamo tematu. Sevi vērtē kritiskāk, kā patiesībā ir. Ja ir ko teikt, labprāt dalās savās domās ar klasesbiedriem. Sadarboties labāk izdodas ar tiem klasesbiedriem, ar kuriem ir arī draudzīgs kontakts. Publiska uzstāšanās sagādā grūtības, bet salīdzinot ar pirmo klasi, tas izdodas jau daudz drošāk un pārlicinošāk.

20. skolniece. Strādā lēni, rūpīgi un ir mērķtiecīga, grib paveikt uzdevumus līdz galam. Neatļaidīgi virzās uz priekšu, lai gan darbu izpilde prasa diezgan daudz laika, lēnā tempa dēļ. Prot pamanīt savas kļūdas, izlabot tās. Stundās veic dotos uzdevumus. Ja ir darbs grupā, tad ir vieglāk novirzīties no mērķa. Kļūst pļāpīga, ja strādā viens pret viens ar skolotāju. Labprāt

izpalīdz citiem klasesbiedriem saprast uzdevumus vai orientēties tajos. Prot analizēt savu darbu. Labprāt izsaka savu viedokli. Publiski uzstājoties prot sevi mobilizēt un pārvar stresu. Labi uztver arī apkārtējo cilvēku noskaņojumu.

21. skolnieks. Skolēns regulāri kavē pirmo mācību stundu. Pārbauda robežas skolā, ko drīkst un nedrīkst darīt. Skolēnam ir vajadzīgi stingri, skaidri noteikumi, kuros viņš lieliski orientējas. To, kas nav aizliegts, pieņem par atļautu, tāpēc ik pa laikam ir situācijas, kurās jāpārrunā pozitīvie uzvedības piemēri konkrētajam gadījumam. Gudrs un spējīgs, bet saskaroties ar grūtībām ātri padodas. Ja netiek nemiņīgi nodarbināts, tad traucē arī pārējiem klasesbiedriem strādāt. Regulāri grib pārbaudīt, kā veicas citiem klasesbiedriem ar uzdevumu veikšanu. Uzdevumi, kas jāpaveic mājās, bieži vien ir izpildīti pavirši vai nav vispār paveikti, vienmēr ir kāda atruna. Darbus var veikt rūpīgi, ja domā par darba kvalitāti. Prasa skolotāja atzinīgu novērtējumu savai pozitīvajai uzvedībai, darbiem.

22. skolnieks. Ļoti mainīgs garastāvoklis un attieksme pret skolu, mācīšanos, mācībām. Vienu brīdi var būt pozitīvs un atvērts gūt jaunas zināšanas, bet vēl pēc brīža, skaļi paziņos, ka viss skolā ir slikti. Ja saskarās ar grūtībām un tās nepārvar ātri, viegli, ļoti iespējams, noslēgsies pa visam, un darba izpildīšanai atmetīs ar roku. Ja ir labā garastāvoklī, ir gatavs strādāt, mācīties, kā arī palīdzēt citiem. Mācību sasniegumus ietekmē šīs garastāvokļa maiņas, jo Dāvis var nosēdēt arī visu mācību stundu, noslēdzies sevī un dusmīgs uz apkārtējiem par veicamo uzdevumu. Vecāki atzīst, ka šāda problēma ir, bet risinājumus nemeklē. Ja ir pozitīvi noskaņots, labprāt dalās savās domās, runā publiski. Ja ir dusmīgs, var izteikti riebīgus un aizskarošus komentārus gan pret pieaugušajiem, gan klasesbiedriem.

23. skolniece. Ļoti klusa un noslēgta stundās, bet brīvajā laikā ir daudz atraktīvāka kopā ar meitenēm. Strādā ļoti lēni, vēlu vēršas pēc palīdzības pie skolotāja. Ļoti negrib izteikt skaļi savu viedokli, kā arī lielas problēmas sagādā publiska uzstāšanās. Tās ir ne tikai nepārliecinošas, bet arī saturiski diezgan vājas. Darbus veic glīti un kārtīgi. Rakstot, mēdz izlaist burtus, garumzīmes, iespējams ir vajadzīgs darbs pie logopēda. Ja kādu tematu nesaprot, uzdevumu nepabeidz, par to nejūtas slikti. Uz konsultācijām tiek reti, jo daudz laika pēc skolas tiek veltīts dejošanai. Tāpēc ir grūti palīdzēt, piemēram, sniedzot papildus laiku uzdevumiem. Ja kaut ko nesaprot, ļoti iespējams, ka pie šī uzdevuma iestrēgs, vēl jāmacās, kā pāriet pie nākamā uzdevuma.

24. skolnieks. Strādā diezgan lēni, bet lielākoties darbus paspēj paveikt laikus. Bieži vien nav līdzīgi visi vajadzīgie darba piederumi. Ja nedomā par darba kvalitātes izpildi, tad darbs ir nesalāsāms, jo visi burti ir ļoti līdzīgi un apaļi. Ar papildus darbu mājās, ir izdevies rokrakstu ievērojami uzlabot, bet vasarā nekas netika darīts, tāpēc 2. klases laikā bija šis process jāatsāk. Ja uzdevumu nesaprot, ir grūtības, vai nav kaut kas no nepieciešamā, vienreiz meklē problēmai

risinājumu, pēc tam ātri padodas. Regulāri pazaudē savu somu skolā, bet rodas priekšstats, ka par šo nejūtas slikti. Nejūtas atbildīgs par savām sekmēm, sasniegumiem, neveļ atbildību uz skolotājiem un vecākiem, piemēram, par mājasdarba pierakstīšanu dienasgrāmatā (jo e-klasē jau arī būs ierakstīts).

25. skolnieks. Ļoti runātīgs un pļāpīgs, bieži vien gadās izteikt komentārus nevietā. Gribētu būt klasē līderis, bet šo pozīciju ieņemt neizdodas. Savus mēģinājumus īsteno pār vājākajiem, izsakot riebīgus komentārus vai mēģinot izrīkot citus darīt ko nejauku. Pārrunājot situācijas, saprot, ja rīkojies nepareizi, bet mēdz mēģināt izvairīties no situāciju pārrunāšanas, apgalvojot, ka visu pēkšņi aizmirsis. Publiska uzstāšanās problēmas nesagādā, arī ar savu viedokli dalās labprāt. Ir izpalīdzīgs, bet vēl jāmacās, kā palīdzēt, neaizvainojot otru. Macās ātri. Labi saprot apgūstamos tematus, bet mēdz nedzirdēt uzdevumu instrukcijas, jo patīk sarunāties ar blakussēdētājiem. Ja skolotājs nesniedz uzreiz skaidru atbildi / palīdzību, izdomās savu risinājumu problēmai, piemēram, pajautās klasesbiedram, kas tagad jādara. Darbu izpildē var būt nekārtīgs un paviršs.

26. skolnieks. Dzimtā ir spāņu valoda, līdz 5 gadu vecumam arī dzīvojis šīs valodas vidē. Latviešu valodu apgūst jau kā svešvalodu. Ļoti lēns darba temps, ir problēmas ar pareizu skaņu izrunu, vecāki atzīst, ka šo problēmu ir novērojuši arī sarunājoties spāniski. Lai doto uzdevumu paveiktu, nepieciešams gandrīz konstants pieaugušā atbalsts. Sākotnēji tekstu lasīja tikai tehniski, neuztverot tā domu, lēnām šī prasme uzlabojas. Ir parādījusies spēja novērtēt savu centīgumu. Pozitīva attieksme pret skolu un mācībām, lai gan tas prasa lielu piepūli. Raksta ļoti lēni ar daudz kļūdām. Labprāt izsakās un dalās savās domās, tomēr ir grūti saprast teikto, neskaidrās dikcijas dēļ. Mācību sasniegumi ir vidēji, padodas labāk matemātika un dabaszinības.

27. skolniece. Regulāri pārbauda robežas, ko drīkst un ko nedrīkst darīt, piemēram, darbu izpilde ar rakstītajiem burtiem. Ātri macās un saprot, tāpēc arī darbu kvalitāte ir mainīga. Lai gan ļoti ātri visu saprot, tomēr sarežģītāku uzdevumu izpildē negrib piepūlēties un iespringt, tāpēc ne vienmēr izdodas sasniegt sava potenciāla maksimumu. Labās un sliktās uzvedības noteikumus lieliski saprot, bet ne vienmēr izdodas īstenot. Klasesbiedru vidū meklē to meiteni, kuru var izrīkot pēc sava prāta. Uz aizliegumiem var reaģēt diezgan histēriski, raudot, krītot gar zemi, piesitot kāju u. tml., bet šāda veida uzvedība kļūst arvien retāka. No vietas labprāt dalās savās domās, bet uzstāšanās klases priekšā prasa drosmi un saņemšanos, prot šo uztraukumu pārvarēt.

3.b klase ir vienīgā no visām četrām klasēm, kurā nav bērni ar izteiktām grūtībām mācīties. Nav arī neviens tāds skolēns, kuram izteikti regulāri ir vajadzīgs skolotāja atbalsts

uzdevumu veikšanai. Klase kopumā ir pozitīva, grib sadarboties, mācīties. Šajā klasē puīši ir blēņdari un meitenēm patīk viņus pamācīt un aizrādīt.

28. skolnieks. Gandrīz nekad nav vairāk kā viens rakstāmais. Ja ir līdzī pildspalva, tad nebūs parastais zīmulis un otrādi. Meklē problēmām risinājumus, izvēlās mērķi sasniegt citiem līdzekļiem, ja nav pieejami prasītie. Darbus var izpildīt glīti un kārtīgi, bet par to pašam jāatceras. Par saviem sasniegumiem īsti nesatraucas. Stundas labprātāk pavadītu zīmējot, nevis mācoties. No vietas izvēlas runāt reti. Kad ir spiests publiski uzstāties, dara to droši un pārliecinoši. Pat ja nebūs sagatavojies, mēģinās improvizēt, jo iespējams, ka tā arī izdosies.

29. skolnieks. Strādā lēni, vēlu vēršas pēc palīdzības. Darbus pilda diezgan nekārtīgi. Bieži vien skolēnu ir grūti saprast, jo viņš var arī nekā nereaģēt uz uzdotu jautājumu vai komentāru, tikai skatīties uz tevi. Tajā pat laikā, jūtas aizkaitināts, ja tiek vairākkārt atgādināts, ka ir jāveic uzdevums. Labprātāk strādā viens. Nemeklē risinājumus problēmsituācijām, tajā brīdī apstājas darbs. Publiski runā droši, bet stāstījums var arī būt saturiski vājš. No vietas izvēlas runāt reti. Regulāri jāatkārto lietas, kuras citiem liekas pašsaprotamas, piemēram, burtnīcu nodošana skolotājam. Vājas sociālās prasmes, arī savas dusmas neprot kontrolēt adekvātā veidā, var kādam iesist, kaut ko aizmest pa gaisu. Ja tiek kaitināts, par situāciju, visticamāk, skolotājam neziņos.

30. skolniece. Ļoti apzinīga, neuzdrošinās riskēt. Mācās cītīgi, ir centīga. Darbi lielākoties ir glīti, bet ātrā darba tempa dēļ, var būt arī diezgan nekārtīgi. Radošajos darbos pietrūkst oriģinalitātes. Labprāt iesaistās diskusijās, publiski runā, bet uzstāšanās ir diezgan "sausā" un bezpersoniska. Slikti tiek galā ar problēmrisināšanas uzdevumiem vai tādiem uzdevumiem, kur vajadzīgs netradicionāls risinājums, jo no vecāku puses ir stingri rāmji, bet arī pati nealkst pēc jebkādas brīvības un neatkarības. Ikdienā nav spiesta risināt sadzīviskas problēmas.

31. skolnieks. Gudrs, ātri visu saprot. Blēņdaris teicamnieka ādā, jo nedaudz muļķoties grib, bet tomēr diezgan apzinīgi ievēro noteikumus. Darbus pilda glīti un kārtīgi, publiski uzstāties vai izteikties klases priekšā nav problēmu. Māk strādāt gan individuāli, gan komandā.

32. skolnieks. Kluss, diezgan nemanāms, bet kļūst arvien drošāks un sāk pārbaudīt robežas, ko drīkst un ko nedrīkst. Ļoti jādomā par savu rokrakstu, lai tas būtu glīts un salasāms. Par mācību sasniegumiem īsti nesatraucas, bet ir jūtams spiediens no mammas puses. Publiski uzstājās pārliecinoši un ar labi sagatavotu stāstījumu. No vietas reti kad izvēlas runāt. Strādājot grupās, viegli novēršas no uzdevuma, ja grupā ir draugi, ar kuriem labprātāk papļāpāt.

33. skolniece. Ļoti gudra, spējīga, ātri saprot apgūstamo saturu. Baidās un neuzdrošinās riskēt pati, piemēram, nepildīs uzdevumu, kuru gandrīz saprot. Ir vajadzīgs skolotāja - autoritātes apstiprinājums, ka viņa ir uz pareizā ceļa. Neieklausīsies arī klasesbiedros, pat ja viņu sniegtais padoms būs vērtīgs. Grupu darbos uzņemas līdera lomu, un ar to lieliski tiek galā,

bet šo lomu uzņemas tikai tad, kad apstākļi spiež, nevis pēc pašas iniciatīvas. Mīl pamācīt un aizrādīt tiem, kuri nedaudz neprot uzvesties. Lai gan ļoti labi varētu paskaidrot klasesbiedriem viņiem nesaprotamo, tomēr cenšas no papildus pienākumiem izvairīties. Radošajos darbos nedaudz pietrūkst oriģinalitātes. Verbāli gan no vietas, gan klases priekšā izsakās ļoti labi.

34. skolnieks. Pozitīvs, atvērts jaunām zināšanām, iespaidiems. Mīl papļāpāt par visu ar visiem, tas ļoti novērš uzmanību no veicamā uzdevuma. Darbus var izpildīt glīti un kārtīgi, ja par to piedomā. Savās domās labprāt dalās mutiski, par rakstu darbiem ātri vien sāk čīkstēt. Ir grūtības plašu informācijas apjomu izstāstīt / uzrakstīt īsi un kodolīgi. Ar savu pļāpāšanu var traucēt arī citiem. Par mācību sasniegumiem nesatraucās.

35. skolniece. Šajā skolā sāka mācīties šogad. Ies pie logopēda, jo nav skaidrs, vai burtus izlaiž, garumzīmes un burtu elementus aizmirst vai tā ir kāda nopietnāka problēma. Stundās labprāt iesaistās darbā un cītīgi strādā. Padodas izteikšanās gan rakstos, gan mutiski. Mīl pamācīt zēnus, it īpaši tos, kuri viņu nedaudz provocē uz šo. Mēdz pati strādāt visādas blēņas ar citām meitenēm, slēpjot somas, kaut ko apzīmējot u. tml. Ja būtu meistarīgāka, skolotājiem būtu ļoti grūti uzzināt par viņas nedarbiem. Ja kaut kas tiek darīts pret viņu, tad var arī ļoti pārdzīvot. Tiem, kuri grib palīdzēt, var asi atbildēt.

36. skolniece. Klusa, mierīga, stundās strādā centīgi. Darba temps ir diezgan lēns, bet uzmanību nav viegli novērst. Labprāt palīdz klasesbiedriem, paskaidrojot viņiem nesaprotamo. Rokraksts varētu būt glītāks, bet tam ir manāmas savas individuālas iezīmes. Jādomā par precīzu burtu pierakstu. Darbus cenšas pildīt glīti un ievēro nosacījumus par prasītajiem piederumiem, piemēram, pasvītrosānai izmanto lineālu un zīmuli. Radoša un labprāt meklē risinājumus problēmsituācijām. Uztājoties klases priekšā, jūtams uztraukums, bet spēj to pārvarēt.

37. skolniece. Gudra un spējīga, īpaši labi padodas tie uzdevumi, kuriem ir skaidri saprotams algoritms, pēc kura strādāt. Skolnieces darba temps ir audzis. Viņa slinko, negrib lasīt uzdevumu nosacījumus un bieži vien cer "izšļūkt", pajautājot skolotājam. Pati atzīst, ka nemaz nav centusies iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem. Centīga un grib izdarīt prasītos darbus stundā. Publiska uzstāšanās problēmas nesagādā, bet tam ir vajadzīgs saņemties. Labi pamato savu viedokli. Ir gatava palīdzēt tiem, ar kuriem uztur draudzīgas attiecības.

38. skolniece. 41. skolnieces māsa, liels pretstats. Tā pat kā māsa, dzimtā ir angļu valoda un tikai pēc tam seko latviešu valoda. Raksta ļoti smalkiem burtiem un var būt grūtības ar pareizu vārdu saskaņošanu, iespējams, nezina kādu latviešu valodas vārdu. Ļoti satraucas par rezultātu un saviem sasniegumiem. Grib, lai tie ir pēc iespējas labāki. Ļoti cītīga un centīga, strādās līdz būs sasniegusi rezultātu. Savu pārdzīvojumu par neizdošanos var paust raudot.

Publiska uzstāšanās prasa drosmi, bet no vietas runā labprāt. Ir gatava palīdzēt klasesbiedriem. Vajadzīgs diezgan bieži apstiprinājums tam, ko viņa dara.

39. skolnieks. Ļoti grūti koncentrēties, stundās labprāt nodarbosies ar visu citu, tikai ne dotā uzdevuma veikšanu. Var traucēt arī citiem, lai novērstu viņu uzmanību no darba. Var būt vajadzīgs vairākkārt paskaidrot uzdevumu, ja instrukcijas tiek sniegtas verbāli, bet kopumā mācību saturu saprot labi. Ir diezgan lēns darba temps, tāpēc bieži vien uzdevumus var nepaveikt laikus. Var strādāt glīti un kārtīgi, bet to ir pašam jāgrīb. Strādājot grupā jāizvērtē, ar kuriem klasesbiedriem drīkst ļaut sadarboties, lai tā nekļūtu par kopīgu muļķošanu. Ja ir iepriekš sagatavojies, uzstāšanās klases priekšā izdodas ļoti labi un pārlicinoši.

40. skolniece. Cītīga un centīga, grib izdarīt uzdevumus līdz galam. Var būt vajadzīgs lielāks atbalsts, ja ir "iesprūdusi" kādā konkrētā punktā uzdevumā. Ir gatava palīdzēt citiem klasesbiedriem. Darbus veic glīti un kārtīgi. Ir jātrenējas garāku saturu atstāstīt īsi un kodolīgi, grūtības izšķirt būtiskāko no liela informācijas apjoma. Ja nav iepriekš gatavojusies un pārdomājusi sakāmo, ir grūtības uzstāties klases priekšā. No vietas labprāt izsaka savas domas, pamato tās.

3.a klase kopumā ļoti gudra, mācīties griboša, klase. Centīgi skolēni un labprāt strādā, lai sasniegtu rezultātu. Ir atsevišķi skolēni, kas ļoti var traucēt klases kopējo darbu.

41. skolniece. Šai skolniecei skolā ir svarīgi būt paēdušai un spēka pilnai pēc naktsmiera. Atzīmes un rezultāti skolnieci īpaši neuztrauc, priecājas, ja rezultāts ir labs, bet īpaši neskumst, ja rezultāts ir slikts. Latviešu valodu apgūst kā pirmo svešvalodu, dzimtā valoda ir angļu. Var būt kļūdas vārdu saskaņošanā vai arī vārdu lietojuma neprecizitātes. Viegli uztver kritiku un labprāt labo savu darbu. Darbus pilda diezgan nekārtīgi, bet, ja cenšas, var izdarīt arī glīti. Raksta ļoti smalkiem burtiem, regulāri jāatgādina par atbilstošu burtu izmēru. Labprāt iesaistās diskusijās, nav grūtību uzstāties klases priekšā, bet šie priekšnesumi / prezentācijas ļoti iespējams būs diezgan nepārdomātas.

42. skolniece. Skolniecei ir ļoti lēns darba temps, lēni lasa, raksta. Viņa spēj diezgan labi koncentrēties veicamajam uzdevumam, bet apkārt notiekošais var novērst uzmanību. Cītīga, grib paveikt darbus, pat ja tas prasa vairāk laika, kā citiem. Darbus pilda glīti un kārtīgi. Padodas dažādu stāstījumu rakstīšana, radošie darbi. Ir grūtības ar uzstāšanos klases priekšā, bet labprāt iesaistās diskusijās no vietas. Par grūtībām vai problēmām diezgan vēlu ziņo skolotājam, piemēram, tas, ka vajadzīgs sēdēt tuvāk, lai labāk redzētu. Strādājot grupās, ar draugiem viegli novēršas no dotā uzdevuma.

43. skolniece. Šī skolniece bieži paliek mājas uz dienu vai divām, jo ir slima. Liekas, ka vecāki gribētu īstenot māj mācību, lai gan pati meitene skolā jūtas labi. Darbus pilda rūpīgi, ātri. Sava ātrā tempa dēļ, mēdz neizlasīt nosacījumus līdz galam un kaut ko palaiž garām. Strādā

cītīgi, ir gatava savu darbu labot un uzlabot daudzas reizes, līdz ir sasniegts rezultāts. Ir gatava palīdzēt citiem, ja ir kādas neskaidrības. Ja meitenei apkārt trokšņo, pļāpā, viņai tas traucē darbam, zina kādus apstākļus ir sev vajadzīgs radīt, lai spētu mācīties. Labi strādā gan viena, gan grupā.

44. skolnieks. Agrāk bija klusāks un mierīgāks, ir palicis skaļāks un vairāk runā pretī. Pārbauda robežas. Skolēnam ir savdabīgs domu gājiens, kas ir viņa priekšrocība dažādos radošos darbos. Darba temps ir ļoti lēns. Viegli novērst uzmanību no veicamā uzdevuma. Pats to apzinās, bet nemeklē iespējas, kā varētu efektīvāk strādāt. Stundās daudz laika pavada muļķojoties, sarunājoties ar klasesbiedru pāri klasei, lai gan tiek bieži atgādināts par veicamo uzdevumu. Laika rāmī praktiski nespēj iekļauties gan lēnā darba tempa dēļ, gan tāpēc, ka daudz laika tiek veltīts visādām muļķībām. Pat tad, ja tiek pārsēdināts, var turpināt nestrādāt. Var traucēt klasesbiedriem. Darbos pieļauj diezgan daudz neuzmanības kļūdu.

45. skolnieks. Stundas darbā praktiski nepiedalās, zīmē vai rāpo pa klasi. Ir aizdomas par autiska spektra traucējumiem, bet oficiālas diagnozes nav. Reizēs, kad ar zēnu stundas laikā varētu strādāt individuāli, viņš bieži vien atsakās kaut ko darīt. Nelasa pats, raksta vārdus, ja kāds tos sauc pa burtiem. Skolas vadība mēģina risināt šo situāciju, ir panākta vienošanās, ka ar nākamo mācību gadu mainīs skolu, jo esošajā izglītības iestādē skolēnam nav iespējams nodrošināt atbilstošu pieeju, lai attīstītu viņa spēju potenciālu.

46. skolniece. Augstās domās par sevi, savām spējām un arī saviem darbiem, tomēr rezultāts ne vienmēr ir tik labs, kā pašai liekas. Diezgan ātri saprot apgūstamo saturu, taču ir vajadzīgs regulārs apstiprinājums, atgādinājums, kā uzdevums veicams. Grib, lai darbi ir perfekti, tāpēc var visu aizķēpāt un pārrakstīt, lai tas izskatītos labāk. Par savām neveiksmēm dusmojas gan uz sevi, gan apkārtējiem. Grib mācīties un pilnveidoties. Labprāt diskutē un dalās savās domās, arī publiski uzstāties nav problēmu. Ir laba valodas izjūta, bet dažreiz grib pārāk sarežģīt savus darbus. Labprāt raksta garus un sarežģītus teikumus, bet ne vienmēr tiem iet sākums un beigas kopā. Kopumā ļoti enerģiska, pozitīva un smaidīga.

47. skolnieks. Pirmā semestra rudenī atnāca uz šo skolu, jo iepriekšējā esot bijuši ļoti daudz mājasdarbu. Stundās strādā ļoti lēni, daudz laika velta citām blakus lietās. Pāri klasei ķēmojas ar citu klasesbiedru, tādejādi saņemot aizrādījumus par neadekvātu uzvedību stundās. Darbam pilnībā koncentrējas tikai tad, ja zina, ka par to saņems vērtējumu. Savu darbu neanalizē, vaino apstākļus pie neizdošanās, kaut kā neizdarīšanas. Zema motivācija mācīties, bieži vien uz skolu atnāk ar frāzi “mamma lika / teica izdarīt ...”. Darbus var izpildīt glīti, bet tikai tad, ja par to īpaši piedomā. Kļūdas tiek aizķēpātas tā, ka pēc tam nekas nav redzams.

48. skolnieks. Ļoti gudrs, spējīgs, cīnās un nepadodas, ja kaut kas uzreiz nesanāk. Darbus pilda glīti, kārtīgi. Dažreiz balansē uz robežas, kad tūliņ jau pārkāps noteikumus, bet vienmēr

prot sevi mobilizēt un izsprūk vien ar aizrādījumu. Ir labos draugos ar 50. skolnieku un šiem zēniem viņu draudzīgās attiecības netraucē uzdevumu veiksmīgai izpildei. Radošos darbus pilda, bet tajos trūkst oriģinalitātes. Labprāt diskutē par dažādām tēmām. Publiska uzstāšanās problēmas nesagādā, bet tā var izvērsties par muļķošanas klases priekšā. Diezgan objektīvi izvērtē savu darbu.

49. skolniece. Ļoti kautrīga un bailīga klasē, mācību stundās, bet ar draugiem brīvajā laikā ir atvērtāka. Ja uzdod jautājumu, runā diezgan klusu un “zem deguna”. Dikcija nav pilnīgi precīza, tāpēc dažreiz ir grūti uztvert runu. Problēmrisināšanas uzdevumi sagādā grūtības. Strādā diezgan lēni. Publiska uzstāšanās sagādā grūtības, klausītājiem ir grūti sadzirdēt teikto, jo runā ļoti klusi. Pēc palīdzības vērsas vēlu, var ilgi nosēdēt domājot.

50. skolnieks. Grib būt zinātnieks, apzinās, ka mācības skolā viņam palīdzēs sasniegt šo mērķi. Strādā rūpīgi, normālā tempā. Ir ļoti gudrs un spējīgs, gatavs piedāvāt dažādām problēmām reālus risinājumus. Labprāt iesaistās diskusijās, pamato savas domas. Publiska uzstāšanās grūtības nesagādā. Spēj sevi mobilizēt arī darbiem, kuri ne pārāk patīk. Ir centīgs un viņam ir svarīgi, kāds būs sasniegtais rezultāts. Augsti rezultāti visos mācību priekšmetos. Zēns ir arī viens no skolas avīzes un video bloga veidotājiem.

51. skolniece. Strādā cītīgi, bet labprāt papļāpā arī ar klasesbiedriem. Apgūstamo saturu saprot ātri. Var būt diezgan dzelīga pret klasesbiedriem, piemēram, grupu darbā. Stundās strādā tāpēc, ka tas jādara, nevis tāpēc, ka pašai interesētu sasniegt rezultātu. Labprāt izsakās no vietas, publiska uzstāšanās nesagādā problēmas. Runājot var būt grūtības plašu saturu atstāstīt īsi. Raksta glīti, bet kļūdas vienmēr aizķēpā, nevis nosvītro ar vienu svītru.

52. skolnieks. Gudrs un spējīgs, bet ar diezgan zemu mācību motivāciju. Vairāk cenšas vecākiem kā sev. Darbus pilda nekārtīgi, jo ļoti steidzās, lai ātrāk tiktu pabeigts. Var būt lecīgs un runāt pretī, runā kad vēlas, neņemot vērā skolas noteikumus par rokas pacelšanu pirms tam. Ir gatavs runāt par jebkuru tēmu, bet ne vienmēr tas izdodas saturīgi un arī citiem interesanti. Savu darbu ne vienmēr ir gatavs labot, atrunājas, ka vienreiz jau tas ir paveikts un kļūdas vai rokraksta nesaprašana ir skolotājas problēma. Ļoti daudz lasa, patīk to darīt. Rezultāti stundās ir mainīgi, ļoti saistās ar attieksmi pret darbu konkrētajā dienā.

53. skolniece. Ļoti apzinīga, cītīga un centīga. Strādā rūpīgi, mērķtiecīgi. Labi izdodas uzdevumi, kuri jāveic pēc iedota algoritma. Radošie uzdevumi sagādā nelielas grūtības. Ar uzvedību stundās problēmu nav, bet var pievienoties grupai, ja tā rada haosu. Viena atklāti nekad pirmā nepārkāps noteikumus. Publiska uzstāšanās prasa saņemšanos, bet bailes un uztraukumu labi pārvar. Grupā veiksmīgi sadarbojas ar tiem klasesbiedriem, ar kuriem ir draudzīgas attiecības. Grib sasniegt rezultātu.

54. skolniece. Ļoti klusa, nemanāma. Bieži slimo un nav skolā, pēc tam seko līdz, lai viss iekavētais būtu nokārtots. Darbus pilda glīti un kārtīgi. Pirms publiskas uzstāšanās vienmēr ir jāatgādina par runāšanu skaļi, viņas izpratnē kļiedzoši. Mākslinieciska, radoša labprāt strādā individuāli.

6.3. Skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju pirmā izvērtējuma analīze

2018. gada janvārī skolas X 2. un 3. klases skolēni tika izvērtēti, vadoties pēc izvirzītajiem kritērijiem. Skolēniem tika vērtēts viņu atbildības līmenis attiecībā pret darbu mācību stundās un nepieciešamajiem piederumiem, prasme strādāt patstāvīgi un attieksme pret mājasdarbu izpildi (skatīt 2. pielikuma 3. un 4. tabulu). Iegūtie dati tika apkopoti un analizēti, lai secinātu, kādas turpmākajā laika posmā līdz 2018. gada maijam vajadzīgs veikt darbības, skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju attīstīšanās veicināšanai.

Izvērtējot skolēnu atbildības līmeni, vai vienmēr ir līdzīgi vajadzīgie piederumi (skatīt 3. pielikuma 2. attēlu), var secināt, ka gan 2. klases skolēniem, gan 3. klases skolēniem, 78 % gadījumu ir līdzīgi visi vajadzīgie piederumi vai arī dažreiz trūkst kāds no piederumiem. 2. klases skolēniem biežāk ir vajadzīgie piederumi kā 3. klases skolēniem, ko varētu skaidrot ar to, ka 3. klasē skolēniem vecāki retāk pārbauda skolēnu somu saturu, bet vairāk liek uzņemties atbildību skolēniem. 17 % skolēnu pusē mācību stundu nav nepieciešamie mācību piederumi, bet 4% jeb diviem skolēniem nekad nav mācību piederumu. Iespējams, ka skolēniem ne pārāk rūp, kādiem piederumiem vajadzētu būt līdzīgi, jo skolā ir brīvi pieejami materiāli, kurus skolēni drīkst izmantot, paprasot skolotājam atļauju. Stundās var novērot, ka skolēnus pārāk nesatrauc piederumu trūkums un viņi izdomās situācijai risinājumu. Risinājums ne vienmēr būs tāds, ko skolotājs labprāt akceptēs, piemēram, darbu, kuru vajadzētu pildīt ar parasto zīmuli, izpilda ar krāsaino zīmuli.

Izvērtējot, kā skolēni pabeidz iesāktos uzdevumus (skatīt 3. pielikuma 3. attēlu), var novērot, ka 66 % gadījumu uzdevumi tiek lielākoties pabeigti vai pabeigti pusē gadījumu. Tikai 15 % vienmēr pabeidz uzdevumu laikus. Skolā X skolēniem uzdevumi ne vienmēr ir jāpabeidz noteiktajā stundā, darbi tiek salikti mapēs un nākamajā stundā turpināti. Skolēniem ir arī ļoti atšķirīgs darba temps un spējas, tāpēc visi vienādu uzdevumu daudzumu izpildīt nemaz nevar paspēt. Nespēju paveikt uzdevumu laikus var skaidrot arī ar to, ka lielākā daļa skolēnu slikti pazīst pulksteni, nav laika izjūtas un uzdevumu izpildei neizmanto stratēģijas veiksmīgākai darbu izpildei, piemēram, sākt darba lapas izpildi ar vieglākajiem uzdevumiem, izvēlēties darbu secību no grūtākā uz vieglāko vai otrādi.

Izvērtējot skolēnu prasmi meklēt patstāvīgi informāciju, lai atrisinātu uzdevumu (skatīt 3. pielikuma 4. attēlu), var novērot, ka 7 % skolēnu prot strādāt patstāvīgi, tomēr lielākajai daļai (54 %) vajadzīgs atbalsts no klasesbiedriem un vēl 30 % skolēnu ir vajadzīgs atbalsts gan no skolotāja, gan klasesbiedriem. To var skaidrot ar to, ka skolēniem vēl nav daudz dažādu mācīšanās stratēģiju un skolēni lasa uzdevumu nosacījumus pavirši un tāpēc kaut ko nesaprot. 9 % jeb 5 skolēni bez pieaugušā atbalsta nestrādā. Tie ir skolēni, kuriem, iespējams, ir kādas mācīšanās grūtības (nav diagnoze), valodas problēmas vai koncentrēšanās problēmas. Šiem skolēniem ir vajadzīgs īpašs atbalsts, lai viņi izdarītu pašu minimumu.

Izvērtējot skolēnu prasmi patstāvīgi strādāt, būtiski, vai viņi prot atlasīt nepieciešamo informāciju uzdevuma izpildei (skatīt 3. pielikuma 5. attēlu). 63 % 3. klases skolēnu prot atlasīt vajadzīgo informāciju, 44 % 2. klases skolēnu prot atlasīt nepieciešamo informāciju. 3. klases skolēnu prasmi labāk atlasīt informāciju var skaidrot, ka šiem skolēniem ir gadu ilgāka mācību pieredze skolā, kas ļauj attīstīt prasmi meklēt informāciju. Kopumā, izvērtējot 2. un 3. klases skolēnu, lielākā daļa prot vai daļēji prot atlasīt vajadzīgo informāciju. Tikai 2 skolēni šo neprot, visticamāk, jau iepriekš minēto mācīšanās grūtību un valodas problēmu dēļ.

26 % skolēnu prot patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem un atbilstoši tiem strādāt. 43 % skolēnu lielākoties prot strādāt patstāvīgi, bet dažkārt ir nepieciešams neliels atbalsts. 26 % skolēnu ir vajadzīgs atbalsts, lai izplānotu savas darbības soļus, bet 6 % skolēnu strādā tikai pēc gatava plāna (skatīt 3. pielikuma 6. attēlu). Skolēnu prasme patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem un strādāt saistās ar katra indivīda lasītprasmi un prasmi tekstu izprast. 2. un 3. klasē šīs prasmes vēl joprojām tiek pilnveidotas.

43 % skolēnu seko līdzi laikam un cik tā vēl atlicis dotajam uzdevumam. 37 % skolēnu regulāri jautā skolotājam, cik daudz laika ir atlicis, bet šiem skolēniem ne vienmēr izdodas iekļauties laika rāmī. 20 % skolēnu laikam līdzi neseko un arī uzdevumus neizdodas paveikt laikus (skatīt 3. pielikuma 7. attēlu). 3. klases skolēniem ir nedaudz labāki rezultāti, kā 2. klases skolēniem, bet kopumā tie ir līdzīgi. Šo var skaidrot gan ar to, ka skolēni slikti pazīst pulksteni, kā arī viņiem vēl nav attīstījusies laika izjūta. Izvērtējot skolēnus varēja novērot, ka skolēniem, kuriem ir lēnāks darba temps arī ir problēmas iekļauties dotajā laikā un tas nav tāpēc, ka viņi nesekotu tam līdz.

Mājasdarbi skolā X ir salīdzinoši reti, tāpēc tad, kad tiek uzdoti, skolēniem tas nav kā ikdienas rutīnas notikums. 59 % mājasdarbus nodod laikus un 35 % mājasdarbus nodod ar dažu dienu kavēšanos (skatīt 3. pielikuma 8. attēlu). Diemžēl, ir arī tādi skolēni, kuri mājasdarbus nenodod vispār (6%). Mājasdarbus laikus nodod vairāk trešklasnieku (74 %) kā otrklasnieku (44 %) (skatīt 3. pielikuma 9. attēlu).

Mājasdarbus izpilda paredzētajā kvalitātē tikai 37 % skolēnu un 54 % skolēnu mājasdarbā atstāj arī kādu uzdevumu neizpildītu (skatīt 3. pielikuma 10. attēlu). Šo tendenci var skaidrot ar to, ka arī stundās skolēni, ja nav pārliecināti par savu atbildi, drošāk jūtas, izvēloties nedarīt neko, nevis riskēt un meklēt pareizo atbildi. Arī šajā aspektā trešklasnieki ir cītīgāki, jo 44 % skolēnu izpilda visu mājasdarbu, bet otrās klases skolēni tikai 30 % (skatīt 3. pielikuma 11. attēlu).

Mājasdarbus izpilda glīti, kārtīgi, tas ir salasāms un veikts prasītajā formātā tikai 20 % skolēnu, 56 % skolēnu mājasdarbā ir kāds ķēpājums, iespējams daļēji izpildīti kritēriji par formātu. 22 % skolēni nodod nekārtīgus un grūti salasāmus mājasdarbus (skatīt 3. pielikuma 12. attēlu). 1 skolēna mājasdarbus nav iespējams salasīt. Šajos gadījumos mājasdarbu liek pārrakstīt, to neieskaita. Skolēnam ir iespēja savu mājasdarbu pārrakstīt un uzlabot.

2. klases skolēni ir nedaudz rūpīgāki, jo 22 % gadījumu mājasdarbs ir glīts, kārtīgs, izpildīts prasītajā formātā, tikai 19 % 3. klases skolēnu tas izdodas. Kopumā attieksme pret mājasdarbu izpildi ir nedaudz labāka 3. klases skolēniem, tomēr darbi ir nedaudz rūpīgāki 2. klases skolēniem.

7. PATSTĀVĪGĀS MĀCĪŠANĀS PRASMJU SEKMĒŠANA MĀCĪBU STUNDĀS

Lai skolēni sekmīgi apgūtu patstāvīgās mācīšanās prasmes, kas ir viens no pozitīvajiem ieguvumiem, pildot mājasdarbus, šo prasmju elementi tika integrēti latviešu valodas mācību stundās. Svarīgākās kompetences, kas vajadzīgas, lai skolēni varētu paši vadīt savu mācīšanos ir - izvirzīt sev mācīšanās mērķus, prasme novērtēt sava paveiktā darba apjomu, prasme īstajā brīdī izmantot atbilstošas mācīšanās stratēģijas un vēlme mācīties. Šīs četras kompetences tika iekļautas latviešu valodas mācību stundās, lai skolēniem būtu iespēja attīstīt savas patstāvīgās mācīšanās prasmes. Šo kompetenču elementi tika izmantoti katrā stundā. Zemāk aprakstīti elementi, kādi tika izmantoti, lai pilnveidotu skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmes. Lai apgūtu patstāvīgās mācīšanās prasmes, tika izmantots gan hierarhiskais, gan procesa modelis.

7.1. Izmantotās metodes un paņēmieni

Mājasdarbi. Skolēniem apmēram reizi mēnesī ir viens mājasdarbs, kas ir kā sagatavošanās darbs stundai. Šis darbs nav apjomīgs, bet prasa skolēniem ieguldīt nedaudz darba mājās, tādējādi pierodot, ka ir daži uzdevumi, kas jāveic ārpus mācību stundu laika. Skolēni mājasdarbu var paveikt patstāvīgi. Skolēna veiktais mājasdarbs tiek izmantots tajā mācību stundā, uz kuru tas bija uzdots, piemēram, tiek veidots kopīgs grafiks, izmantojot skolēnu noskaidrotās atbildes.

Stundas mērķis. Stundas sākumā skolēniem tiek izskaidrots, kas būs jāpaveic stundā. Zinot to, kopīgi tiek izvirzīts stundas mērķis, kas ir saprotams skolēniem. Stundas beigās ir iespējams saprast, vai stundas mērķis ir sasniegts. Skolēniem ir iespēja analizēt, kas palīdzēja vai traucēja sasniegt izvirzīto mērķi un ko vajadzētu mainīt turpmāk.

Darbs ar atgādnēm, dažādiem informācijas resursiem. Skolēniem tiek dota darba lapa ar konkrētiem jautājumiem un uzdevumiem. Izmantojot visu mācību klasē pieejamo, tajā skaitā arī savā starpā sadarbojoties, viņiem noteiktā laikā jāaizpilda darba lapa. Tādējādi skolēni mācās atlasīt sev nepieciešamo informāciju no plašā informācijas klāsta.

Uzdevumu kartītes. Lielisks veids, kā organizēt darbu klasē un attīstīt patstāvīgās mācīšanās prasmes ir izmantojot uzdevumu kartītes. Kartītes var veidot par jebkuru tēmu. Skolēniem ir vajadzīgas pamatzināšanas. Kartītes tiek sakārtotas no vienkāršākā uz sarežģītāko līmeni. Skolēns, veicot šos uzdevumus pakāpeniski, tēmu ir apguvis. Mācību darbu skolēns var organizēt sev atbilstošā tempā. Patstāvīgi strādājot skolēniem vēl joprojām jāievēro uzvedības noteikumi. Pēc uzdevuma izpildes, skolēns pats pārbauda savu darbu. Labojumus savā burtnīcā

vai darba lapā, skolēns veic ar citas krāsas rakstāmo, lai tie būtu pamanāmi. Ja skolēnam rodas kādas neskaidrības, viņš vēršas pie klasesbiedra vai skolotāja. Uzdevumus, kuriem ir iespējamas daudzas pareizās atbildes, skolēns uzreiz pēc izpildes rāda skolotājam. Skolēns saņem ātri atgriezenisko saiti par savu veikto uzdevumu un turpina darbu.

Sarežģītāks līmenis, kā organizēt darbu ar uzdevumu kartītēm, ir izmantot tās visas tēmas apgūšanai. Skolēniem tiek izstāstīta teorija, pamata principi, kas būs jāievēro uzdevumu izpildē. Skolēni iepazīstas ar uzdevumu līmeņiem un to, kad būs pārbaudes darbs par attiecīgo tēmu. Skolēni netiek iepriekš brīdināti, kad ieplānots mazais pārbaudes darbs (vērtējums – ieskaitīts / neieskaitīts). Skolēni paši sev izvirza kvantitatīvu stundas mērķi un patstāvīgi pilda uzdevumus. Šādi organizējot mācību procesu, skolēni ir spiesti paši uzņemt atbildību par savu mācīšanos un to, cik sagatavoti vai nesagatavoti viņi būs.

Darba pārļasišana. Pirms nodot vai pārbaudīt ar atbilžu kartīti jebkuru rakstu darbu, skolēni tiek mudināti šo darbu vēlreiz pārļasīt, iespējams pusbalsī. Skolēniem tiek atgādināts, ka ir būtiski pārļasīt ne tikai viņu rakstīto, bet arī uzdevuma nosacījumus, lai pārļiecinātos, ka viss ir paveikts. Darba pārļasišana palīdz skolēniem izvairīties no neuzmanības kļūdām, kā arī tādejādi viņiem ir iespēja atrast pareizrakstības kļūdas.

Jautāšana. Kad skolēns uzdod jautājumu vai saka, ka neko nesaprot, viņam tiek paskaidrots nevis tieši, bet gan izmantojot uzvedinošus jautājumus. Tādejādi skolēns pats nonāk pie atbildes. Kā arī nākamreiz, kad skolēns sastopas ar līdzīgu problēmu, viņš var izmēģināt pirmajā reizē apgūtos un saprastos principus.

Izvērtēšana. Skolēni mācās dažāda apjoma uzdevumos novērtēt, cik daudz viņi ir paveikuši un kas vēl ir jāizdara. Tēmām, kur tiek izmantotas uzdevumu kartītes, skolēni mācās arī novērtēt, cik prasmīgi un zinoši viņi ir. Skolēni izvērtē arī savu paveikto darbu un gatavību pārbaudes darbam. Šāda darba analīze skolēniem palīdz saprast, kā plānot un izvērtēt savu darbu. Skolēniem ir vieglāk organizēt darbu tajos uzdevumos, kur nav dots plāns pa soļiem.

Motivēšana. Izpratne, kāpēc konkrētais temats ir svarīgs un nozīmīgs. Gan tēmas sākumā, gan veicot uzdevumus, ar skolēniem regulāri tiek pārrunāts, ko viņiem šīs prasmes attīstīšana dos un kāpēc tas ir vērtīgi. Tādejādi skolēni apgūst dažādus valodas konceptus, saprotot to nozīmi un vērtību sev. Pārrunājot, kādi ieguvumi skolēniem būs, paaugstinās arī skolēnu motivācija, interese un iesaiste. Tas ir ļoti svarīgi, jo skolēns, kurš prot izvirzīt stundas mērķi, bet nav gatavs pats iesaistīties, stundas beigās konstatēs, ka neko nav izdarījis. Skolēnam, lai viņš spētu patstāvīgi mācīties, ir jāgrib to darīt.

Mācīšanās stratēģijas un vide. Skolēni tiek mudināti dažādos uzdevumos atrast sev izdevīgākās un ērtākās mācīšanās stratēģijas. Piemēram, uzdevumos, kur it vairāki iespējamie atbilžu varianti un ir jāizvēlas no dotajiem, sākt ar tiem, par kuriem ir pilnībā pārļiecināts, un

beigās atstāt tos, par kuriem šaubās. Tā pat skolēni tiek mudināti veikt uzdevumus, kurus saprot, un beigām atstāt grūtus. Dažādos rakstu darbos skolēniem tiek atgādināts, ka ir vajadzīgs savu darbu pēc uzrakstīšanas pārlasīt, to var darīt arī pusbalsī, lai izvairītos no pareizrakstības kļūdām un neloģiskiem teikumiem. Gatavojot stāstījumu skolēni raksta savu runu vai pieraksta tikai galvenos atslēgas vārdus. Ja runai jābūt noteikta garuma, tad ik pa laikam skolēni to nolasa un uzņem laiku ar hronometru. Skolēni arī klausās viens otra stāstījumu un palīdz saprast, kas vēl vajadzīgs, lai tas būtu pabeigts. Strādājot ar tekstu un meklējot tajā atbildes uz konkrētiem jautājumiem, skolēniem tiek ieteikts sākotnēji izlasīt visu tekstu un pēc tam caurskatīt, lai atrastu vajadzīgo.

Klases telpā saulainās dienās iespējams ļoti daudz gaismas. Skolēni paši var brīvi pārvietot galdus, lai justos ērti. Tā pat ja ir pāru vai grupu darbi, skolēni paši sabīda galdus un krēslus, lai varētu strādāt. Skolēni vienmēr tiek mudināti iekārtot savu darba vietu sev ērti, lai maksimāli spētu koncentrēties mācību uzdevumam un saprastu, kas ir tas, kas apkārtējā vidē palīdz vai nepalīdz strādāt.

Vienošanās par konsultācijas apmeklēšanu. Dažādās situācijās ar skolēniem notika mutiska vienošanās, ka skolēns konkrētā laikā apmeklēs konsultāciju. Konsultācijas apmeklējuma iemesls var būt nepabeigts stundas darbs, vajadzīga papildus konsultācija, nerakstīti darbi dažādu attaisnojošu iemeslu dēļ. Skolēni netiek meklēti pa skolu, bet gan skolotājs viņus gaida uz konsultāciju. Iespējams, pirmajā reizē skolēni neatcerēsies atnākt, bet pārrunājot šo situāciju un papildus atgādinot, skolēns ierodas konsultācijā un izdara norunāto.

Pulksteņa pazīšana. Kad skolēniem dots uzdevums, kuram ir konkrēts izpildes laiks, tad pirms uzdevuma uzsākšanas, tiek pārrunāts, kādā stāvoklī būs pulksteņa rādītāji, kad laiks būs beidzies. 2. un 3. klases skolēni vēl joprojām slikti prot noteikt laiku. Ja skolēns nepazīst pulksteni, tad viņam ir neiespējami sekot līdz laikiem. Šādi, saprotot, kā izskatās pulkstenis uzdevuma uzsākšanas brīdī un kā tas izskatīsies uzdevuma beigšanas brīdī, skolēns var sekot pats līdz laikiem. Uzdevumos, kuri jāveic ilgāku laiku, ar skolēniem periodiski tika pārrunāts, cik laika ir pagājis un cik vēl atlicis.

Uzdevumi, kuri trenē instrukciju izpratni. Ik pa laikam skolēni saņēma uzdevumus, kuri prasa skolēniem būt ļoti uzmanīgiem lasītājiem, pildot doto uzdevumu atbilstoši rakstītajām instrukcijām. Skolēniem šāda veida uzdevumos tiek atgādināts atkal un atkal pārlasīt uzdevuma nosacījumus, lai viņi patstāvīgi rastu vajadzīgās atbildes.

7.2. Skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmju otrā izvērtējuma analīze

Skolā X 2. un 3. klašu skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmes tika izvērtētas otrreiz 2018. gada 10. maijā (skatīt 4. pielikuma 5. un 6. tabulu). Skolēni tika izvērtēti pēc tiem pašiem kritērijiem, kuri tika izmantoti pirmajā reizē.

Kopumā vērtējot skolēnu patstāvīgās mācīšanās prasmes, var redzēt, ka visos kritērijos ir vērojama izaugsme, kas nozīmē, ka skolēni prot labāk mācīties patstāvīgi. Vislielākais progress ir 21. skolniekam. Šī skolēna progresu var skaidrot ar to, ka semestra vidū viņu pārcēla no 2.b uz 2.a, jo 2.b viņam bija grūtības veikt uzmanību mācībām, bet gan vairāk uzmanības tika veltīts savstarpējo attiecību kārtošanai. 2.a klasē šis zēns mazāk ietekmē klases dinamiku un var koncentrēties mācībām, jo 2. a klase ir motivētāka mācībām. Augsti rezultāti ir 2. skolniecei, 3. skolniecei, 29. skolniekam un 46. skolniecei. Minimāla izaugsme vērojama tiem skolēniem, kuriem jau bija augsti rezultāti, kā piemēram, 10., 19., 50., 51., 31., 33. skolēnam. 50. skolniekam, kuram pirmajā mērījumā bija visaugstākie rezultāti, izaugsme nav. To var skaidrot ar to, ka šis skolēns jau tad bija ļoti patstāvīgs un atbildīgs. Turpmāk būtu vajadzīgs šim skolēnam piedāvāt komplicētākus uzdevumus, lai nebūtu stagnācija. Rezultāts ir pazeminājies 6. un 16. skolēnam. 16. skolnieka sekmes ievērojami ietekmē valodas attīstības traucējumi. 6. skolniece bieži vien gaida, ka skolotājs “uzminēs” viņas vajadzību un kavējas ar palīdzības prasīšanu. Iespējams, ka šie skolēni vēl nebija gatavi kļūt daudz patstāvīgāki mācību procesā.

Izvērtējot, kā mainījusies skolēnu sagatavotība stundām, var secināt, ka kopumā skolēni ir kļuvuši atbildīgāki, biežāk atceroties paņemt visus stundām vajadzīgos piederumus (izaugsme no 28 % uz 33 %). Ir palielinājies arī to skolēnu skaits, kuriem dažreiz trūkst kāds no piederumiem (izaugsme no 50 % uz 57 %) un samazinājies to skolēnu skaits, kuriem pusē stundu nav kāds no piederumiem (kritums no 17 % uz 7 %). Nav tādu skolēnu, kuriem lielākajā daļā stundu nav kāds no piederumiem vai nav to vispār (skatīt 5. pielikuma 13. attēlu).

Ir uzlabojusies skolēnu prasme pabeigt darbus laikā. Ievērojami audzis to skolēnu skaits, kuri pabeidz darbus vienmēr laikā (izaugsme no 15 % uz 31 %) un samazinājies to skolēnu skaits, kuri darbus pabeidz reti vai nekad (kritums no 19 % uz 6 %) (skatīt 5. pielikuma 14. attēlu). Šīs prasmes uzlabošanas varētu skaidrot ne tikai ar atbildības augšanu, bet arī laika izpratnes uzlabošanu. Skolēniem ir uzlabojusies prasme meklēt informāciju pašiem. Skolēni stundās māk atbilstoši izmantot gan tehnoloģijas, gan atgādnes, gan regulāri vēršas pie klasesbiedriem, lai noskaidrotu uzdevumu. Pozitīvi, ka ir samazinājies to skolēnu skaits, kuri strādā tikai ar skolotāja atbalstu (skatīt 5. pielikuma 15. attēlu).

Izvērtējot, kā mainījies skolēnu patstāvīgums, var novērot, ka visos kritērijos tas ir audzis. Skolēniem ir uzlabojusies prasme atlasīt nepieciešamo informāciju darbam (izaugsme no 54 % uz 69 %). Ir samazinājies to skolēnu skaits, kuri daļēji prot atlasīt nepieciešamo informāciju darbam (kritums no 43 % uz 28 %), bet nemainīgs palicis to skolēnu skaits, kuriem nav šīs prasmes (4 %) (skatīt 5. pielikuma 16. attēlu). Iespējams, šiem skolēniem vajadzīgs ilgāks laika periods, lai uzlabotu šo prasmi vai arī citas metodes un paņēmieni.

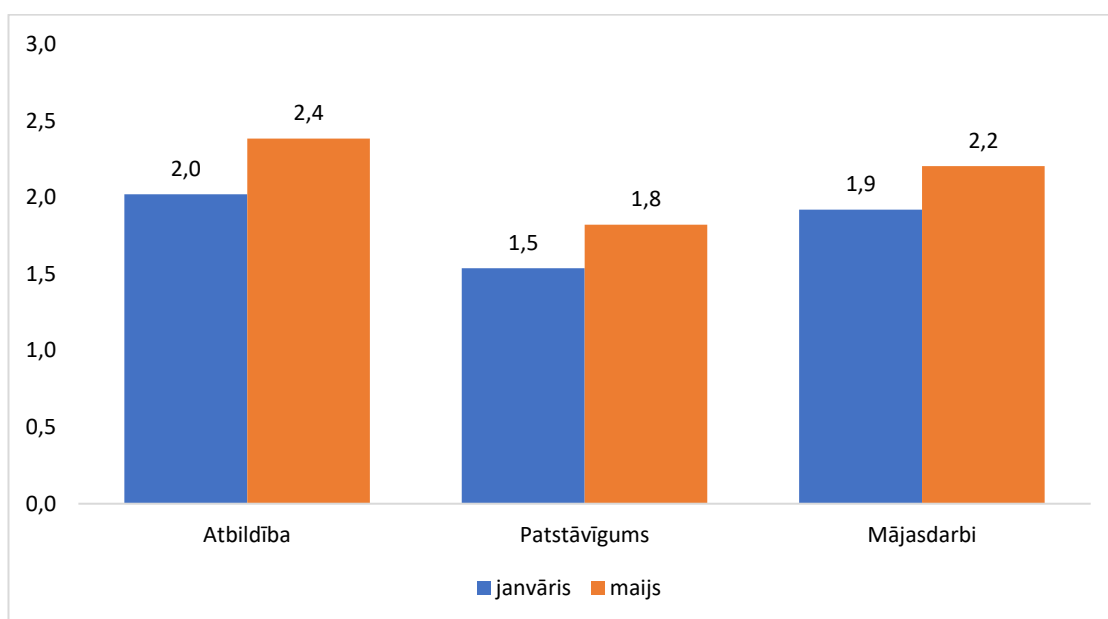
Skolēniem ir arī uzlabojusies prasme patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem un plānot savas darbības. Gandrīz divas reizes audzis to skolēnu skaits, kuriem ir šī prasme (izaugsme no 26 % uz 48 %). Gandrīz nemainīgs ir to skolēnu skaits, kuriem atsevišķos gadījumos nepieciešams atbalsts (kritums no 43% uz 41 %). Ievērojami samazinājies to skolēnu skaits, kuriem ir vajadzīgs atbalsts (kritums no 26 % uz 7 %), kā arī mazinājies to skolēnu skaits, kuri strādā tikai pēc gatava plāna (kritums no 6 % uz 4 %) (skatīt 5. pielikuma 17. attēlu). Šīs prasmes uzlabošanas var skaidrot ne tikai ar pielietoto metožu efektīgumu, bet arī skolēnu vispārējās lasītprasmes uzlabošanas.

Izvērtējot skolēnu prasmi sekot līdzī laimam, var redzēt, ka skolēniem ir uzlabojusies prasme sekot līdzī laimam un pabeigt uzdevumus laikus (izaugsme no 43 % uz 56 %). Nemainīgs ir to skolēnu skaits, kuri regulāri vēršas pēc palīdzības (37 %). Samazinājies to skolēnu skaits, kuri neseko laimam (kritums no 20 % uz 7 %) (skatīt 5. pielikuma 18. attēlu). Skolēni šajā vecumā vēl joprojām mācās pazīt pulksteni, tāpēc ir saprotams, ka daudziem skolēniem ir vajadzīgs atbalsts, lai ievērotu laika rāmi.

Izvērtējot skolēnu mājasdarbu pildīšanas paradumus, var novērot, ka tie ir uzlabojušies. 70 % skolēnu mājasdarbus nodod laikā, kas ir ļoti pozitīvi. Tomēr 26 % skolēnu mājasdarbus nodod ar dažu dienu kavēšanos, bet 4 % tos nodod vēlū vai nenodod vispār (skatīt 5. pielikuma 19. attēlu). Iespējams, ka mājasdarbu izpilde paredzētajā laikā daļai skolēnu sagādā problēmas, jo tie ir neregulāri un reti. Arī mājasdarbu izpildes kvalitāte ir uzlabojusies. Ir audzis to skolēnu skaits, kuri izpilda visus uzdevumus (izaugsme no 37 % uz 59 %), tomēr diezgan liels skaits (35%) skolēnu aizmirst, nepamana vai nesaprot kādu no mājās veicamajiem uzdevumiem. Tikai 6 % izpilda pusi uzdevumu, bet nav tādu skolēnu, kuri nenodod mājasdarbu vispār (skatīt 5. pielikuma 20. attēlu). Ir augusi arī skolēnu mājasdarbu kvalitāte. Dubultojušies to skolēnu skaits, kuri paveic darbus atbilstoši kritērijiem, prasītajam formātam (izaugsme no 20 % uz 44 %) un ievērojami mazinājies to skolēnu skaits, kuriem ir nekārtīgi vai grūti salasāmi darbi (kritums no 22 % uz 4 %). Skolēni vēl joprojām pilnveido prasmi kļūdas nosvītrot, nevis aizķēpāt (skatīt 5. pielikuma 21. attēlu).

Izvērtējot skolēnu izaugsmi, var secināt, ka mācību stundās ir iespējams attīstīt un pilnveidot patstāvīgās mācīšanās prasmes. Izmantotās metodes un paņēmieni ir bijušas

efektīvas. Visos kritērijos (atbildība, patstāvīgums, mājasdarbi) ir vērojama skolēnu izaugsme (skatīt 7.1. attēlu). Iespējams, ka skolēniem būtu novērojams patstāvīgo prasmju uzlabojums arī bez minēto metožu izmantošanas, tomēr šie uzlabojumi, visticamāk būtu daudz mazāki. Nelieli un reti mājasdarbi skolēniem liek pierast, ka ir uzdevumi, kurus jāveic ārpus stundām, taču tas nav milzīgs slogs gan skolēnam, gan vecākiem, jo apjomīgi mājasdarbi prasītu, visticamāk, vecāku iesaisti darbu veikšanā. Skolēniem kļūstot vecākiem, viņi būs prasmīgi un patstāvīgi un mācēs paši mācīties gan mājās, gan mācību stundās. Daži no skolēniem, it īpaši 3. klasē, jau tagad ir ar ļoti augstām patstāvīgās mācīšanās prasmēm, ko svarīgi ņemt vērā nākamajā mācību gadā, plānojot mācību uzdevumus. Tāpat svarīgi sniegt nepieciešamo atbalstu tiem skolēniem, kuriem ir grūtības plānot savu darbu, paveikt uzdevumus laikus un patstāvīgās mācīšanās prasmes kopumā ir zemā līmenī.

7.1. att. Izaugsmes salīdzinājums pa kritērijiem janvāris - maijs

NOBEIGUMS

Šī diplomdarba mērķis bija izprast patstāvīgo mācīšanās prasmju un mājasdarbu būtību, to savstarpējās mijsakārtības, ņemot vērā sākumskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības. Tiek secināts, ka:

- Patstāvīgās mācīšanās prasmes ir prasmju kopums, kas iekļauj mācību mērķa izvirzīšanu, darbību plānošanu, metožu izvēli un vēlmi mācīties. Šīs prasmes var sākt attīstīt 8 – 10 gadu vecumā, kad bērniem parādās metakognīcijas prasmes. Patstāvīgās mācīšanās prasmes var apgūt, izmantojot konkrētus paņēmienus. Patstāvīgu mācīšanos mācību stundās var organizējot hierarhisko vai procesa modeli. Patstāvīgo mācīšanās prasmju attīstīšanās ir viens no ieguvumiem, pildot mājasdarbus. Patstāvīgu mācīšanos stundās var organizēt izmantojot hierarhisko vai procesa modeli.
- Mājasdarbs ir skolotāja uzdots darbs, kuru paredzēts veikt ārpus mācību stundu laika. Tas ir patstāvīgi veicams darbs. Mājasdarbs nav obligāti jāpilda mājās, tā var būt jebkura skolēna izvēlēta vieta darba veikšanai. Iespējams mājasdarbu veikt arī mācību stundā, ja stundas darbs viss ir paveikts.
- Mājasdarbu pildīšana nodrošina gan akadēmisko zināšanu izaugsmi, gan patstāvīgās mācīšanās prasmju attīstīšanos. Pētījumā Dž. Hatijs ir pierādījis, ka sākumskolas vecumā mājasdarbu veikšana nesniedz skolēniem ievērojamus akadēmiskos sasniegumus. Sākumskolas vecumā daudz būtiskāk ir stundās apgūt prasmi mācīties. Ja šīs prasmes nebūs, skolēns nespēs mājasdarbu paveikt patstāvīgi.
- Sākumskolas vecums ir vislabākais laiks, kad sākt apgūt patstāvīgās mācīšanās prasmes, jo skolēniem attīstās metakognīcijas prasmes. Patstāvīgās mācīšanās prasmes var attīstīt, izmantojot mācību stundās dažādas metodes un paņēmienus, piemēram, mērķa noteikšana, sava progresā izvērtēšana, stratēģiju izvērtēšana un piemeklēšana u. tml.
- Veicot pētījumu skolā X tiek pierādīts, ka patstāvīgās mācīšanās prasmes var attīstīt mācību stundās, izmantojot konkrētus paņēmienus. Izvērtējot skolēnus pēc izstrādātā protokola janvārī un maijā, var secināt, ka gandrīz visiem skolēniem patstāvīgās mācīšanās prasmes ir augušas. Tikai diviem no 54 skolēniem šīs prasmes ir pasliktinājušās, iespējams, ka skolēni nebija gatavi tādai atbildībai un brīvībai savā mācību procesā.

Atbildot uz izvirzīto pētniecisko jautājumu var secināt, ka galvenais patstāvīgo mācīšanās prasmju attīstīšanas nosacījums ir skolēnu gatavība un atbilstošu metožu un paņēmienu izmantošana, lai sekmētu patstāvīgas mācīšanās prasmju attīstību. Skolēnus daudz patstāvīgākam darbam stundās var sagatavot, lēnām samazinot sniegto atbalstu, ļaujot kļūt atbildīgākiem pašiem skolēniem par mācīšanos. Patstāvīgo mācīšanās prasmju attīstīšana stundās uzlaboja skolēnu mājasdarbu nodošanas precīzumu un kvalitāti.

Šo pētījumu varētu attīstīt, iesaistot visas sākumskolas klases (1. – 6. klase). Turpmāk varētu veikt pētījumu, salīdzinot patstāvīgās mācīšanās prasmes dažādiem skolēniem. Grupas, kuras varētu salīdzināt:

- skolēni, kuriem bieži tiek uzdoti mājasdarbi, stundās netiek īpaši mācītas patstāvīgās mācīšanās prasmes;
- skolēni, kuriem bieži tiek uzdoti mājasdarbi un tiek mācītas patstāvīgās mācīšanās prasmes;
- skolēni, kuriem nav / ir maz mājasdarbi un tiek mācītas patstāvīgās mācīšanās prasmes;
- skolēni, kuriem nav / ir maz mājasdarbi un tiek mācītas patstāvīgās mācīšanās prasmes.

Šāda pētījuma veikšana sniegtu plašāku priekšstatu par to, kā vislabāk sākumskolas vecumā attīstīt patstāvīgās mācīšanās prasmes un kādi paņēmieni un metožu kopums ir visefektīvākais.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. Anspaks, Jānis. (2003) *Pedagoģijas idejas Latvijā*. Rīga: RaKa.
2. Arcus, Doreen. (1998) Attention. *The Gale Encyclopedia of Childhood and Adolescence*. Ed. J., Kagan, S. B., Gall. Gale, 102. – 104.
3. Bernier, Jennifer, Levin, Elizabeth. (2011) Attention. *Encyclopedia of Child Behavior and Development*. Ed. S., Goldstein, J. A., Naglieri. New York : Springer, 143. – 148.
4. *Bērni Latvijā 2016* (2016) Centrālās statistikas pārvalde. (2016). [skatīts 12.05.2017.]. Piekļuve: <http://www.csb.gov.lv>
5. *Bērni pēc vecuma pirmsskolas izglītības iestādēs 1. septembrī, 7 gadi*. (2010. – 2015.) Centrālās statistikas datubāzes pārvalde. [skatīts 10.05.2017.]. Piekļuve: <http://data.csb.gov.lv>
6. Bērziņa, Dace, Markus, Dace. (2015) Bērnu socializēšanās izpausme valodā. *Bērņa valoda Latvijā 21. gadsimtā*. Atb. red. D. Markus, A. Vulāne. Rīga: Zinātne.
7. Bialika, Māja, Fadels, Čārlzs, Trilings Bērnijs. (2017) *Četru dimensiju izglītība*. Lielvārde: Lielvārds.
8. Cambridge Dictionary (2017). *Homework*. [skatīts 17.03.2017.]. Piekļuve: <http://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/homework>
9. Carbonaro, William. (2005). Tracking, Students' Effort, and Academic Achievement. *Sociology of Education*, Vol. 78, 27 – 49. [skatīts 01.05.2017.]. Piekļuve: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/003804070507800102>
10. Carroll, John B. (1989) The Carroll Model: A 25-Year Retrospective and Prospective View. *Educational Researcher*, Vol. 18, No. 1, 26 – 31. [skatīts 07.05.2017.]. Piekļuve: <http://www.jstor.org/stable/1176007>
11. Cooper, Harris, Robinson, Civey, Jorgianne, Patall, Erika A. (2006) Does Homework Improve Academic Achievement? A Synthesis of Research, 1987-2003. *Review of Educational Research Spring 2006*, Vol. 76, No. 1, 1 – 62. [skatīts 27.04.2017.]. Piekļuve: <http://emilkirkegaard.dk>
12. English Oxford Living Dictionaries (2017). *Homework*. [skatīts 17.03.2017.]. Piekļuve: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/homework>
13. Eriks H. Eriksons. (1998) *Identitāte: Jaunība un krīze*. Rīga: Jumava.
14. Flook, Lisa, Smalley, Susan L., Kitil, Jennifer M., Galla, Brian M., Kaiser-Greenland, Susan, Locke, Jill, Ishijima, Eric, Kasari, Connie. (2010) Effects of Mindful Awareness Practices on Executive Functions in Elementary School Children. *Journal of Applied School Psychology*, Vol. 26, 70 – 95. [skatīts 20.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15377900903379125>
15. Godwin, Karrie E., Almeda, Ma V., Petrccia, Megan, Baker, Ryan S., Fisher, Anna V. (2013) Classroom activities and off-task behavior in elementary school children.

Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society, Vol. 35, 2428 – 2433. [skatīts 22.05.2017.]. Piekļuve: <http://www.columbia.edu>

16. Goetz, Thomas, Nett, Ulrike L., Hall, Nathan C. (2013) *Self-Regulated Learning. Emotion, Motivation, and Self-Regulation: A Handbook For Teachers*. Ed. N. C. Hall, T. Goetz, 123 -166.
17. Goldfarb, Cynthia, Ford-Jones, Lee, Tocek, Kristina. (2011) *Physical Development in School-Age Children*. [skatīts 27.05.2017.]. Piekļuve: <http://www.aboutkidshealth.ca>
18. Golubeva, Ausma, Puškarevs, Igors. (1999) *Bērna attīstība*. Lielvārde: Lielvārds.
19. Hattie, John. (2009). *Visible Learning. Hattie Ranking of Effect Sizes* [skatīts 07.05.2017.]. Piekļuve: <https://visible-learning.org/2016/04/hattie-ranking-backup-of-138-effects/>
20. Hopkins, Brian, Barr, Ronald G., Mitchel, George F., Rochart, Philippe. (2005) *The Cambridge encyclopedia of Child Development*. Cambridge: Cambridge University press.
21. Humphrey, Andy. (2017) *Physical Developmental Stages for Elementary Students*. [skatīts 27.05.2017.]. Piekļuve: <http://oureverydaylife.com/physical-developmental-stages-elementary-students-17901.html>
22. Husen, Torsten. (1995) *The International Encyclopedia of Education*. Second edition. Vol. 5. Oxford : Pergamon
23. Interneta vārdnīca “tezaurs.lv”. (2017) Sast. A. Spektors. Piekļuve: <http://www.tezaurs.lv>
24. *Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts*. (2018) Projekta apraksts. [skatīts 04.02.2018.]. Piekļuve: <https://domaundari.lv>
25. Izglītības likums. (1999) [skatīts 17.03.2017.]. Piekļuve: <https://likumi.lv>
26. *Izglītojamo skaits sadalījumā pa izglītības līmeņiem*. (2015) Centrālās statistikas datubāzes pārvalde. [skatīts 10.05.2017.]. Piekļuve: <http://data.csb.gov.lv>
27. *Izglītojamo skaits vispārīzglītojošajās dienas skolās pa klasēm, 1. klase*. (2013. / 2014. – 2015. / 2016. m.g.). Centrālās statistikas datubāzes pārvalde. [skatīts 10.05.2017.]. Piekļuve: <http://data.csb.gov.lv>
28. Kahneman, Daniel. (1993) *Attention and Effort*. New Jersey: Prentice – Hall Inc., Englewood Cliffs. [skatīts 12.02.2018.] Piekļuve: <https://pdfs.semanticscholar.org>
29. Karpicke, Jeffrey D., Blunt, Janell R., Smith, Megan A., Karpicke, Stephanie S. (2014) Retrieval-based learning: The need for guided retrieval in elementary school children. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* Vol. 3, 198 – 206. [skatīts 10.02.1028.] Piekļuve: <https://www.sciencedirect.com>
30. Kralovec, Etta. (2007₁) A Brief History of Homework. *Encounter*, Vol. 20, No 4, 3 – 7. [skatīts 12.04.2017.]. Piekļuve: <https://people.hofstra.edu>
31. Kralovec, Etta. (2007₂) New Thinking about Homework. *Encounter*, Vol. 20, No 4, 3 – 7. [skatīts 12.04.2017.]. Piekļuve: <https://people.hofstra.edu>

32. Ķestere, Iveta. (2010) *Pedagoģijas vēsture: skola, skolotājs, skolēns*. Rīga: Zvaigzne ABC.
33. Larson, Jim. (2008) Angry and Aggressive Students. *The Education Digest*, Vol. 73, Iss. 7, 48 – 52. [skatīts 25.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.nasponline.org>
34. Marzano, Robert J., Pickering, Debra J. (2007). Special topic: The Case For and Against Homework. *Educational Leadership*, Vol.64, No.6, 74 – 79. [skatīts 20.04.2017.]. Piekļuve: <http://www.ascd.org/publications/>
35. McLeod, Saul. (2009) *Jean Piaget*. [skatīts 17.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.simplypsychology.org/piaget.html#stages>
36. McLeod, Saul. (2017) *Erik Erikson*. [skatīts 30.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>
37. Morin, Amanda. (2017) *Developmental Milestones for Elementary School*. [skatīts 30.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.verywell.com>
38. Napoli, Maria, Krech, Rock, Paul, Holley, Lynn C. (2005) Mindfulness Training for Elementary School Students: The Attention Academy. *Journal of Applied School Psychology*, Vol. 21, 99 – 125. [skatīts 16.05.2017.]. Piekļuve: <http://ajibik.typepad.com>
39. Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem : LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 468. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 165 (2014, 22. aug.).
40. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000) aut. kolektīva vad. V. Skujiņa. Rīga: Zvaigzne ABC
41. Petty, Geoff. (2009) *Teaching Today. A Practical Guide, Fourth Edition*. United Kingdom: Nelson Thornes.
42. Piažē, Žans. (2002) *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Pētergailis.
43. *Skolotāju skaits vispārīgizglītošajās skolās*. (2015) Centrālās statistikas datubāzes pārvalde. [skatīts 10.05.2017.]. Piekļuve: <http://data.csb.gov.lv>
44. Smilkstein, Rita. (2011) *We`re Born to Learn, Second Edition*. California: Corwin, A SAGE Company.
45. Staris, Alfrēds, Ūsiņš, Vladimirs. (2007) *Izglītības un pedagoģijas ideju attīstība Latvijā līdz 1900.gadam*. Rīga: Raka
46. Trautwein, Ulrich, Schnyder, Inge, Niggli, Alois, Neumann, Marko, Lüdtke, Oliver. (2008) Chameleon effects in homework research: The homework–achievement association depends on the measures used and the level of analysis chosen. *Contemporary Educational Psychology*, Vol. 34, Iss. 1, 77 – 88. [skatīts 24.03.2017.]. Piekļuve: <http://www.sciencedirect.com>
47. Vatterott Cathy. (2009) *Rethinking Homework: Best Practices That Support Diverse Needs*. Washington: ASCD [skatīts 25.04.2017.]. Piekļuve: <http://www.ascd.org>
48. Vispārējās izglītības likums. (1999) [skatīts 17.03.2017.]. Piekļuve: <https://likumi.lv>

49. *Vispārizglītojošo skolu skaits statistiskajos reģionos un republikas pilsētās.* (2015) Centrālās statistikas datubāzes pārvalde. [skatīts 10.05.2017.]. Piekļuve: <http://data.csb.gov.lv>
50. Wisconsin Child Welfare Training System. (n.g.) *Developmental Stages of Infants and Children.* [skatīts 27.05.2017.]. Piekļuve: <http://wcpds.wisc.edu>
51. Zirpoli, Thomas J.(2008) *Behavior Management: Applications for Teachers.* Minnesota: Pearson Education Inc. [skatīts 25.05.2017.]. Piekļuve: <https://www.education.com>

PIELIKUMI

1. pielikums. Fokusgrupas intervijas atbilžu apkopojums

2. tabula

Skolas X skolotāju fokusgrupas intervijas atbilžu apkopojums

Mācību priekš - mets (1.)	Klase (2.)	MD ¹ uzdošanas biežums (3.)	Uzdevumu veidi (4.)	MD veikšanai paredzētais laiks (5.)	Pieaugušā iesaiste (6.)	MD uzdošanas iemesli (7.)	MD pārbaude (8.)	Kļūdu analīze MD (9.)	Motivēšana, rīcība MD nepildīšanas gadījumā (10.)
Dabas – zinības (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Vienu reizi semestrī	Novērojumu veikšana un to fiksēšana.	Līdz 60 min	Lielākajai daļai skolēnu pieaugušā palīdzība nebūtu vajadzīga.	Zināšanu nostiprināšanai.	Stāsta skolēns klasei, pārrunā.	Neanalizē. Ja lielas kļūdas, tad pārrunā individuāli konsultācijās.	Nemotivē
	2. klase	Divas reizes semestrī	Darba lapu pabeigšana Novērojumu veikšana un to fiksēšana.			Prasmju nostiprināšana, darbu pabeigšana. Motivators aktīvāk strādāt stundās.	Pārbauda skolotājs, bonusa punkti lielajiem darbiem.	Individuāli pārrunā	
	3. klase	Reizi divos mēnešos	Projekta veidošana. Prezentāciju veidošana, stāstījuma gatavošana. Eksperimenta plānošana.	Līdz 2 stundām		Papildus laika veltīšana - darbu pabeigšana. Prasmju trenēšana. Sagatavošanās nākamajai stundai.	Prezentē, demonstrē, nodod. E-klasē MD, apguves rādītājs PD vērtējums	Individuāli pārrunā kļūdas. Vērtē sevi, ko papildina klasesbiedru vērtējums (prezentācijas).	Vērtējums kā motivators. Brīdina par sekām – nevarēs izpildīt stundas uzdevumu.
	4. klase	Trīs reizes semestrī		Līdz 3 – 4 stundām			MD žurnālā i / ni Atzīme PD, ja lielais MD	Vērtē sevi, ko papildina klasesbiedru vērtējums (prezentācijas). Pārrunā klasē kopā vai	Neieskaitīts par darbu. Brīdina par sekām – nevarēs izpildīt stundas uzdevumu.
	5. klase	Četras reizes semestrī							

¹ MD - mājasdarbs

								individuāli klūdas.	
Latviešu valoda	1. klase (1. skolotājs)	Reizi mēnesī.	Mācīties no galvas, nostiprināt stundā apgūto dzejoli, skaitāmpantu.	Individuāli , atkarīgs no katra skolēna. Vidēji 10 – 15 min.	Jā, diezgan lielā mērā.	Atmiņas trenēšanai, trenēt atbildību par mājas veicamajiem darbiem.	Runā dzejoļus skolotājam. Vērtējums e-klasē - apguves rādītājs.	Uzreiz konstatē situāciju.	Nemotivēju.
	2. klase (2. skolotājs)	Reizi mēnesī	Stāstījuma gatavošana	Individuāli , atkarīgs no katra bērna.	Pieaugušā palīdzība varētu būt vajadzīga atsevišķiem skolēniem.	Prasmju pilnveidošanai, zināšanu nostiprināšanai.	Stāsta klases priekšā sagatavoto stāstījumu. Parāda pārbaudes darbā savas zināšanas. Darba lapas nodod un skolotājs pārbauda.	Pārrunā individuāli. Dod izlabotus darbus apskatīties.	Motivē, pamatojot, ko skolēns iegūs, veicot šo darbu.
	3. klase (2. skolotājs)	Reizi mēnesī	Gatavošanās pārbaudes darbiem Darba lapu pabeigšana						
	4. klase (1. skolotājs)	Reizi divās nedēļās	Radošais darbs, informācijas strukturizēšana tabulās, kaut kā noskaidrošana.	3 dienas	Jā, ja uzdevums to prasa (piemēram, intervija).	Lai trenētu patstāvīgās mācīšanās prasmes.	Mācību uzdevums stundā prasa pielietot mājas sagatavoto. Ieskaitīts / neieskaitīts par visiem mājasdarbiem.	Ja pēc būtības ir pareizi, sīkāka pārbaude netiek veikta (piemēram, pareizrakstības pārbaude).	Nevar piedalīties stundas darbā. Vērtējums kā motivators ("nv" par neizdarītu darbu).
Mate - mātika	5. klase (1. skolotājs)								
	1. klase (1. skolotājs)	Vienreiz gadā	Jāmācās saskaitīt divus vienādus skaitļus, pirmajā desmitā.	1 nedēļa	Atkarīgs no bērna.	Iegaumēšanai no galvas, prasmju trenēšanai.	Nepārbauda.	Nav.	Pamato, kāpēc vajag - nav citu variantu, kā trenēt.
	2. klase (2. skolotājs)	Reizi divās nedēļās	Rakstiski uzdevumi darba lapās.	1 nedēļa	Nevajadzētu.	Prasmju trenēšanai.	Nodod darbus skolotājam., vērtē ar ieskaitīts / neieskaitīts.	Izlabo un atdod apskatīties.	Nemotivē. Vērtējums kā motivators ("nv" par neizdarītu darbu).
	3. klase (2. skolotājs)								
	4. klase (1. skolotājs)	Divi mājasdarbi	Izmantojot aplikāciju vai ko citu, trenēt reizrēķinu. Pabeigt darba lapu.	1 nedēļa	Atkarīgs no bērna, bet var pastāvīgi.	Prasmju trenēšanai.	Nepārbauda. "Biļete" pret kuru saņem pārbaudes darbu.	Nav.	Pamato, kāpēc vajag. Nav citu variantu, kā trenēt.
5. klase (1. skolotājs)									

Angļu valoda (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Reizi mēnesī. Dod MD arī pēc skolēnu pieprasījuma.	Darba lapa	1 nedēļa	Atkarīgs no uzdevuma sarežģītības.	Prasmju trenēšanai.	Ja visai klasei MD, tad viens otram pārbauda. Vērtē ar ieskaitīts neieskaitīts. Ja individuāls, tad atzīmē kļūdas un skolēns pārbauda pats.	Pārrunā ar visu klasi.	Vērtējums motivē, pierāda noderīgumu.
	2. klase								
	3. klase								
	4. klase								
	5. klase								
Mūzika (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Nav	-	-	-	-	-	-	-
	2. klase	Nav	-	-	-	-	-	-	-
	3. klase	Reizi pusgadā	Projekta darbs	1 nedēļa	Nav vajadzīga.	Prasmju trenēšanai.	Prezentē klasē savu projekta darbu. Vērtējums – e-klasē apguves rādītājs.	Skolēni analizē veiksmes un neveiksmes viens otra darbos.	Nav vajadzīgs motivēt, mājasdarbus pilda.
	4. klase								
	5. klase								
Vizuālā māksla (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Nav mājasdarbu	-	-	-	-	-	-	-
	2. klase		-	-	-	-	-	-	-
	3. klase		-	-	-	-	-	-	-
	4. klase	Divi mājasdarbi gadā	Radošais darbs rakstiski. Bukleta veidošana.	Divas nedēļas	Nav vajadzīga.	Prasmju trenēšanai.	Prezentē klasē savu darbu. Vērtējums – e-klasē atzīme.	Prezentē un vērtē paši, skolotājs	Nav vajadzīgs motivēt, mājasdarbus pilda.
	5. klase								
Projekti (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Nav mājasdarbu	-	-	-	-	-	-	-
	2. klase		-	-	-	-	-	-	-
	3. klase	Divi mājasdarbi semestrī	Izpēta latvju zīmes mājās atrodamos objektos. Ierunā tekstu video.	Līdz 20 min	Nav vajadzīga.	Sagatavošanās stundai. Lai skolotājs saprastu, ko zina par jauno tēmu.	Redz, kurš ir iesūtījis darbu. Vērtējums – ieskaitīts / neieskaitīts, bonusa punkti vērtējumam.	Pārrunā ar klasi.	Mājasdarbs ir interesants, saistošs. Vērtējums kā motivators. Grūtāk strādāt stundā, ja nav MD.
	4. klase								
	5. klase								
Sociālās zinības un ētika	1. klase	Nav mājasdarbu	-	-	-	-	-	-	-
	2. klase		-	-	-	-	-	-	-
	3. klase		-	-	-	-	-	-	-

(viens skolotājs visām klasēm)	4. klase		-	-	-	-	-	-	-
	5. klase		-	-	-	-	-	-	-
Sports (viens skolotājs visām klasēm)	1. klase	Nav mājasdarbu	-	-	-	-	-	-	-
	2. klase	Reizi semestrī	Vispārējās fiziskās attīstības vingrinājumi – turēšanās balstā ar taisnām rokām (planks).	Līdz 10 minūtēm.	Individuāli, skatoties pēc bērna vajadzībām. Var palīdzēt, lai kontrolētu vingrinājuma izpildes pareizumu.	Uzlabot bērna vispārējo fizisko sagatavotību.	Katrā mācību stundā visa klase pilda konkrēto vingrinājumu. Rezultāta mērīšana notiek janvārī (sasniegtais rezultāts pirms) un maijā (sasniegtais rezultāts pēc).	Konstatē situāciju uzreiz un labo stundā.	Motivē ar sarunu.
	3. klase		Visp. fiz. att. vingr. – lēcieni pāri barjerām.						
	4. klase		Visp. fiz. att. vingr. – atspiešanās, lēcieni pāri barjerām ar abām kājām.						
	5. klase								
Infor - mātika	5. klase	Nav mājasdarbu	-	-	-	-	-	-	-

2. pielikums. Skolēnu pirmās izvērtēšanas protokols

3. tabula

2. klases skolēnu pirmās izvērtēšanas protokols (janvāris)

Kritēriji		1. skolnieks	2. skolniece	3. skolniece	4. skolnieks	5. skolniece	6. skolniece	7. skolnieks	8. skolnieks	9. skolniece	10. skolniece	11. skolnieks	12. skolnieks	13. skolnieks	14. skolniece	15. skolniece	16. skolnieks	17. skolniece	18. skolnieks	19. skolniece	20. skolniece	21. skolnieks	22. skolnieks	23. skolniece	24. skolnieks	25. skolnieks	26. skolnieks	27. skolniece
1. Atbildība	1.1. Ir līdzīgi nepieciešamie mācību piederumi.	2	3	3	3	4	4	1	3	4	4	3	2	2	2	4	3	3	3	4	4	2	3	4	2	3	3	4
	1.2. Pabeidz iesāktos uzdevumus līdz galam.	1	1	1	0	2	1	1	0	2	3	3	2	1	1	2	0	2	1	3	1	1	1	0	1	2	0	2
	1.3. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu.	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	0	1	2	0	2	2	2	2	2	1	1	2	0	2	0
2. Patstāvīgums	2.1. Prot atlasīt nepieciešamo informāciju.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	0	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2
	2.2. Izlasa uzdevuma nosacījumus, pats izvērta darbības soļus.	1	2	2	2	1	2	3	2	2	3	3	3	0	1	2	0	3	2	3	2	1	1	1	1	2	1	3
	2.3. Seko līdzīgi laikam, lai paspētu izpildīt uzdevumus.	1	0	0	1	1	1	2	0	2	2	2	2	1	1	2	0	2	1	2	1	1	1	0	1	2	0	1

3. Mājasdarbi	3.1. Izpilda paredzētajā laikā.	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	0	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2
	3.2. Izpilda paredzētajā apjomā.	2	2	2	2	2	2	1	2	3	3	3	2	1	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2	1	3	2	3
	3.3. Izpilda paredzētajā kvalitātē.	1	2	2	1	2	2	1	0	2	3	3	1	1	2	3	2	2	2	3	3	1	1	2	2	2	2	3

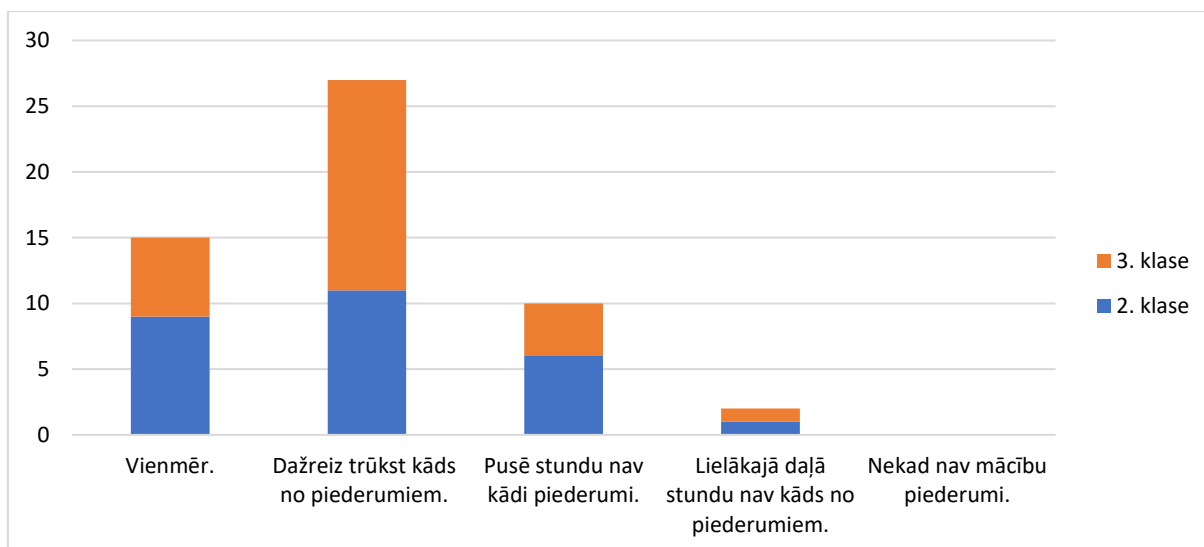
4. tabula

3. klases skolēnu pirmais izvērtēšanas protokols (janvāris)

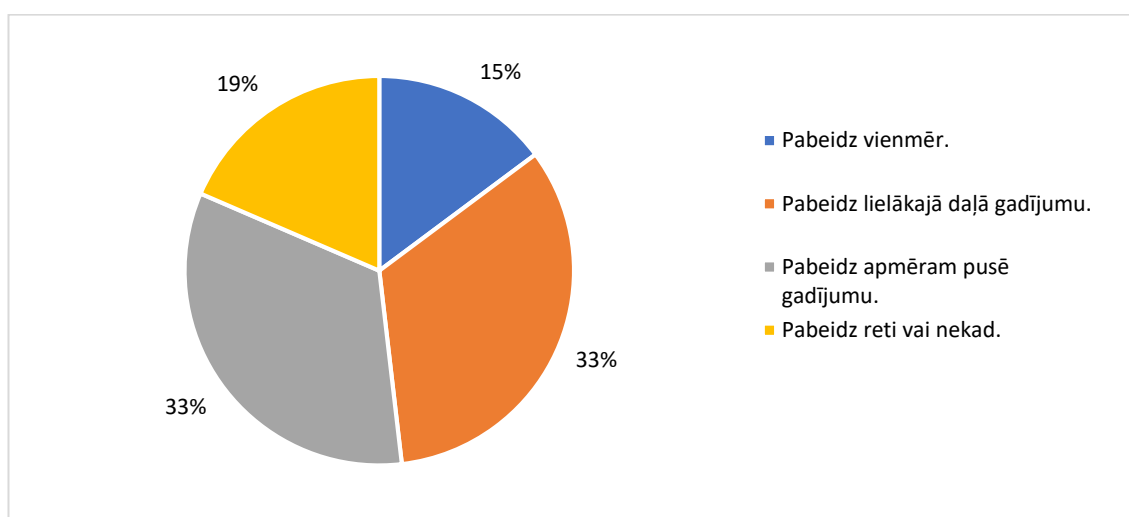
Kritēriji	28. skolnieks	29. skolnieks	30. skolniece	31. skolnieks	32. skolnieks	33. skolniece	34. skolnieks	35. skolniece	36. skolniece	37. skolniece	38. skolniece	39. skolnieks	40. skolniece	41. skolniece	42. skolniece	43. skolniece	44. skolnieks	45. skolnieks	46. skolniece	47. skolnieks	48. skolnieks	49. skolniece	50. skolnieks	51. Oskolniece	52. skolnieks	53. skolniece	54. skolniece
	Atbildība																										
1.1. Ir līdzīgi nepieciešamie mācību piederumi.	1	3	3	4	3	4	3	3	3	3	4	2	3	2	3	3	2	4	3	3	3	3	4	4	2	3	3
1.2. Pabeidz iesāktos uzdevumus līdz galam.	1	0	2	2	1	3	2	2	2	2	2	0	3	1	0	2	0	0	2	1	3	1	3	2	1	3	2
1.3. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu.	2	2	1	3	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	0	2	2	3	1	3	2	2	3	2
Patstāvīgums																											
2.1. Prot atlasīt nepieciešamo informāciju.	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	0	1	2	2	1	2	2	1	2	2
2.2. Izlasa uzdevuma	3	1	2	3	1	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	1	0	2	2	3	1	3	3	2	3	2

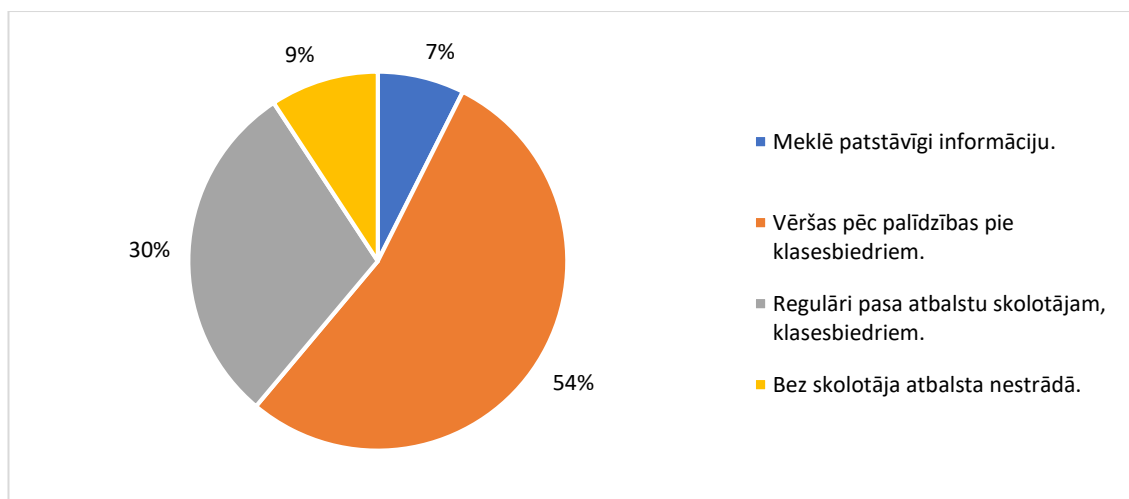
3. pielikums. Skolēnu pirmā izvērtējuma apkopojums

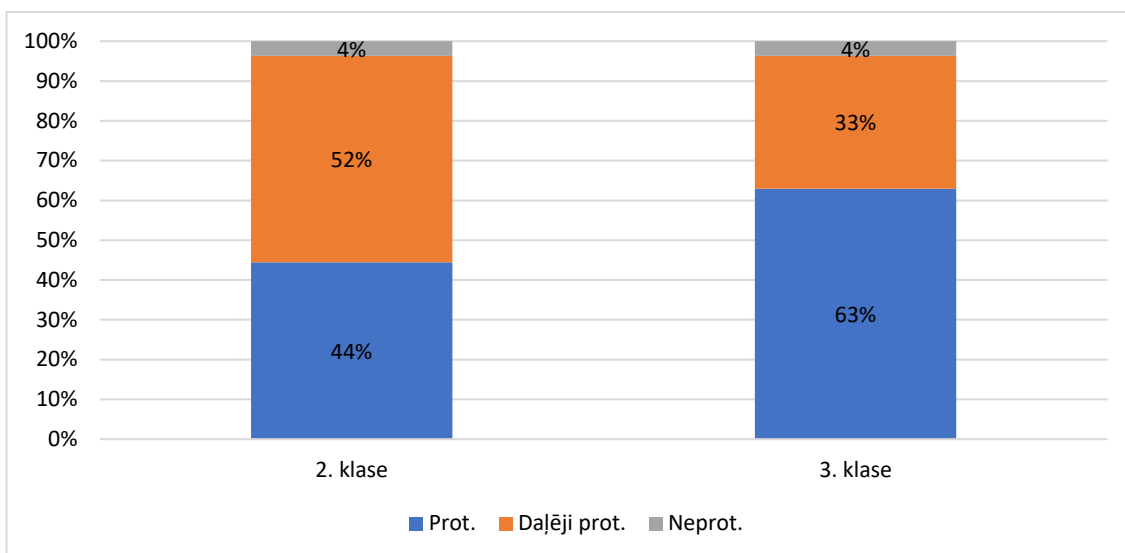
2. att. Mācību stundās ir līdzīgi nepieciešamie mācību piederumi, janvāris (1.1.)

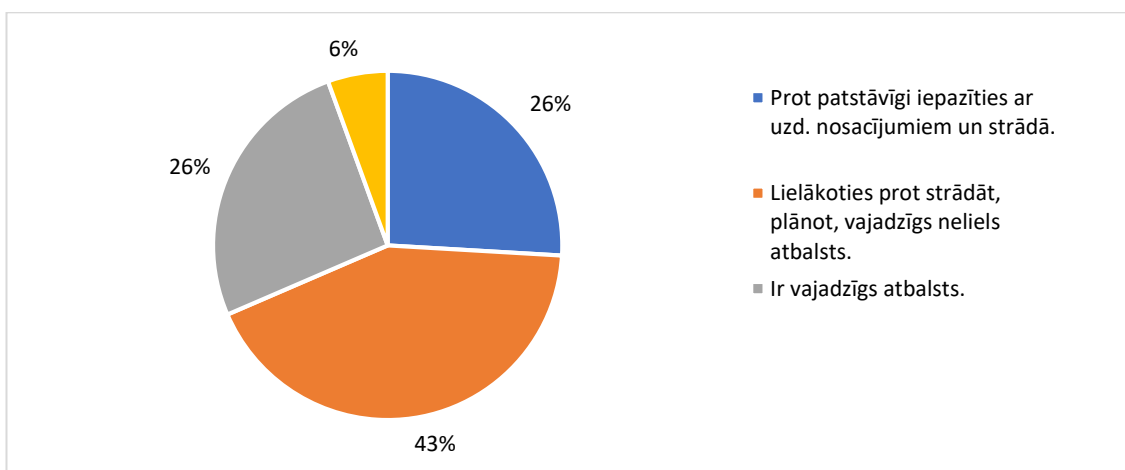
3. att. 2. un 3. klases skolēnu prasme pabeigt iesāktos uzdevumus līdz galam, janvāris (1.2.)

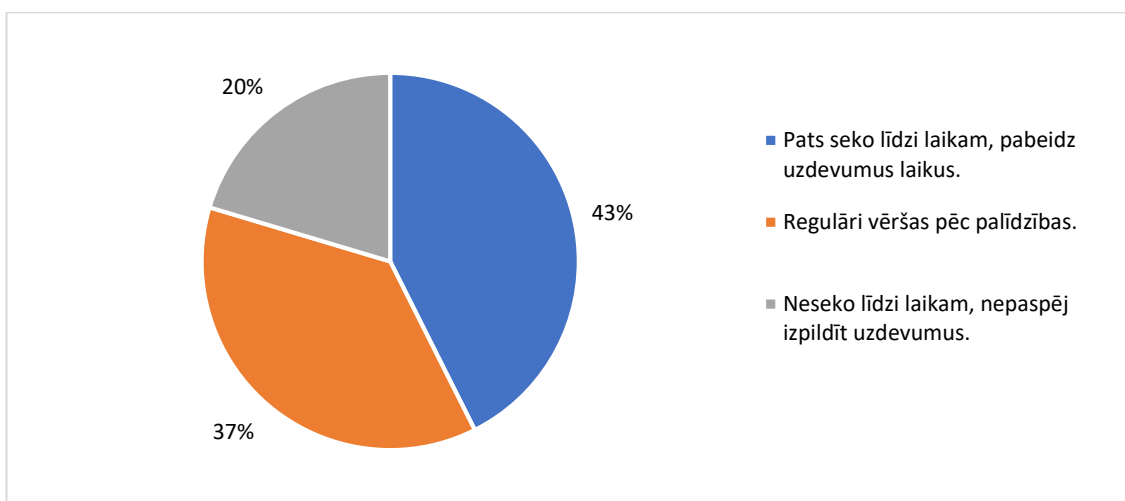
4. att. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu, janvāris (1.3.)

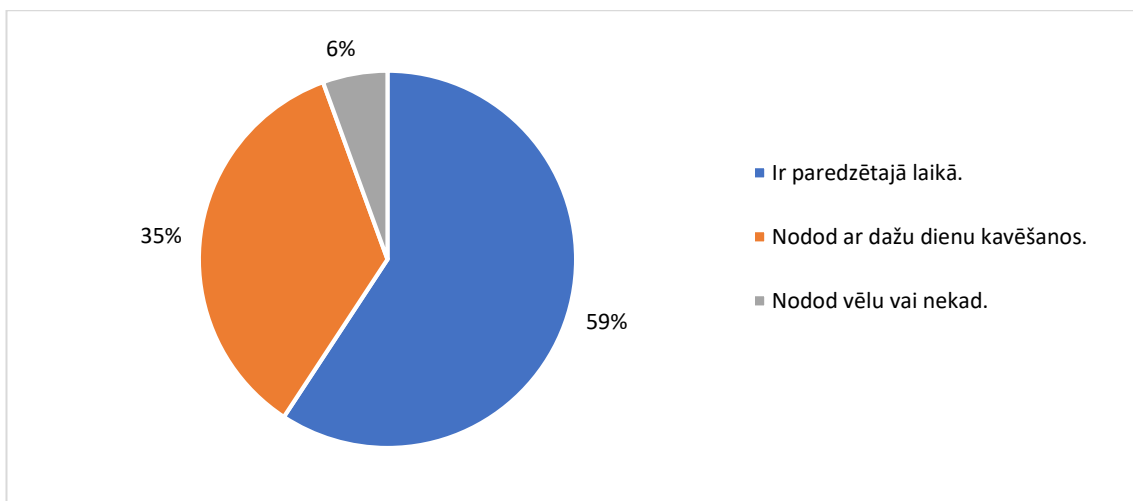
5. att. 2., 3. klases skolēnu prasme atlasīt nepieciešamo informāciju darbam, janvāris (2.1.)

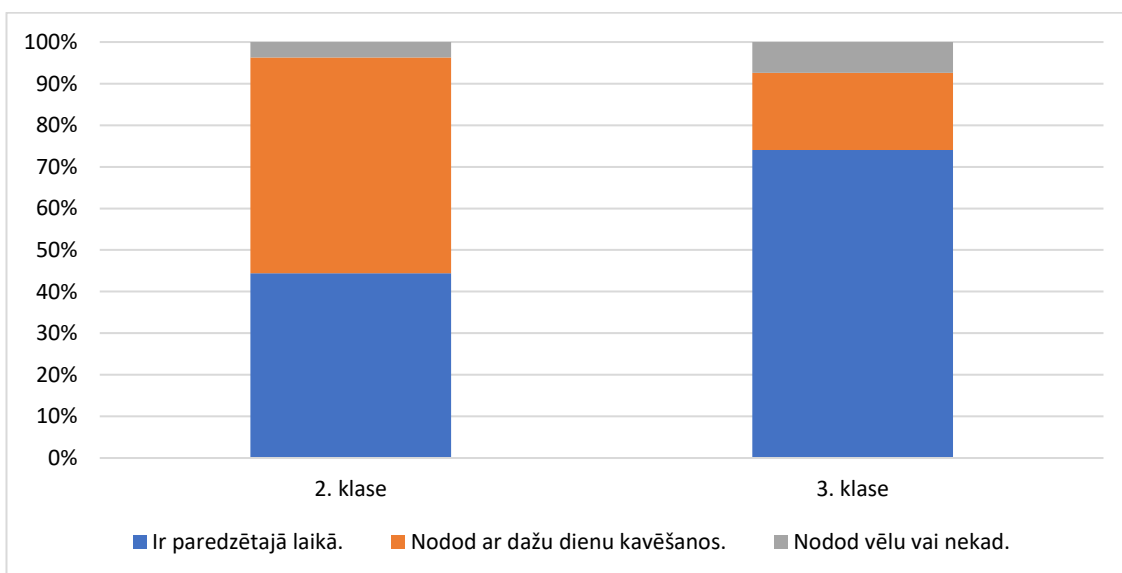
6. att. 2. un 3. klases skolēnu prasme patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem un plānot savas darbības, janvāris (2.2.)

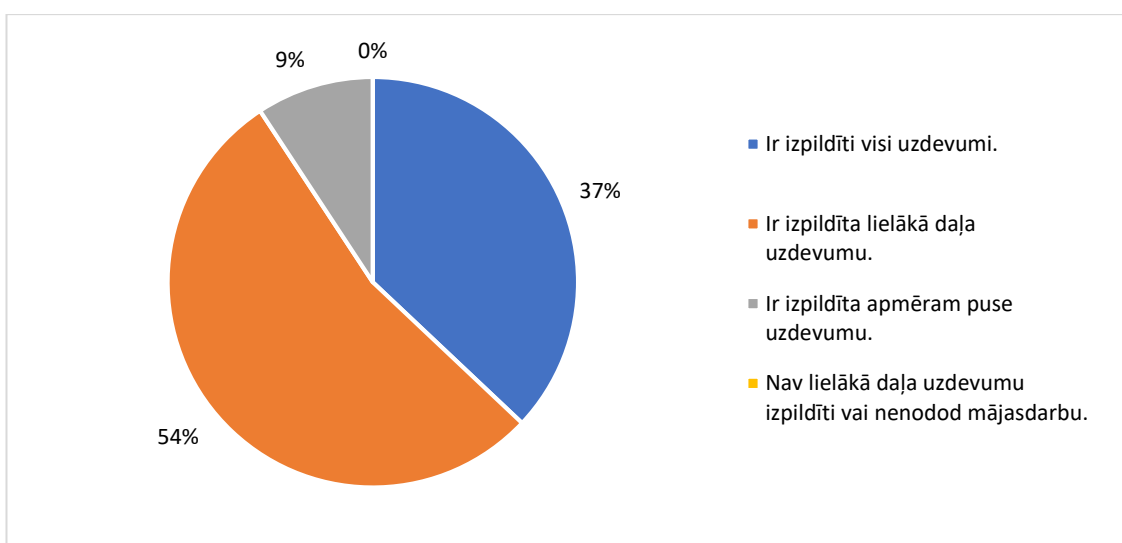
7. att. 2., 3. klases skolēnu prasme sekot līdzi dotajam laikam, janvāris (2.3.)

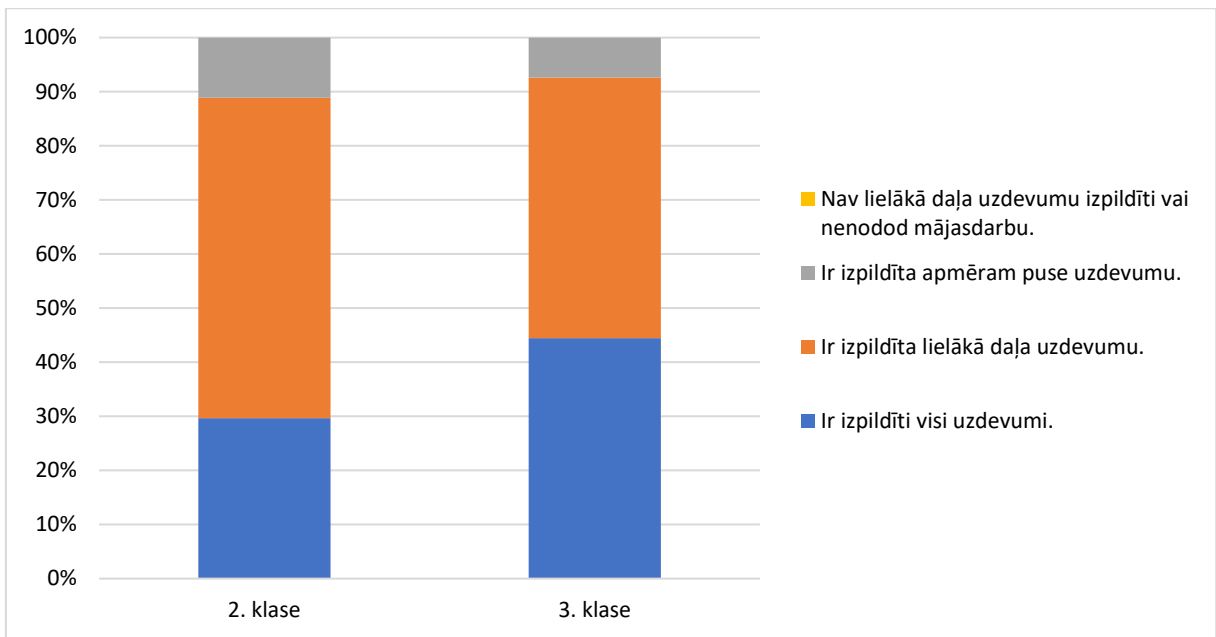
8. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā laikā, janvāris (3.1.)

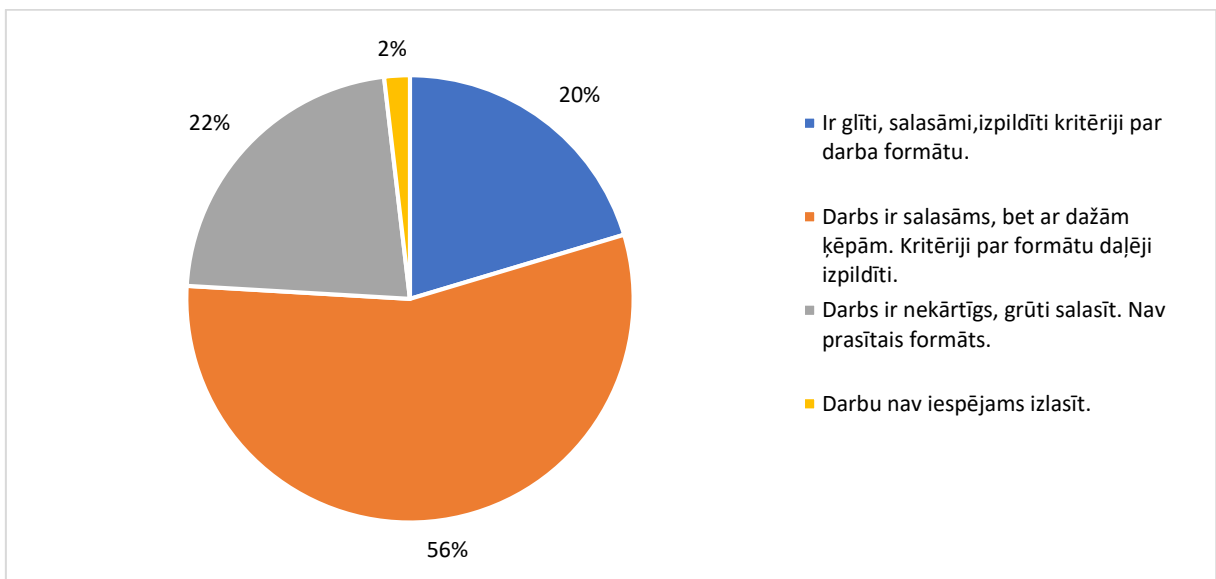
9. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā laikā, janvāris (3.1.)

10. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā apjomā, janvāris (3.2.)

11. attēls. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā apjomā, janvāris (3.2.)

12. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpildes kvalitāte, janvāris (3.3.)

4. pielikums. Skolēnu otrās izvērtēšanas protokols

5. tabula

2. klases skolēnu otrās izvērtēšanas protokols (maijs)

Kritēriji		1. skolnieks	2. skolniece	3. skolniece	4. skolnieks	5. skolniece	6. skolniece	7. skolnieks	8. skolnieks	9. skolniece	10. skolniece	11. skolnieks	12. skolnieks	13. skolnieks	14. skolniece	15. skolniece	16. skolnieks	17. skolniece	18. skolnieks	19. skolniece	20. skolniece	21. skolnieks	22. skolnieks	23. skolniece	24. skolnieks	25. skolnieks	26. skolnieks	27. skolniece
1. Atbildība	1.1. Ir līdzīgi nepieciešamie mācību piederumi.	3	3	4	3	4	4	2	3	4	4	3	3	3	3	4	3	3	3	4	4	3	3	4	2	3	3	4
	1.2. Pabeidz iesāktos uzdevumus līdz galam.	2	2	2	2	2	1	2	1	3	3	3	2	1	2	3	0	3	2	3	2	2	1	1	1	2	1	3
	1.3. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu.	1	2	3	1	2	1	2	1	2	3	3	2	1	2	3	0	3	2	3	2	2	1	2	1	2	1	3
2. Patstāvīgums	2.1. Prot atlasīt nepieciešamo informāciju.	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	0	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2
	2.2. Izlasa uzdevuma nosacījumus, pats izvērta darbības soļus.	2	2	3	2	2	2	3	2	3	3	3	3	1	2	3	0	3	2	3	3	2	1	2	2	3	1	3
	2.3. Seko līdzīgi laikam, lai paspētu izpildīt uzdevumus.	1	1	1	1	2	1	2	0	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	2	1	0	1	2	1	2

3. Mājasdarbi	3.1. Izpilda paredzētajā laikā.	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	2	0	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2
	3.2. Izpilda paredzētajā apjomā.	3	2	3	2	3	2	2	3	3	3	3	2	1	2	3	1	3	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3
	3.3. Izpilda paredzētajā kvalitātē.	2	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2	2	2	3	2	3

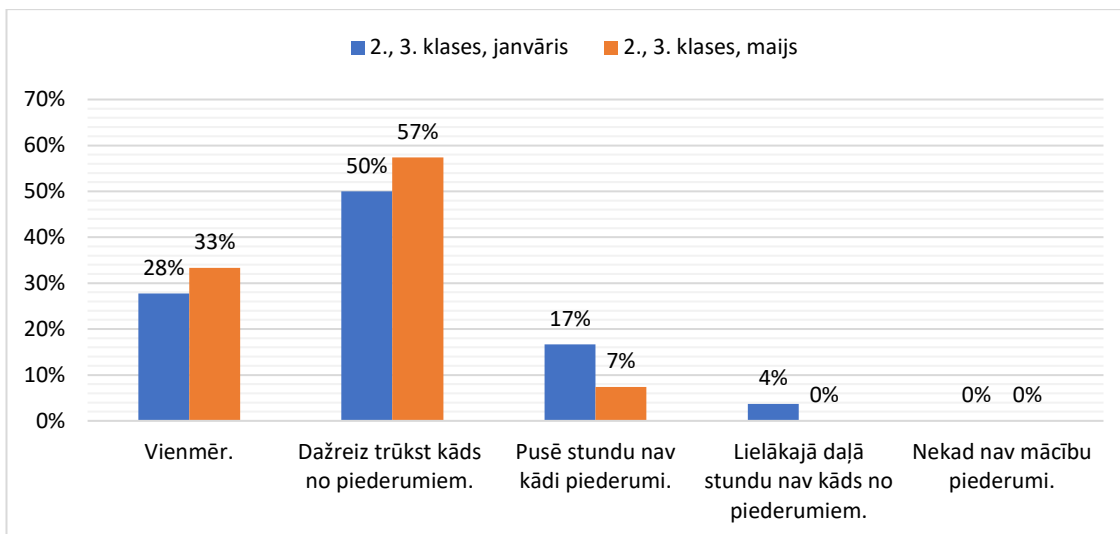
6. tabula

3. klases skolēnu otrās izvērtēšanas protokols (maijs)

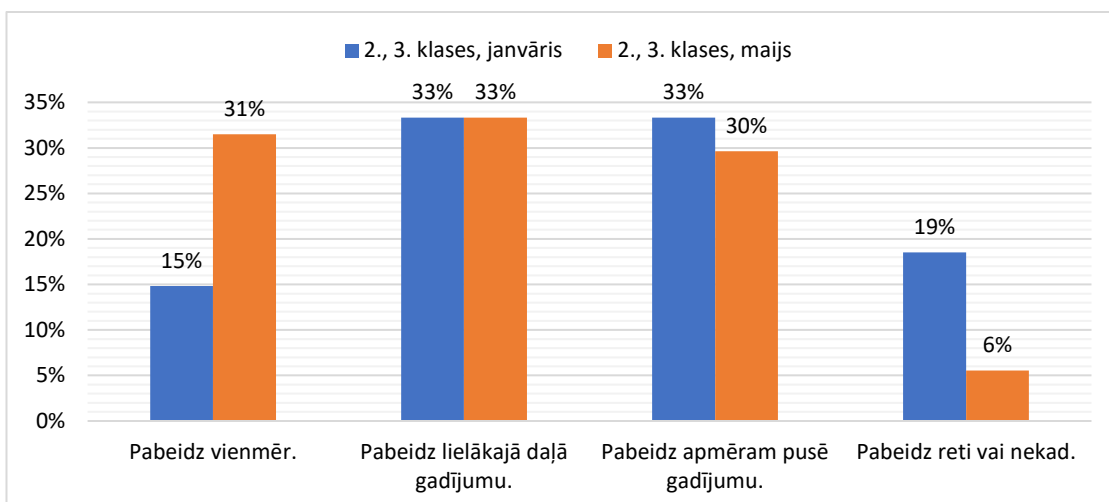
Kritēriji		28. skolnieks	29. skolnieks	30. skolniece	31. skolnieks	32. skolnieks	33. skolniece	34. skolnieks	35. skolniece	36. skolniece	37. skolniece	38. skolniece	39. skolnieks	40. skolniece	41. skolniece	42. skolniece	43. skolniece	44. skolnieks	45. skolnieks	46. skolniece	47. skolnieks	48. skolnieks	49. skolniece	50. skolnieks	51. Oskolniece	52. skolnieks	53. skolniece	54. skolniece
Atbildība	1.1. Ir līdzīgi nepieciešamie mācību piederumi.	2	3	3	4	3	4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4	4	3	4	3	4	3	2	3	3
	1.2. Pabeidz iesāktos uzdevumus līdz galam.	2	2	1	3	2	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	1	0	3	2	3	2	3	2	2	3	2
	1.3. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu.	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	0	2	2	2	1	2	2	2	2
Patsāvīgums	2.1. Prot atlasīt nepieciešamo informāciju.	3	2	3	3	2	3	2	2	3	3	3	1	3	2	2	3	2	0	2	2	3	2	3	3	3	3	2
	2.2. Izlasa uzdevuma	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2	1	2	1	0	2	1	0	2	2	2	1	2	2	2	2	2

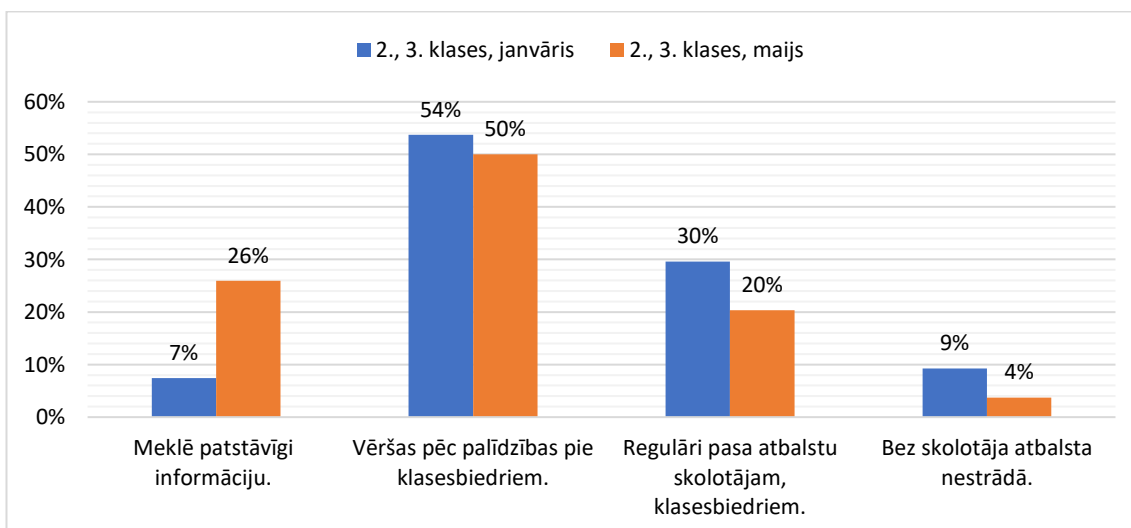
5. pielikums. Skolēnu otrā izvērtējuma apkopojums

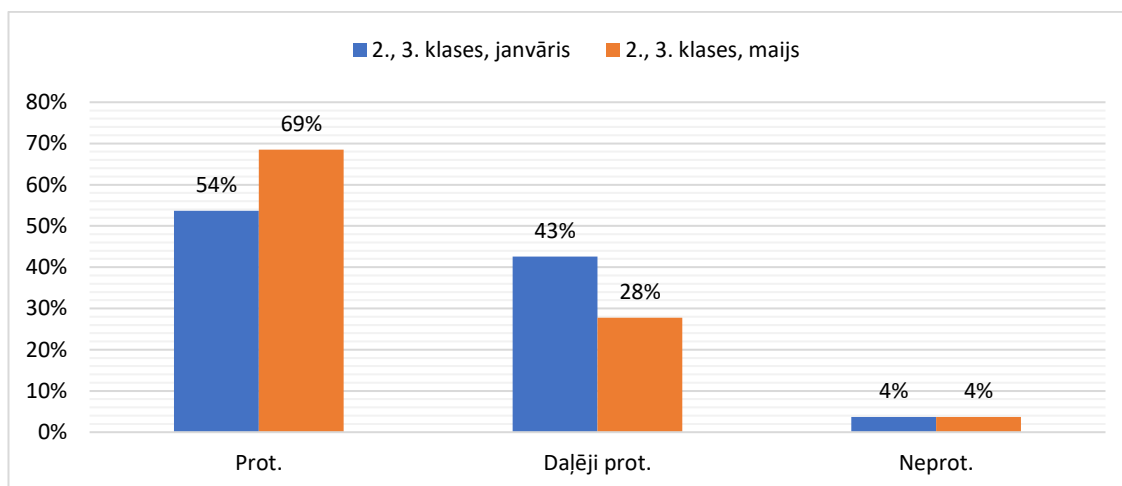
13. att. Mācību stundās ir līdzī nepieciešamie mācību piederumi, maijs (1.1.)

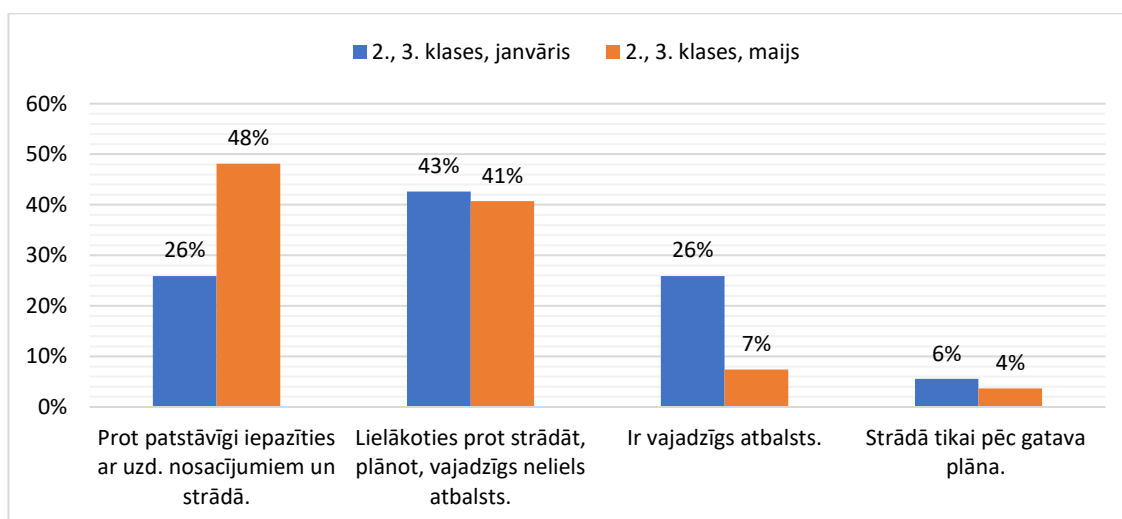
14. att. 2. un 3. klases skolēnu prasme pabeigt iesāktos uzdevumus līdz galam, maijs (1.2.)

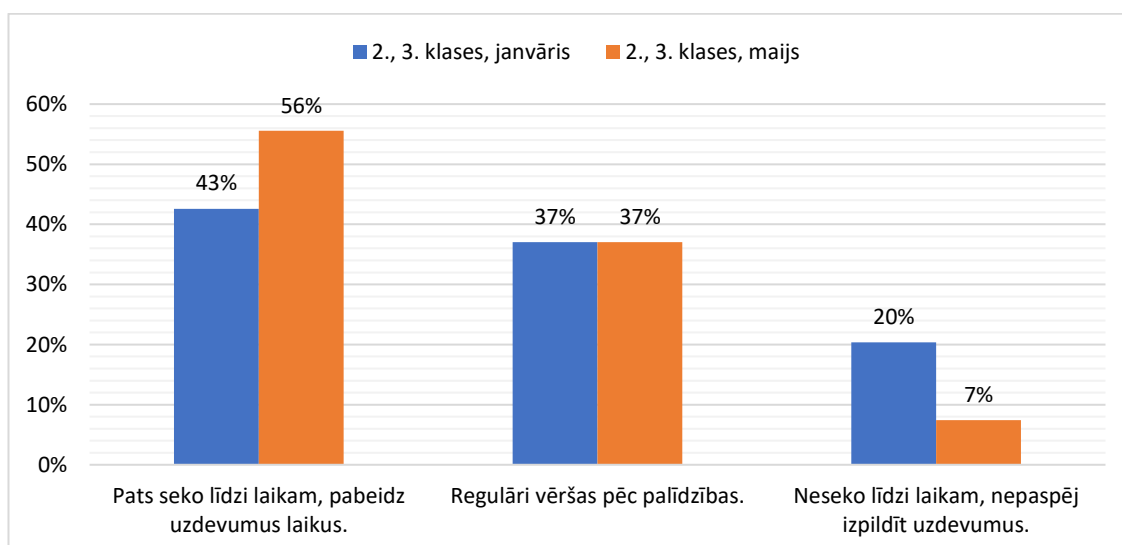
15. att. Meklē informāciju, lai atrisinātu uzdevumu, maijs (1.3.)

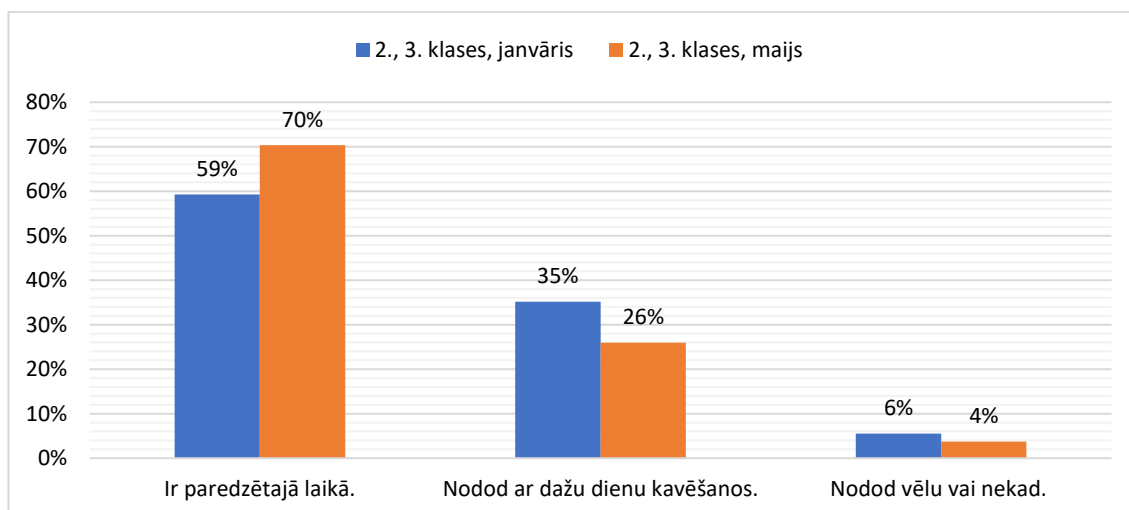
16. att. 2. un 3. klases skolēnu prasme atlasīt nepieciešamo informāciju darbam, maijs (2.1.)

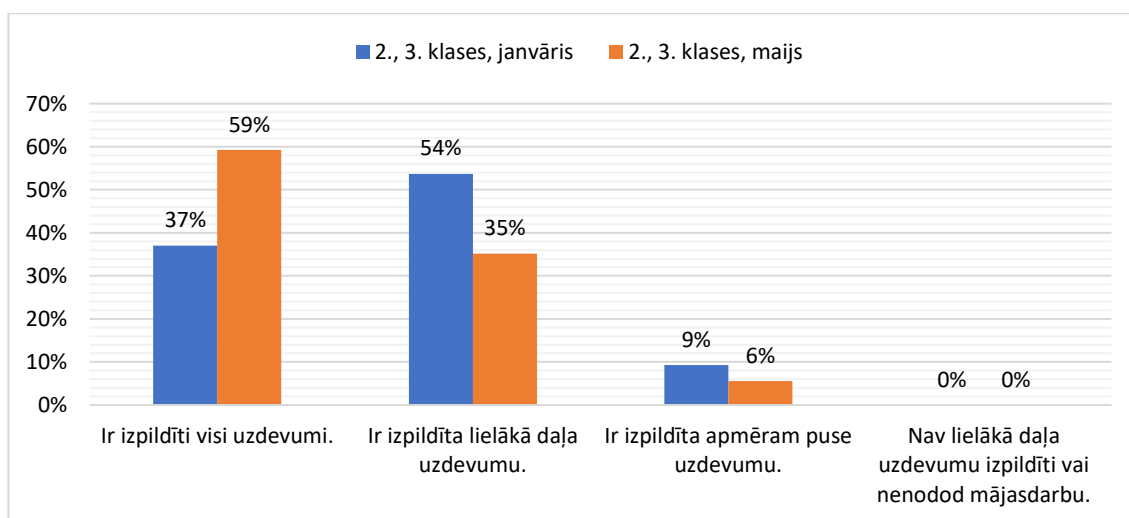
17. att. 2. un 3. klases skolēnu prasme patstāvīgi iepazīties ar uzdevuma nosacījumiem un plānot savas darbības, maijs (2.2.)

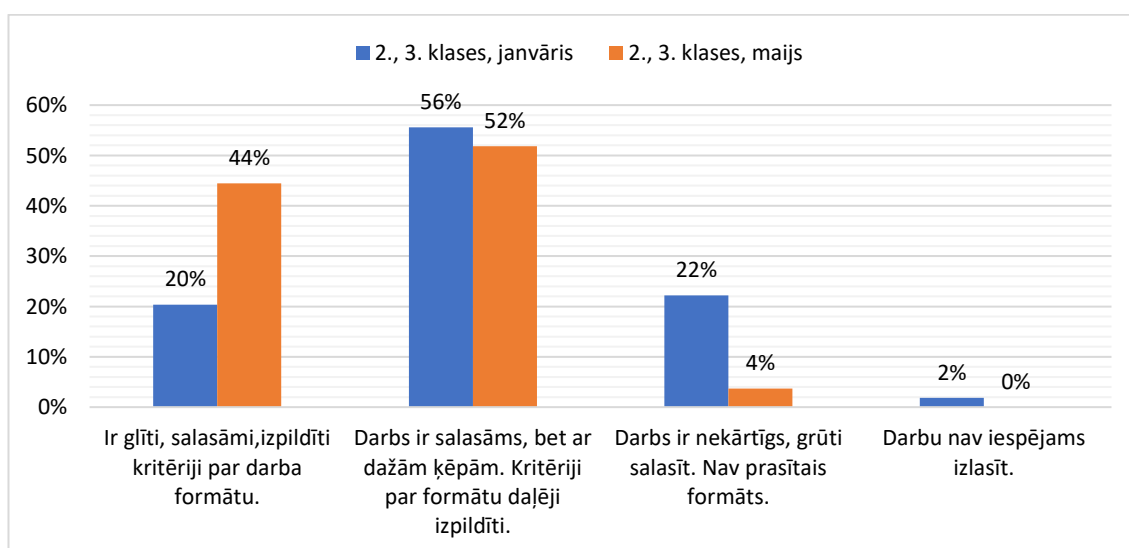
18. att. 2., 3. klases skolēnu prasme sekot līdzī dotajam laikam uzd. izpildei, maijs (2.3.)

19. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā laikā, maijs (3.1.)

20. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā apjomā, maijs (3.1.)

21. att. 2. un 3. klases skolēnu mājasdarbu izpilde paredzētajā kvalitātē, maijs (3.2.)

Diplomdarbs "Patstāvīgās mācīšanās prasmes un mājasdarbi sākumskolas 2. un 3. klasē"
izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Dina Zveja

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr. Paed. Linda Daniela _____

2018. gada 31. maijā. (paraksts)

Recenzents:

Dr. sc. admin. doc. Ausma Golubeva

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā 2018. gada 1. jūnijā.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Agnese Šteinberga _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas sēdē

2018. gada 11. jūnijā, protokola Nr. _____, vērtējums: _____

Komisijas sekretārs: _____

(vārds, uzvārds, paraksts)